

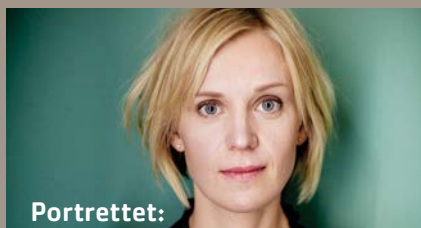
Bok og Bibliotek

Nr. 6. 2013

DET VIKTIGE ROMMET

Lysfester i vintermørket

Portrettet:

Kjersti Annesdatter Skomsvold

Framtidens bibliotek – hva er det?

Nyhet!

UTVID ÅPNINGSTIDEN MED DØGNBIBLIOTEKET

Bibliotek-Systemer har introdusert «døgnbiblioteket», et system hvor biblioteket kan være åpent selv om det er ubetjent. Døgnbiblioteket tilbyr selvbetjening og utvidede åpningstider for brukerne av biblioteket.

Systemet er et attraktivt supplement til eksisterende løsning som gir muligheter til lengre åpningstider, flere besøkende og bedre utnyttelse av bibliotekets fasiliteter. Et utvidet bibliotektilbud oppleves svært positivt og tidsriktig av lånerne. Nasjonale og lokale lånekort gir adgang til tilbudet.

«Det åpne bibliotek», Larvik biblioteks avdeling i Stavern, har installert denne løsningen. De har åpent alle dager fra 06.00 til 22.00, til glede for sommergjester, studenter og befolkningen forøvrig som nå kan besøke biblioteket og låne bøker når det passer dem.

Les mer om løsningen på bibsyst.no

1

2

3

4

5

- 1 Sett inn ditt lånekort og tast pinkode
- 2 Systemet registrerer og tar bilde når du går inn
- 3 Finn bøkene du vil låne i hyllene
- 4 Gå til selvbetjeningsenhet for «lån», «levering» og «mine sider»
- 5 Bruk lånekortet og lån det du ønsker på selvbetjeningsenheten

BIBLIOTEK®
SYSTEMER A.S.

bibsyst.no
e-post: firmapost@bibsyst.no

Innhold

Hovedsaken

Bibliotekrommet – et fremtidsperspektiv	10
Snakk om det viktige rommet	16

Bibliotekutvikling

– Vær dristige og modige!	
Intervju med statssekretær Knut Olav Åmås.	7
Framtidens bibliotek – hva er det?	27
– Grip mulighetene.	
Intervju med Ola Thori Kogstad i Bibliotek-Systemer.	34

Bibliotekbesøk

Finnsnes. Storfornøyd med ny storstue	54
USA. Tenåringenes trygge bibliotekhule	64

Bøker og lesing

Lyrikk. Gunvor Hofmo i dialog med Olaf Bull	32
22. juli. Lunkent om iskaldt blod. Dokumentarroman om Anders Behring Breivik	36
Forfatterportrettet. Kjersti Annesdatter Skomsvold	39
Publisering. Selger godt på eget forlag	46
Foreningen lles. Se til Norge, en stemningsrapport fra Sverige ...	50
Utstilling. Tilbakeblikk på brevet	52
Lesestimulering. Lytting gir også leseglede	58

Perspektiv

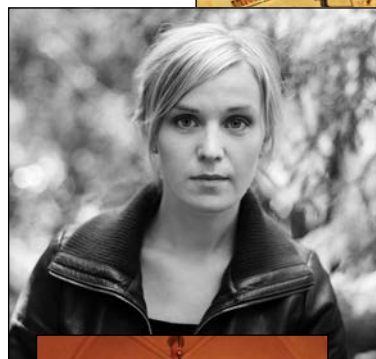
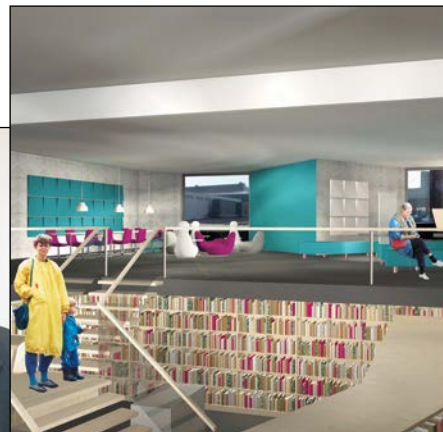
Midtvinter, bloting og bøker	20
------------------------------------	----

Debatt og kommentar

Redaksjonelt. Enger-utvalget lagt dødt	5
Professor'n. Derfor er demokratisering av kulturen viktig	8
Georg Arnestad. Bibliotekreform som kostar	30
Plinius. Nye stemmer	60
Litteraturredatt om rammevilkår	62

Annet

Kryssord	68
Festivalkalenderen	70

• Vi ønsker alle våre
samarbeidspartnere en
riktig god jul og et godt nytt år!

– Bok og Bibliotek

Enger-utvalget lagt dødt

Da Siv Jensen entret podiet med sitt "Morna, Jens!", fryktet jeg hva Fremskrittspartiet med sin tro på økonomisk liberalisme kunne finne på i forhold til bibliotekene. Brukerbetaling, kalkulatorbaserte sentraliseringstiltak, filialdød – var noen av stikkordene som dukket opp. Men Fremskrittspartiet fikk ikke kulturministeren, og statens direkte innflytelse på bibliotekutviklingen i kommunene er tross alt begrenset. Altså ingen grunn til frykt? Eller?

Bibliotekene eies av kommunene, og staten må bare se å holde fingrene av fatet, er en holdning som sitter dypt i det desentraliserte landet vårt. Med Thorhild Widvey (H) har vi fått en kulturminister som helt klart ikke vil forsøke å legge seg opp i hvordan kommunene vil bruke sine penger. Widvey sa på pressekonferansen hvor hun presenterte det blå-blå budsjetttillegget, at bibliotek ville bli et satsingsområde framover – men uten direkte innblanding fra staten, for kulturen skal i god konservativ ånd vokse fritt som en plante uten innblanding av en statlig overgartner.

Ideen kan virke besnærende, men jeg tror ikke på den når det gjelder bibliotek. Enger-utvalget viste tidligere i år at bibliotekene har vært en kommunal budsjettaper i 10 år. Det står så ille til, mente utvalget, at tiden igjen er moden for å vurdere statlige støtteordninger til bibliotekene, slik vi hadde noen av for ikke altfor mange år siden.

Jeg har spurt statssekretær Knut Olav Åmås (H) – se side 7 – om statlig støtte til biblioteksektoren kunne være

noe for den nye regjeringen. Kunne man for eksempel tenke seg en statlig tilskuddsordning til bokbusser? Nei, svarer Åmås. Hva med statlig støtte til bibliotekbygg? Nei, svarer statssekretæren igjen.

Regjeringens styrking i år er penger via Nasjonalbiblioteket til støtte for bibliotekene som offentlige debattarenaer – eller små litteraturhus, som noen velger å kalle det

"Jeg håper vår nasjonale stimulering av folkebibliotekene som møteplass og debattarena også vil inspirere kommunene til å satse friskt på sine biblioteker," sier Åmås til Bok og Bibliotek.

Og her står vi i dag, uten garantier, kun med statssekretærens håp. Det er selvsagt flott at regjeringen har bevilget 12.1 millioner til å styrke bibliotekene som debattarena. Men i realiteten har regjeringen samtidig demonstrert hvor enkelt det var å skyte ned de forventningene som ble vekket ute i bibliotekene og i Bibliotekforeningen – da Enger-utvalget i vår foreslo et løft som gikk langt videre enn å styrke bibliotekenes funksjon som litteraturhus.

Odd Letnes

odd.letnes@bokogbibliotek.no

Bok og Bibliotek

Nr. 6. 2013
Årgang 80

Bok og Bibliotek er et redaksjonelt uavhengig tidsskrift og redigeres i samsvar med Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten. Debattinnlegg og innkjøpte artikler uttrykkes ikke nødvendigvis Bok og Biblioteks mening. Antall utgivelser: 6 per år.

I REDAKSJONEN
Odd Letnes, ansvarlig redaktør
odd.letnes@bokogbibliotek.no

POSTADRESSE
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 41 33 77 86
www.bokogbibliotek.no

UTGIVER
ABM-Media AS
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Frist for red. stoff		Ferdigtrykt
Nr. 1	23.01.	13.02.
Nr. 2	05.03.	31.03.
Nr. 3	20.05.	10.06.
Nr. 4	19.08.	09.09.
Nr. 5	15.10.	05.11.
Nr. 6	13.11.	04.12.

ABONNEMENT
DB Partner as
Postboks 163, 1319 Bekkestua
bob@dbpartner.no
Tlf 67 11 38 08

Forsideillustrasjon: Kristine Vintervold

Grafisk produksjon: Arena Media AS

ISSN 0006-5811

ANNONSER
Lars-Kristian Berg
Telefon 930 03 338
lakris@lakrismedia.no

ANNONSEPRISER
Omslagssider kr. 7 900,-
Baksiden kr. 8 900,-
Dobbelside kr. 9 900,-
Helside kr. 6 900,-
1/2 side kr. 4 900,-
1/4 side kr. 3 900,-

Bibliotekenes IT-senter

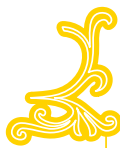

*God
jul!*

Vi takker for et flott
år og ønsker deg og
dine en rolig og
stemningsfull
julehøytid!

**Varme julehilsner fra alle oss i
Bibliotekenes IT-senter!**

Bibliotekenes IT-senter AS • Møllerhaugveien 20 • Pb. 6458 Etterstad • 0605 Oslo
Tlf: 22 08 34 00 • Faks: 22 08 98 80 • salg@biblits.no • www.biblits.no

Stadig flere selvbetjente bibliotek i Danmark

» Mer enn en tredel av bibliotekene i Danmark er nå blitt åpne, selvbetjente bibliotek der brukerne kan låne bøker, musikk og filmer til nesten alle døgnetts timer. I løpet av de siste to årene er antall selvbetjente bibliotek mer enn fordoblet fra 81 i oktober 2011 til 180 i oktober 2013. Alt tyder på at denne utviklingen vil fortsette, skriver Berlingske Tidende.

Det danske bibliotekarforbundet er likevel ikke bare fornøyd med de selvbetjente bibliotekene, særlig når de fører til mindre bemanning. Bibliotekarene har innsikt og kompetanse, og kan veilede publikum på en helt annen måte enn automatiserte tjenester kan. Mange unge tror at når ting ikke finnes på Google så finnes de i det hele tatt ikke, sier Pernille Drost i Bibliotekarforbundet til avisen.

Stockholms stadsbibliotek inngår e-boksavtale

» Stockholms stadsbibliotek har inngått en avtale med forlaget Ordfront og distributøren Publit om fri adgang til alle forlagets e-bøker. Avtalen innebærer at biblioteket kan låne ut bøkene straks de kommer ut. Forlaget får betaling for hvert enkelt utlån, men prisen blir høyere for nye bøker enn for eldre.

Stadsbibliotekar Inga Lundén og lederen for det digitale biblioteket, Mikael Petrén, skriver i avisen Dagens Nyheter at de vil ta initiativ til å gjøre denne modellen gjeldende for hele Sverige. De etterlyser en nasjonal svensk e-bokplattform og håper at andre kommuner nå vil være med på Stockholmsmodellen.

Britiske bibliotekarar mer sosio-alarbeidere enn bibliotekarar

» Britiske bibliotekarar er i ferd med å bli mer sosialarbeidere enn bibliotekarar. Dette henger sammen med de britiske nedskjæringene og med at stadig flere som oppsøker bibliotekene er blitt hjelpetrengende også på andre områder, skriver en britisk hjelpebibliotekar under navnet «Sam Darian» i et innlegg i The Guardian.

En av årsakene er at det blir stadig flere hjemløse, særlig fra Øst-Europa. De bruker bibliotekene som varmetue, og for å bruke datamaskinene. En annen gruppe er de mange som trenger datahjelp og hjelp til å fylle ut offentlige søknader. Heldigvis kommer mange fortsatt for å låne og lese bøker, ikke minst barna, heter det i innlegget.

– Vær dristige og modige!

– Den nye regjeringen er stolt over den nye nasjonale stimuleringen av folkebiblioteket som møteplass og debattarena, og vi gleder oss til å se resultatene av den, sier statssekretær Knut Olav Åmås.

TEKST: ODD LETNES

Den nye regjeringen presenterte 8. november sitt tillegg til statsbudsjettet og på pressekonferansen sa kulturministeren at folkebiblioteket ville være et satsingsområde i årene som kommer. Bok og Bibliotek har bedt statssekretær Knut Olav Åmås å utdype dette.

– På hvilken måte vil vi merke den framtidige støtten?

– Målet er at staten skal bidra til gode og fremtidsrettede bibliotek tjenester. Jeg håper vår nasjonale stimulering av folkebibliotekene som møteplass og debattarena også vil inspirere kommunene til å satse friskt på sine biblioteker. De er terskelløse institusjoner som fortjener systematisk utvikling og satsing, sier statssekretær Knut Olav Åmås i en epost til Bok og Bibliotek.

– Vil det først og fremst være snakk om utviklings- og prosjektmidler?

– Det skal vi snakke med Nasjonalbiblioteket om. Det vil selvsagt være snakk om utviklings- og prosjektmidler. Men for de 12,1 millionene som gjelder folkebiblioteket som møteplass og debattarena er vi spesielt opptatt av konkrete resultater på ikke altfor lang

sikt, som igjen kan inspirere andre. Så her tenker vi oss nok støtte til konkrete arrangementer. Bibliotekarene og bibliotekbrukerne skal merke disse midlene helt håndfast – de skal ikke brukes i kulissene.

– Kan man tenke seg en forsterkningsordning for bokbusser, hvor staten bidrar med en viss prosentandel i forhold til totalkostnaden?

– En spennende tanke, men vi har foreløpig ingen plan om å utvide gaveforsterkningsordningen innholdsmessig, sier Åmås.

– Kan man tenke seg en tilsvarende støtteordning til bibliotekbygg?

– Vi har ingen planer om det.

– Norsk bibliotekforening (NBF) og Venstre tok før valget til ordet for en egen “bibliotek-milliard”. Kunne man tenke seg en større rundsum som overføres sektoren via Nasjonalbiblioteket?

– Det er ikke aktuell politikk å overføre øremerkede midler i form av rundsum til kommunale folkebibliotek, det være seg i kommunenes rammetilskudd eller via Nasjonalbiblioteket. Vi vil se nærmere på alternative måter staten

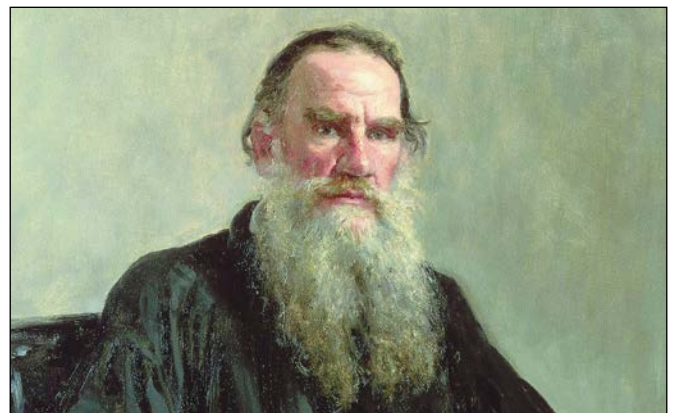
Statssekretær Knut Olav Åmås (H).
Foto: KUD/Wenche Nybo.

kan bidra til en styrking av sektoren, men statlige tilskudd vil være knyttet til utviklingsprosjekter, drift og utvikling av fellestjenester eller tilskuddsordninger. Foreløpig er den nye regjeringen stolt over den nye nasjonale stimuleringen av folkebiblioteket som møteplass og debattarena, og vi gleder oss til å se resultatene av den. Vær dristige og modige, bibliotekarere, oppfordrer statssekretær Knut Olav Åmås. ■

Tolstoi gratis på nettet

» 8000 frivillige har hjulpet det russiske Tolstoi-museet med å digitalisere forfatterens samlede verk, slik at de snart kan lastes ned gratis på Kindle, iPad og andre plattformer. Alt i alt dreier det seg om 46.800 sider, både bøker, dagbøker, brev, religiøse traktater, reisebeskrivelser og barndomsminner, melder The New Yorker.

Forfatterens tipptippoldebarn Fiokia Tolstoja sier at det statlige museet ønsker å gjøre forfatterens arbeider mer tilgjengelige. Samtidig har også det russiske statsbiblioteket skannet inn en ny utgave av Tolstois samlede verk, på i alt 99 bind.

Derfor er demokratisering av kulturen viktig

Kristian Meisingset er nesten verdt et forskningsprosjekt og et studium i seg selv. For et drøyt år siden var det knapt noen utenfor de aller innerste og mest bortgjemte krokene i Minervas redaksjonslokaler som hadde hørt om ham. Så kom Aftenposten-kronikken i fjor høst der han henviste bibliotekene til historiens skraphaug. Siden har han hatt åpen tilgang til det norsk kulturpolitisk offentlighet kan by på av debattarenaer. Spørsmålsstilling: Hvordan kan man – uten at man skriver spesielt godt, tenker spesielt nytt, dypt og originalt eller dokumenterer spesiell kunnskap og innsikt – iscenesette seg selv som kulturpolitisk rikssynser og kommentator på en effektiv måte?

Nå er han aktuell med boka «Kulturbloffen». Der dømmes en av de sentrale hovedlinjene i etterkrigstidas kulturpolitikk, den som gjerne omtales som *demokratisering av kulturen*, nord og ned. Denne kulturpolitiske hovedlinja innebærer å gi alle likest mulig tilgang til de kulturytringene som historisk har vært forbeholdt et mindretall. Institusjoner som for eksempel Riksteateret og Rikskonsertene ble bygd opp for å realisere dette målet. Operaen og de store institusjonsteatrene har som mål og samfunnsoppdrag å produsere opera og dramatik av høy kvalitet, men også å nå ut til folk flest.

Bibliotekene er viktige red-

skaper for denne kulturpolitikken. De allmenne bibliotekene skal, som det heter i formålsparagrafen til den nye svenske bibliotekloven, «fremme litteraturens stilling og interessen for dannelse, opplysning, utdanning og forskning samt kulturell aktivitet ellers». Her kommer, som vi ser, dannelsesbegrepet til heder og verdighet igjen.

Men denne politikken med sikte på å gi demokratisk tilgang til kulturen er dømt til å mislykkes, mener Meisingset. Offentlig støtte til teatrene, operaen og litteraturen innebærer i realiteten at folk flest, over skatteseddelen, er med på å finansiere og subsidiere et tilbud som først og fremst brukes av en liten elite. De svakeste subsidierer de sterkeste. Den kulturen folk flest konsumerer – pop og rock og underholdningslitteratur – får en offentlig støtte som er som lommerusk å regne sammenlignet med det som går til operaen og teatrene.

Nå trekker ikke Meisingset den konklusjonen som premisene synes å lede opp til: den betalingsdyktige kulturelle fiffen får vær så god se til å betale mer for egen moro; demokratisering må bety at mer av kulturmidlene går til det folk flest verdsetter.

Vi trenger opera, teater, ballett og smal litteratur. Slike kulturytringer kan ikke markedet sikre oss. Derfor er offentlig støtte nødvendig. Derimot kan markedet utmerket godt dekke etterspørselen etter musikk av

Hellbillies og DDE og bøker av Jo Nesbø og Frid Ingulstad. Massekulturen trenger ikke de lommeruskkronene den mottar.

Men vi må være ærlige nok til å si hva vi faktisk gjør – sponser en liten elite fra en kasse som alle bidrar til, også de som ikke drar nytte av sponsingen. Og sosiale og kulturelle klasseskiller er ikke noe vi skal være redde for. Klasseskiller er bra.

Måten å tenke på er ikke ny. I 1985 skrev den amerikanske bibliotek- og informasjonsvitenskapelige forskeren Nancy van House en bok med tittelen *Public Library User Fees*. Der argumenterer hun for at offentlige bevilgninger til folkebibliotek innebærer en overføring fra dem med lave inntekter og lav utdanning til den velutdannede og velbeslåtte øvre middelklassen. For det er de som hører hjemme i denne gruppa som bruker folkebibliotekene mest. I tillegg kan de som hører hjemme i middelklassen omsette sin bibliotekbruk i inntektsbringende arbeid. Norsklektoren kan umiddelbart dra nytte av å låne og lese Knausgårds siste essaysamling i jobben sin som norsklektor. Det kan ikke renholdsarbeideren eller hjelpepleieren. For van House blir det et argument for å innføre brukerbetaling. Van House er i det minste konsekvent: Eliten får betale for seg – ikke for lange subsidier fra folk flest.

Men både Meisingset og van House tar feil. Kulturtilbude-

Av professor Ragnar Audunson, Høgskolen i Oslo og Akershus

ne når faktisk ganske bredt ut. Når for eksempel 38 prosent av befolkningen oppgir å ha vært på kunstutstilling i 2012, 41 prosent har vært på museum og 49 prosent har vært på folkebiblioteket, er det et uttrykk for at disse institusjonene for kulturformidling når bredt ut. Bare seks prosent fler oppgir å ha vært tilskuere på et idrettsarrangement i 2012 sammenlignet med andelen som har benyttet seg av folkebiblioteket. Når vi vet hvilket enormt gjennomslag idrett har i mediene, er det imponerende. Andelen som bruker museer, oppsøker kunstutstillinger og går på bibliotek har stort sett vært konstant siden 1991. Også det imponerende tatt i betraktning den medie-revolusjonen som har foregått i løpet av disse drøyt 20 årene.

Nå er det riktig at kulturinstitusjonene, også folkebiblioteket, brukes mer av høyt utdannede enn av dem med lavere utdanning. Men når nesten 40 prosent av dem med lavest utdanning er bibliotekbrukere, nesten 30 prosent blant dem i klassiske arbeiderklasseyrker og henholdsvis 45 og 50 prosent i de to laveste inntektskategoriene, må konklusjonen bli at biblioteket har gjennomslag i alle sosiale lag.

Men det disse tallene ikke svarer på, er om og eventuelt hvordan *betydningen* av bibliotekbruk – bruk av andre kulturinstitusjoner også – varierer mellom ulike grupper. I den finske folkebibliotekloven er de verdiene som folkebibliotekene skal fremme, tydelig uttrykt: Bibliotekene skal sikre like muligheter til personlig utvikling og til å dyrke litterære og kulturelle interesser; de skal fremme livslang læring og bidra til utvikling av borgerferdigheter. Det er ikke urimelig å anta at betydningen i forhold til å fremme disse grunnleggende verdiene er større for de gruppene der brukerandelen er mindre enn blant de velutdannede middelklassebrukerne, for eksempel de som er i yrker som krever lite formell utdanning og som er lavt lønnet.

Vi har god forskningsbasert dokumentasjon for at det er slik når det gjelder for eksempel bibliotekets betydning for innvandrerkvinner. Forskningen i PLACE-prosjektet peker også i retning av at biblioteket er svært viktig for mange som av ulike grunner er utenfor arbeidsmarkedet for en kortere eller lengre periode, selv om brukerandelen også her nok er lavere enn blant dem med lang utdanning og høy inntekt. Slike forhold ligger bak alle historiene som fortelles om bibliotekets betydning for klassereiser.

Men klassereiser er ikke bare individuelle. Det dreier seg også om å reise sammen med klassefellene sine – om at sosiale grupper som kan trues med marginalisering, løfter seg selv. Da må disse gruppene, for eksempel innvandrergruppene, ha talspersoner som kan løfte deres perspektiv og interesser inn i den offentlige debatten. En felles offentlig samtale krever en kritisk masse felles kultur. Også det gjør demokratisering av tilgangen til kultur viktig, selv om vi ikke når fram til majoriteten i alle grupper. For utdanning, danning og kulturbruk har ringvirkninger som går utover den enkelte.

Da Rudolf Nilsen i nr. 13 skrev om de unge som hentet drømmen fram igjen, «slik den engang strålte om en vismanns gylne penn», representerte disse unge et mindretall i sin klasse. Men deres drømmer, basert på at de tilegnet seg det ypperste i litteratur og kultur, hadde ringvirkninger til andre i klassen og det var avgjørende med hensyn til å gi den gruppa de tilhørte talspersoner i offentligheten. Dette er et viktig perspektiv når vi diskuterer demokratisk tilgang til kultur generelt og bibliotekenes rolle som møteplasser og arenaer for offentlig samtale spesielt. Også i dag er det grupper som er i en situasjon der de trenger å utvikle talspersoner som kan representere dem i offentligheten.

Det er også fullt mulig at vi kan verdsette institusjoner vi for tiden ikke

Gjennomslag. Kom som du er – biblioteket har gjennomslag i alle sosiale lag. (Illustrasjonsfoto: Trond Isaksen)

er aktive brukere av selv. Den danske forskeren i kulturøkonomi, Trine Bille, har for eksempel funnet at selv om ikke mer enn 6-7 prosent av den danske befolkningen bruker Det kongelige teater i København, er det en betydelig betalingsvilje blant ikke-brukerne. 82 prosent av den totale betalingsviljen er det ikke-brukerne som står for. Verdiene som ikke er knyttet til egen direkte bruk – for eksempel muligheten til å kunne bruke institusjonen på et senere tidspunkt i livet, utdanning, annenhåndsbuk og verdien for framtidige generasjoner – gjør at vi ofte tillegger en institusjon stor verdi selv om det til enhver tid er et mindretall som er aktive brukere. ■

Det sosiale bibliotekrommet – et fremtidsperspektiv

I dag har vi tilgang til det meste av informasjon og underholdning på internett, og store deler av det sosiale livet foregår gjennom sosiale medier. I tillegg er e-bøkene snart tilgjengelige for utlån fra sofaen. Hvorfor skal vi da oppsøke det fysiske bibliotekrommet i fremtiden?

AV JORUNN RAGE, INTERIØRARKITEKT OG MØBEDESIGNER MNIL

Rom i rom. Dialogboksene gir rom for dialog i et offentlig rom. Ved å speilvende den asymmetriske formen dannes det vekselvis åpne og lukkede rom.

Utviklingen skissert ovenfor vil neppe stagnere. På bakgrunn av den digitale utviklingen arbeidet jeg med bibliotekrommet i et fremtidsperspektiv da jeg tok master i design ved Kunst- og designhøgskolen i Bergen. Med utgangspunkt i en av Bergen offentlige bibliotek sine filialer utarbeidet jeg en ny planløsning som understøttet de nye behovene, valgte møbler, materialer og farger, og spesialtegn et møbel for bibliotek.

Åpent, synlig og inviterende

Da jeg utformet bibliotekrommet i

prosjektet mitt la jeg vekt på å synliggjøre biblioteket sine tjenester og arrangement, og jeg utformet derfor et bibliotek som er åpent, synlig og inviterende og som henvender seg til byrommet. Jeg valgte å trekke alle aktivitetene og tilbudene mot vinduene, mens boksamlingen ble plassert i midten som hjertet i biblioteket.

På denne måten settes den menneskelige kontakten i fokus og gjøres synlig utad, og det legges vekt på biblioteket som en sosial møteplass. Inne i biblioteket skal det syde av energi, og det skal være plass til at mange aktiviteter foregår samtidig. Biblioteket skal være skrankeløst, og rommet skal være med å gi publikum nye inntrykk og impulser, men samtidig være et sted hvor det er mulig å trekke seg tilbake.

Koble byrom og bibliotek

Ettersom jeg utarbeidet et åpent og inviterende bibliotekrom, ønsket jeg også å undersøke hvordan bibliotekrommet og byrommet kan kobles sammen. Scenen inne i biblioteket fortsetter derfor ut i byrommet og danner sitteplasser ute i gågaten. Dette danner et rom som ligger i grenselandet mellom ute og inne, og kan således bidra til å invitere

mennesker inn i biblioteket. Trappetrinnene ute kan fungere som et møtested i gågaten, hvor lokalbefolkningen møtes over en kopp kaffe eller som et treffsted før det avlegges et besøk på biblioteket.

Inne i biblioteket er scenen plassert på bakkeplan, noe som gir publikum oversikt over gågaten med forbipasserende mennesker og bybanen som hyppig kommer kjørende forbi. Med de store glassflatene vil arrangementene være synlige for forbipasserende, og LED-skjermen vil også bidra til å synliggjøre tilbudet. På denne kan det for eksempel vises hvilke arrangementer som pågår, hvilke som kommer eller det kan vises live streaming fra arrangementet. Totalt sett vil arrangementene være godt synlige i bybildet, og gjøre det enklere å stikke impulsivt inn på biblioteket.

Bring kaféen til bøkene

Ved scenen er det tegnet inn en kaffebardisk, og denne er også godt synlig fra gågaten. Forbipasserende vil se tilbudet og den menneskelige aktiviteten, og baren inviterer publikum til å bruke biblioteket som et sosialt møtested. Jeg ser imidlertid på det som viktig å ikke skape kjøpepress i biblioteket, og baren har derfor ikke fått en sentral plassering i interiøret. Likevel er mat og drikke en viktig del av møter mellom mennesker, og fra baren kan det kjøpes et glass vin eller øl i forbindelse med arrangementer. Det er også mulighet for å kjøpe kaffe og noe å bite i, og tanken er at brukerne kan ta dette med seg rundt i lokalet der de ønsker å oppholde seg.

Hva med boksamlingen?

Men hva skjer med den fysiske boksamlingen i fremtiden – vil e-bøkene noen gang kunne erstatte papirbøkene? Sannsynligvis ikke. Trolig vil e-bøkene og papirbøkene leve side om side og tjene ulike formål, og jeg ser på boksamlingen som et viktig og sentralt element i folkebiblioteket. På bak-

Scenen i biblioteket er dratt ut i byrommet og danner sitteplasser i gågaten. Dette danner et åpent og inviterende rom, og synliggjør folkebiblioteket som et sosialt møtested.

grunn av dette har jeg i mitt prosjekt tatt høyde for at en stor del av boksamlingen vil være e-bøker, og jeg valgte å beholde den fysiske boksamlingen, men komprimere den og plassere den i underetasjen. Boksamlingen er dermed ikke synlig fra gateplan, men blir først synlig når publikum ankommer lokalet og får et overblikk over samlingen. Boksamlingen er plassert midt i bibliotekrommet, i underetasjen, og skal således være et fundament for de sosiale møtene som

foregår i hovedetasjen. Ved å plassere samlingen i underetasjen har jeg kunnet rendyrke biblioteket som en møteplass hvor det bobler av aktivitet.

I hovedetasjen vil den største delen av litteraturformidlingen foregå, blant annet ved å aktualisere litteraturen gjennom arrangementer på scenen, og i tilknytning til dette går det an å ha aktuell litteratur utstilt i baren. Litteratur kan også formidles gjennom kursvirksomhet, for eksempel skrivekurs eller demotekkvelder, og i tillegg

kan storskjermene brukes til å formidle litteratur. Som en kontrast til hovedetasjen som er svært aktiv skal det være en egenartet opplevelse å oppsøke boksamlingen hvor det er bøker på alle kanter og fra gulv til tak. Ved å komprimere samlingen kan det være enklere for brukerne å oppdage ny litteratur.

Ettersom biblioteket er skrankeløst skal det i tillegg være enkelt å be om bibliotekar om veiledning til å finne frem i samlingen, og like ved boksam-

lingen er det tegnet inn et magasin, noe som gir rask og enkel tilgang på resten av samlingen.

Samarbeid og idéutveksling

Foruten fokus på de sosiale møtene mellom mennesker, må biblioteket selv sagt også inneholde tilbud og tjenester som utfordrer publikum og gir dem nye impulser. Her valgte jeg å ta utgangspunkt i eksisterende tilbud, og da jeg gjorde research til prosjektet kom jeg over en mengde spennende og innovative tilbud ved bibliotek i Norge. Et av disse tilbudene var undergrunnsbiblioteket «demoteket» ved Bergen offentlige bibliotek. Til et demotek kan unge, talentfulle mennesker levere inn egenproduserte verk som blir lånt ut på lik linje med bibliotekets øvrige samling. Tanken er at unge mennesker får vist frem arbeidene sine og mulighet til å knytte kontakter.

Dette konseptet syntes jeg var spennende, og jeg valgte derfor dette tilbudet som et sentralt element i prosjektet. Jeg ønsket å tilrettelegge for et møtepunkt mellom brukerne hvor de kunne utveksle kunnskap og det kunne oppstå samarbeid. I tillegg ville jeg vise frem verkene i demoteket til et bredere publikum, og valgte å gi dem en sentral plass i biblioteket, nemlig på storskjerm over boksamlingen. Demoteket er dermed noe av det første publikum ser ved ankomst, og skjermen kan ses fra nær alle steder i lokallet.

På scenen kan brukerne fremføre verkene sine, og i sonen mot hovedveien er det lagt til rette for samarbeid og utvikling. Denne sonen er tilrettelagt for å kunne passe flest mulig mennesker og aktiviteter, og deriblant brukerne av demoteket. Her kan brukerne av demoteket treffe andre for å samar-

beide og utveksle idéer, for eksempel i de sosiale landskapene med interaktive bord. I tillegg finnes det her langbord hvor det kan foregå ulike kurs eller andre aktiviteter, og sofaer med høy rygg hvor man kan trekke seg tilbake og arbeide. Mot vinduet er det plassert en rekke med «dialogbokser».

Spesialtegnede møbel

Min visjon er at fremtidens bibliotek skal være et aktivt og sosialt rom, og jeg har lagt opp til at det skal kunne foregå en mengde aktiviteter samtidig. Likevel ønsker jeg også å ta hensyn til at man i enkelte situasjoner trenger å sitte skjermet, og jeg så derfor et behov for å spesialtegne et møbel hvor man kan sitte skjermet i et offentlig rom.

Dialogboksen er et møbel hvor to personer sitter på hver sin side og samhandler gjennom den, noe som gir et

Fullskala prototype av dialogboks.

La strekkodene hjelpe dere!

Alle biblioteker ønsker seg en effektiv og pålitelig løsning for merking av bøker samt inn- og utlevering.

Interconnect AS har levert strekkodelesere, etiketter, etikettskrivere og programvare for inn-/utlevering av bøker i mer enn 20 år.

Be om referanser, vi har mange!
Ring 67 16 64 00 eller kontakt oss på
data@interconnect.no

På scenen kan det foregå en mengde ulike arrangementer, og scenen kan i tillegg fungere som en uformell møteplass med utsyn til gaten.

konsentrert og intenst møte. Dialogboksen har polstring i vegger og tak for å forbedre akustikken og lys i taket for en bedre arbeidssituasjon. Utenforstående ser ikke uten videre hva som skjer inne i dialogboksen, og boksen fungerer derfor godt til samarbeid, for eksempel for brukerne av demoteket. Det er tenkt at det skal integreres et strømuttak under boksen slik at man kan hente ut strøm til for eksempel et nettbrett eller en laptop. Jeg valgte å plassere dialogboksene på en rekke foran vinduet mot hoved-

veien. Slik vil menneskene som bruker dialogboksene være synlige for forbi-passerende ute på gaten, noe som vil bidra til å fortelle om biblioteket som et rom for dialog. Den asymmetriske formen på dialogboksene danner vekselvis åpne og lukkede rom, og man kan dermed velge om man vil sitte skjermet mot bibliotekrommet eller byrommet.

Minimere støy

Ettersom jeg i mitt prosjekt har tegnet et åpent og fleksibelt lokale hvor det

foregår mange aktiviteter samtidig, er det spesielt viktig å utarbeide en god akustikk slik at aktivitetene ikke forstyrrer hverandre. Målet er at de andre aktivitetene skal høres som en behagelig og dempet summing i bakgrunnen som er god å høre på mens man holder på med sine egne aktiviteter. Dette gjelder for eksempel når det foregår arrangementer på scenen eller når det holdes kurs ved langbordet.

Noen av grepene jeg har gjort for å bedre akustikken er å bruke teppe på

1 Gågate med bybanetrasé, 2 Skjerm mot gågaten som viser arrangementer, 3 Bar, 4 Scene, 5 Hovedinngang, 6 Boksamling i underetasjen. Underetasjen inneholder forøvrig toaletter, garderobe, kontor, magasin og lager, 7 LED-skjerm for fremvisning av arbeid fra demoteket, 8 Tilrettelagt sone for kurs med tilgang på nedtrekkbart lerret, 9 Sosiale landskap og inetraktive bord 10 Bakrom, 11 Dialogbokser, 12 Hovedvei

gulvet og akustisk himling, samt flest mulig polstrede møbler.

Et rom for å møtes

Folkebiblioteket er et komplekst rom å utforme ettersom det skal ivareta behovene til alle aldersgrupper, kulturer og etnisiteter, men på grunn av dette er det også et spennende rom å arbeide med. Gjennom arbeidet med masterprosjektet har jeg gjort meg opp noen tanker om utforming av bibliotekrommet.

I et fremtidsperspektiv ser jeg på det som viktig å tilrettelegge særlig for sosiale møter mellom mennesker. Det er verdifullt for samfunnet at ulike typer mennesker eksponeres for hverandre, og i denne sammenhengen er biblioteket et unikt rom. Mitt grep for å skape et sosialt bibliotekrom har vært å skape et åpent og transparent rom hvor mennesket er i fokus, for eksempel ved å dra aktivitetene mot vinduene. I tillegg har jeg skapt varierte soner

hvor en mengde aktiviteter kan foregå og det utveksles kunnskap.

Slik skal biblioteket fremstå som et synlig, tilgjengelig og variert tilbud hvor mennesker, kultur og kunnskap står sentralt. ■

Kilder:

Nettside: www.rageform.com

Dialogboksen og illustrasjoner fra interiøret stilles i disse dager ut på Bergen offentlige bibliotek, hovedbiblioteket.

Identitet. Det er det fysiske rommet som gir biblioteket identitet.

Snakk om det viktige rommet!

Bibliotekarere er for beskjedne på egne vegne, bibliotekene må åpne seg mer mot omverdenen, og bibliotekarene må fortelle høyt og tydelig om sine mange framtidsretta tilbud.

TEKST OG FOTO: KJETIL S. GRØNNESTAD, FRILANSJOURNALIST

Det kan være en av konklusjonene etter bibliotekseminaret «Snakk høyere!» under Kappittel 13, Stavanger internasjonale festival for litteratur og ytringsfrihet.

Kommunikasjonsrådgiver Borg-hild Eldøen oppfordret bibliotekarene til å gå ut i verden og fortelle om sine tilbud, for det nytter ikke å fortelle om hvor foretreffelig man er til den eksisterende menigheten.

Eldøen, som er opptatt av merkevarebygging og omdømme, utfordret seminardeltakerne til å se for seg bildet av en by. Når Bergen ble nevnt, dukket Bryggen opp på manges netthinner. For Oslo, kan det samme gjelde det nye operabygget. Men selv i en bibliotekartett forsamling, var det ingen som nevnte bibliotekene i disse byene.

Med biblioteket i Alexandria, Den Sorte Diamant i København og lille

Vennesla som eksempler på hederlige unntak, har biblioteksektoren få signalbygg å vise til.

Men selv om framtida er digital, er det fysiske biblioteket fortsatt viktig. Det er det fysiske bygget som gir biblioteket identitet. Ane Dahl fra arkitektkontoret Helen og Hard fortalte at biblioteket i Vennesla ble planlagt som del av stedsutviklingen. Biblioteket ble lagt ut mot torget for å invitere folk inn. Ifølge Dahl var biblioteket blitt et sted å være, enten sammen eller alene. Hun poengterte at biblioteket i Vennesla var blitt noe mer enn boksamlingen.

Viktig samfunnsrolle

Mangel på tydelige signalbygg reflekterer ikke bibliotekenes viktige funksjon. Historisk sett har de bidratt mye til den sosial mobiliteten i samfunnet. Tidligere fikk kvinner og arbeiderklas-

sen glede av gratis tilgang til informasjon i sitt lokale bibliotek. I dag gjelder dette innvandrerne.

Erik Fossåskaret, førsteamanuensis ved institutt for medie-, kultur og samfunnsfag ved Universitetet i Stavanger, fortalte om hvordan hans lokale bibliotek hjalp ham med boklig lærdom, siden hans hjem var så godt som fritt for bokhyller. Han regnet Litteraturhuset i Oslo som Oslos ledende kulturhus. Men det som arrangeres i hovedstadens litteraturhus, kan like godt arrangeres på biblioteket. Fossåskaret viste til at litteraturhusene i det alt vesentlige var bibliotekfunksjoner i ny benevnelse. Ifølge ham lå skrivestuene, opplesingskveldene, samtalene og debattene like inntil bibliotekenes kjerneområder.

Skal bibliotekene opprettholde den viktige posisjonen de har hatt, må de derfor følge med i tida. De må i enda

Kommunikasjonsrådgiver Borghild Eldøen oppfordret bibliotekene til å skryte mer av sine tilbud.

større grad gå fra å være oppbevaringssteder for papirbøker til å bli noe mer. De må bli møtested.

Møteplassen

Jens Thorhauge, tidligere direktør for Bibliotekstyrelsen i Danmark, spådde også at bibliotekene står foran store endringer. Selv er han svært glad i papirbøker, og har en omfattende boksamling hjemme, men han poengterte at framtidens bibliotek ikke skulle designes etter hans private smak.

Det første han så etter når han besøkte et nytt bibliotek, var stoler. Gode sitteplasser er et tegn på at biblioteket ønsker publikum velkommen til å bli værende. Endeløse bokreoler derimot, skyver folk bort.

Thorhauge viste til utviklingen i nederlandske drabantbyer. Dette var steder der folk sov, mens de pendlet ut for å jobbe. For å gi beboerne tilhørighet til hjemstedene, ble det anlagt nye torg etter mønstre fra gamle byer. Men der hvor det tidligere ble bygget ei kirke, ble det nå bygget

Jens Thorhauge, tidligere direktør for Bibliotekstyrelsen i Danmark, vil ha folk inn i bibliotekene. Dersom det ikke er plass til folk på grunn av alle bøkene, må noen av bøkene vekk, var et av hans budskap under Kapittel 13.

et bibliotek. Slik sett har bibliotekene overtatt kirkas rolle som felles samlingssted.

Nye rom

Jens Thorhauge ser for seg at framtidens bibliotek vil fylle nye romlige behov utover den fysiske boksamlingen. Han nevnte fire nye «rom»:

Bibliotekenes *læringsrom* er stedet der folk kan gå på kurs, for eksempel for å lære data eller språk.

Flyttbare reoler gir muligheter for et *inspirasjonsrom*, med scene og forestillinger inne i biblioteklokalene.

Møterommet inkluderer formelle og uformell møter. Ved siden av egne møterom, gjelder dette også en café og gode sofakroker. Her kan folk møtes for lek, læring og debatt.

Det *performative rommet* er stedet for skapende utfoldelse. Her kan man utfolde seg med for eksempel musikk og videoproduksjon.

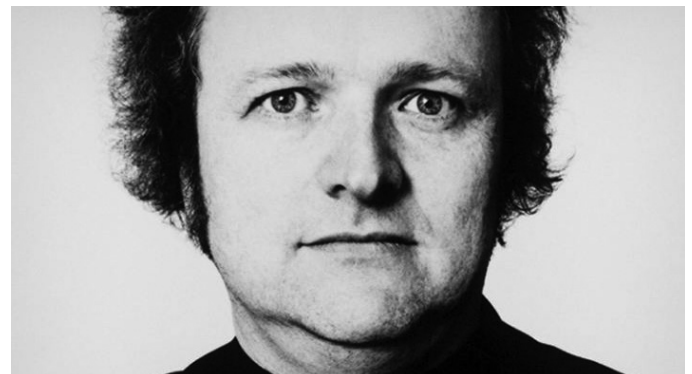
Bli smartere

Skal bibliotekene lykkes med å endre seg slik at de i større grad blir byens eller tettstedets naturlige møtested, må de være offensive og tørre å si fra. Borghild Eldøen viste til køene foran Litteraturhuset i Oslo som tegn på at de der hadde gjort noe riktig. Hun mente også at svaret for å bli hørt ikke nødvendigvis var å rope høyere, men å snakke smartere. ■

Bærum-politikere dropper kutt, gir mer til bibliotekene

» Politikerne i Asker og Bærum skåner kulturen og idretten og dropper rådmannens forslag om kutt. Tvert om vil de styrke budsjettet med 1 million kroner årlig til bibliotekene og de vil ruste opp Nadderudhallen, skriver budstikka.no.

Bibliotekspotten skal brukes til å videreutvikle bibliotekene og iverksette nye tiltak på sektoren når bibliotekmeldingen om kort tid foreligger. Blant dem som står bak forslaget er den kjente pianisten Wolfgang Plagge, som representerer Venstre i kommunestyret, og som sier til avisen at de som trodde bøkene ville forsvinne, har tatt grundig feil.

Norge rundt med Koranen

» Imamer fra Ahmadiyyat-menigheten kom i begynnelsen av november til Bodø bibliotek med utstillingen Muslimer for fred. De to imamene Shahid Kahloon og Zartasht Munir Ahmad hadde tatt med seg Koranen gjengitt på flere språk, en rekke brosjyrer som gir et innblikk i islam, skriver nettutgaven av Avisa Nordland, an.no.

Utstillingen ble åpnet av biblioteksjef Sonja Osnes. Den har tidligere vært nesten landet rundt, og også på Svalbard. Formålet var ifølge imamene å spre lærdom og fjerne misforståelser om islam.

Ahmadiyyat-muslimene har en noe annen fortolkning av islam enn flertallet, sunni-muslimene. Menigheten har derfor vært forfulgt og er blitt trakassert som kjettere, også i Norge.

Vil ha lengre prøvetid for e-bøker

» Bibliotekene på Agder vil gjerne tilby utlån av e-bøker, men trenger lengre prøvetid for prosjektet E-lån Agder. Nå ønsker bibliotekene prøvetiden forlenget ut 2016, melder avisen Agder.

E-lån Agder er en satsing begge fylkesbibliotekene, Universitetsbiblioteket i Agder, alle folkebibliotekene og alle skolebibliotekene i de videregående skolene i begge Agder-fylkene står bak. Prosjektperioden ble opprinnelig satt til 2013-2015.

Agder-samarbeidet er ifølge avisen det eneste som omfatter både folkebibliotek, skolebibliotek og universitetsbibliotek. Med 50 samarbeidende bibliotek er prosjektet også det største e-boksamarbeidet i landet.

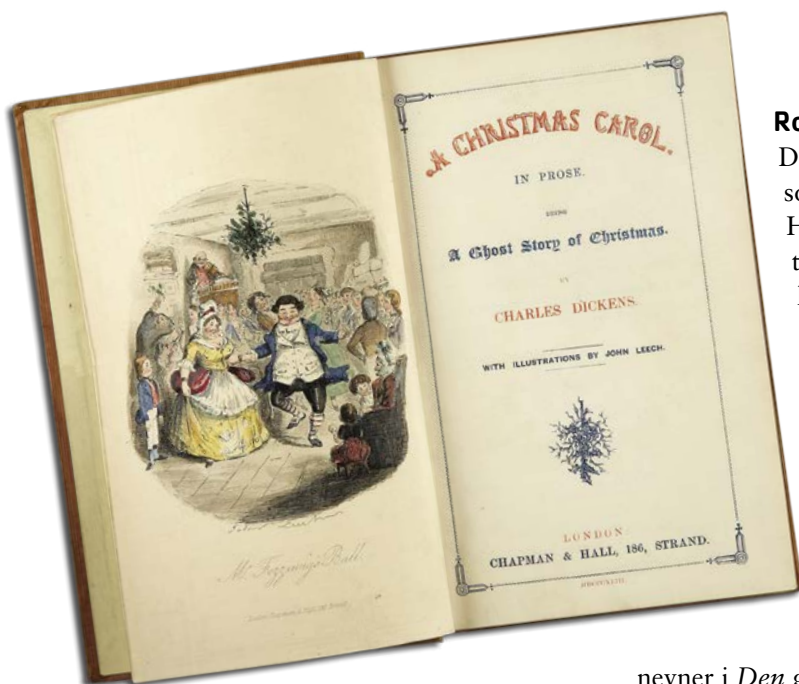
Flukt. Lucia, lysbærersken, skal drive mørket på flukt.

Midt- vinter, bloting og bøker

Nesten alle folkeslag på den nordlige halvkule feirer på en eller annen måte vintersolverv, gjennom festivaler og høytider som ofte har eldgamle tradisjoner. Lysets årlige seier over mørket har også gitt seg utslag i form av myter, sagn og eventyr, og i moderne tid blitt videreført gjennom litteratur, bildemedier og musikkverk. Og selv om julefeiringen nå stort sett er noe mindre vill enn våre forfedres juleblot, hender det fortsatt at en og annen uheldig forfatter blir slaktet til jul, sammen med vår gode venn julegrisen.

AV REIDAR JENSEN, FRILANSJOURNALIST

Opp gjennom årenes løp har da også julen inspirert utallige forfattere. Vi kjenner alle Charles Dickens og hans *En julefortelling* om den hjerteløse gnieren Ebenezer Scrooge, som kommer på bedre tanker etter å ha møtt gjenferdet av sin tidligere partner – «Scrooge» er for øvrig det amerikanske originalnavnet på Disney-figuren Onkel Skrue. H. C. Andersens *Pigen med svovelstikkerne* er heller ikke så lett å glemme. Begge fortellingene understreker det som for mange er det viktigste ved julehøytiden, nemlig å ta vare på hverandre og gi hverandre gaver. Så får heller russerne skrive fryktelige fortellinger om Fader Frost, dødbringende kulde-

Romere og vikinger

Den hellige Lucia var som kjent romersk. Hun døde som martyr i Siracusa under keiser Diocletians store kristendomsforfølgelse i 304, etter å ha nektet både å gifte seg med den hedenske guvernøren og å ofre til keiseren. Hun ble fort en populær helgen, som også Dante

nevner i *Den guddommelige komedie*. Senere gjenoppsto hun i de skandinaviske landene, der dagen hennes, 13. desember, solvervsdagen etter den gamle julianske kalenderen, fortsatt blir feiret. Innslaget er umåtelig populært ikke minst i Sverige, der det er førstesidesak i avisene i de store byene hvem som skal bli årets Lucia og framstå i hvit kjole og med lyskrans på hodet.

Skikken er populær også i Norge, der folketroen likevel har en annen innfallsvinkel. Hos oss er 13. desember nemlig «lussenatta», da alt vi har av trolldom og onde vetter er ute og går, og det er ikke lite. 13. desember var jo ifølge den gamle kalenderen årets mørkeste dag og dermed også mørkemaktenes siste store dag før vintersolvervet, da året snudde og lyset så smått begynte å komme tilbake igjen. Dette skiftet har sannsynligvis vært feiret i Europa helt siden bronsealderen, under forskjellige navn og på forskjellige datoer.

grader og bønder som kjører feil i midtvintershelvetet, som hos Leo Tolstoj, som forresten selv frøs i hjel på en benk på en nedsnødd jernbanestasjon.

Julen og vintersolvervet er jo også vår siste store høytid før den virkelige harde vinteren setter inn, den som før i tiden kunne koste både folk og fe livet. Men samtidig er julen og vintersolvervet en håpets tid: Nå snur vinteren, nå kommer lyset tilbake. Og vi tenner selv lys og kårer Lucia: Lysbærersken, hun som skal drive mørket på flukt.

Solens fødselsdag – og kongens død

De gamle romerne hadde sitt vintersolverv 25. desember, etter gresk forbilde. Da ble også fødselsdagen for «den uovervinnelige sol» feiret, etter

initiativ av flere keisere på 200-tallet. Da de kristne overtok makten, var det derfor neppe noen fjerntliggende tanke å overta datoen og gjøre den til Kristi fødselsdag. Mye kristen symbolikk og mange regnestykker har vært tatt i bruk for å sannsynliggjøre denne fødselsdagen, fra Jesu mulige unnfangelse i mars måned, til Bibelens ord om Kristus som verdens lys. Det siste stemmer da også meget godt med den gamle lysfeiringen, og julen var ikke den eneste høytiden den gamle katolske kirken overtok og fylte med sitt eget innhold.

Romerne brukte også perioden fra 17. til 24. desember til å feste, og til å gi hverandre gaver. Da feiret de nemlig Saturnalia, til ære for Saturn, rikdommens og de gode avlingenes gud. En del av innslagene kunne være temmelig grovkornede, og ble, for å si det pent, ikke overtatt av kirken. Skikken med å gi hverandre gaver levde imidlertid videre, helt inn i våre dagers overflodssamfunn.

Når det gjelder vår egen skandinaviske «jøl» ble den etter hvert en kristen høytid, selv om skandinaverne totalt motsatte seg å døpe den om til «kristmesse» – christmas – slik angelsakserne i England gjorde. Vikingene turet da også jul både vel og lenge, slik det senere ble gjort i det gamle bondesamfunnet. Dessuten ble det i jernalderen og vel også i vikingtiden blotet både dyr og mennesker, som på Carl Larssons berømte maleri fra 1915, der kong Domalde i Uppsala selv blir ofret til gudene etter flere år med dårlige avlinger. Bildet vakte stor forargelse, delvis fordi svenskene ikke var vant til å se sine tapre forfedre framstilt på denne måten – og delvis fordi kongen var naken.

Halloween og Åsgårdsreia

Også de gamle kelterne hadde sine festivaler, kjent fra gammel irsk litteratur. En av de viktigste, «Samhain», symboliserte overgangen mellom sommer og vinterhalvår og ble feiret 31. okto-

Kommers. Halloween bygger på tradisjon, men har i dag blitt kommersialisert.

ber. Da ble det satt ut mat og drikke for de døde, og dette var også den dagen i året da alveriket var nærmest menneskenes verden. Det var mange steder dessuten vanlig å kle seg ut og besøke naboene, der det vanket bevertning mot en liten opptreden. Feiringen ble på 900-tallet gjort om til Alle helgens dag og Alle sjelers dag av kirken. Etter hvert smeltet dette sammen til det moderne Halloween, som både i USA og Norge nå for det meste er overtatt av handelsstanden. Dessuten er den blitt en festdag for ungdomene, som kan kle seg ut som monstre og kreve inn godter.

Den rikholdige keltiske mytologien er sterkt fantasivekkende og har i høy grad preget moderne fantasy litteratur, både for ungdom og voksne. I Marion Zimmer Bradleys kultroman *The Mists of Avalon* er vi for eksempel innom samtlige keltiske høytider. Boken er en gjengivelse av kong Arthur-sagnet, men sett fra et feministisk synspunkt, og den var uhyre populær blant forrige generasjon fantasytilhengere.

Vi behøver likevel ikke dra til Irland og USA for å møte farlige sagnfigurer og barn som ønsker godter. Hos oss har vi jo julebukkene, som nå er i ferd med å bukke under for de amerikanske Halloween-monstrene, og vi har Åsgårdsreia, det farlige og støyende følget av trollpakk og usalige ånder som ved juletider rir over himmelen og snapper med seg både mat, drikke og folk som ikke passer seg. På Island har vi trollkjerringa Gryla og «jolesveinene» hennes, som bokstavlig talt spiser deg ut av huset og er et nokså utrivelig besøk. Det interessante er likevel at det finnes sagn om Åsgårdsreia eller tilsvarende følger fra nesten samtlige europeiske land, fra Norge til Galicia i Spania. Tilmed de gamle inderne hadde et sagn om det ville jaktfølget som tordnet over himmelen, ledet av åndekongen Shiva, den store ødeleggeren.

Solgudinner og lysfester

Samene ofret ved vintersolvervet i gamle dager reinsdyr til solgudinnen, Beavi. Da må hun nemlig komme til hektene igjen, slik at hun kan bringe sommeren

og sommerbeitene tilbake. De gamle slaverne dyrket sist i desember sin morsgudinne, Rozhanitsa, en feiring som enkelte steder fortsatte nesten til vår egen tid. Koleda-festivalen, som begynte ved vintersolverv og foregikk i ti dager, ble feiret i Russland fram til den bolsjeviske revolusjonen og hadde likheter med Halloween blant annet ved at barn gikk rundt i husene og sang. De gamle iranerne markerte solvervet med en fest kalt Maidyarem, den lengste natten i året, og i Punjab het festen Lohri.

Den hinduistiske religionen har en festival som blir kalt Makar Sankranti, og som blir feiret i India og Nepal midt i januar. Sist i desember feirer hinduene også Pancha Ganapati-festivalen, til ære for elefantguden Ganesha. Både guden og barna får da gaver, og det gode med Ganesha er at han ikke liker vestlig kommersialisme. Han motsetter seg derfor altfor kostbare gaver, og mener at det får klare seg med frukt og godter i stedet. Hinduene sender da også kort til hverandre, ofte med visdomsord fra de indiske hellige bøkene.

Makar Sankranti

Januar. Makar Sankranti blir feiret i India og Nepal midt i januar.

Kurdere feirer fortsatt sin solvervs-fest Şeva Zistanê, Vinterens Natt, selv om dette er en fest med utspring i den gamle Zoroaster-religionen. Da blir lysets seier over mørket markert, de onde åndene blir drevet bort, det blir festet og spist, og barna får gaver.

I Sri Lanka feirer buddhistene minnet om nonnen Saṅghamittā, datter av keiser Ashoka. Hun kom til Sri Lanka for å spre Buddhas lære, og blir hvert år feiret på Fullmånedagen i desember. Og i Kina, Korea og Vietnam er Vintersolvervfestivalen 21. desember en av årets store hendelser.

I Kina kan denne festivalen, eller «Dongzhi», spores langt tilbake i tiden. Den henger også sammen med tradisjonell kinesisk filosofi om balanse og harmoni i tilværelsen. Etter denne festivalen vil dagene bli lengre, og positive krefter vil få større innflytelse. Også koreanerne mener at de negative kreftene nå vil bli svakere, noe det er all mulig grunn til å feire.

Inkaindianernes nyttår

På den andre kanten av jordkloden, i

Teater. Inkaenes solvervsfestival, Inti Raymi, har i dag gjenoppstått som teater.

USA, feirer også Hopi-indianerne vintersolverv 21. desember. Da feirer de Soyal, for å bringe solen ut av vintersøvn sin.

De gamle inkaindianerne hadde sin solvervsfestival, Inti Raymi, til ære for solguden Inti. Samtidig ble det nye året feiret over hele Inkariket. Et av ritualene var «å binde fast solen», noe

som skjedde ved seremonier rundt de høye steinene som var reist ved inkatemplene. Ritualet ble praktisert fram til den katolske kirken satte en stopper for det etter den spanske erobringen på 1500-tallet, men er de siste årene blitt gjenopptatt som teaterforestilling.

Mapuche-indianerne i Chile feirer

Jerusalem. Den jødisk lysfesten, Hanukkah, er til minne om gjenerobringen av Jerusalem.

solvervsfestivalen We Tripantu, men da er vi over på den sørlige halvkulen, og overgangen fra vinter til sommer blir derfor feiret i juni måned. Det samme gjelder maorienenes festival på New Zealand, Maruaroa o Takurua. Dette er en midtvintersfest som blir feiret 22. juni, og er samtidig maorienenes nyttår. Da har solguden skilt seg fra sin vinterkone, Takurua, og kommer tilbake sammen med sin vakre sommerbrud, Hineraumati.

Dogon-folkets himmelgud Amma i Mali i Afrika er ikke like omskiftelig. Han blir feiret ved vintersolvervsseremonien Goru i desember. Da blir ikke bare innhøstingen feiret, men også Ammas nedsetting av menneskeheten på jorden, med sin himmelske ark. Beretningen har vakt stor interesse blant tilhengerne til den sveitsiske forfatteren Erich von Däniken og andre som mener at menneskeheten ble brakt til jorden av romfarere fra fjerne galakser.

Jødisk lysfest

Den åtte dager lange jødiske lysfesten Hanukkah blir, etter vår kalender, feiret en gang mellom slutten av november og slutten av desember. Festen er til minne om gjenerobringen av Jerusalem og renselsen av tempelet, etter makkabeernes opprør mot det gresk-syriske imperiet i det andre århundret før vår tidsregning.

Festivalen har navn etter den niarmede lysestaken, hanukkah, der det hver kveld under festivalen blir tent et nytt lys, inntil alle lysene er tent. Seremoniene er noe ulike, ut fra om det dreier seg om vestjødiske eller østjødiske samfunn, men de tar hele tiden sikte på å binde familien og samfunnet sammen. Dette gjelder ikke minst gjennom den daglige lystenningen, som det er gjort nøye rede for i jødernes hellige skrifter.

Den jødiske kalenderen er en kombinasjon av sol- og månekalender, og

Hannukah er derfor en bevegelig høytid. Dette gjelder også de islamske høytidene, der vintersolvervet ikke blir feiret. Den islamske kalenderen er nemlig en ren månekalender og ikke en solkalender, som vår. Høytidsdagene er derfor i høy grad bevegelige, og den festen som kanskje kommer nærmest våre egne solvervsfestivaler, Eid al-Adha, kommer senhøstes. Festen er til minne om Abrahams vilje til å gi Gud det som var ham aller kjærest, nemlig sønnen Isak, og blir markert gjennom ofringer og seremonier. Festen blir også kalt «den mindre Eid» og blir holdt etter at pilegrimssesongen til Mekka er avsluttet.

Den andre muslimske hovedfesten, Eid al-Fitr, faller på sommeren. Beregningene for tidspunktet av denne «mindre» festivalen, som avslutter muslimenes hellige fastemåned Ramadan, er kompliserte og avhenger av lokale observasjoner av nymånen. Av

Rasisme? Svarte-Petter skal ifølge sagnet foreta øyeblikkelig avstraffelse av slemme barn.

praktiske hensyn følger de fleste muslimske samfunn likevel de samme datoene som Saudi-Arabia. I 2014 var høytiden beregnet til vår 8. august, pluss minus en dag, mens den i 2013 falt på 28. juli.

Også under Eid blir det gitt gaver, familie og venner blir besøkt, og det blir spist søtsaker og festet. Dagen skal også markere enhet mellom verdens muslimer, og på mange måter er den en slags muslimsk julefeiring.

Svarte-Petter, julenissen – og Saddam Hussein

I våre dager er julefeiringen mer og mer blitt en ren familiehøytid, og blir ikke lenger oppfattet som noen spesielt kristen høytid. Dette er da også grunnen til at den nå blir feiret over store deler av verden, samtidig som den har fått et mer og mer kommersielt innhold. Derfor feirer mange japanere og kinesere jul med stor entusi-

asme, og muslimer i Norge ønsker av fullt hjerte sine norske venner en riktig god jul. Julen blir også markert privat i flere muslimske land – til og med den irakiske diktatoren Saddam Hussein pleide ved juletider, etter det hans datter kunne fortelle, å ta på seg en nisselue og dele ut gaver til familien. Da var han hennes snille og trygge pappa, som hun hadde bare gode minner om, og en del andre diktatorer har nok også til tider forsøkt å framstille seg som julenisser.

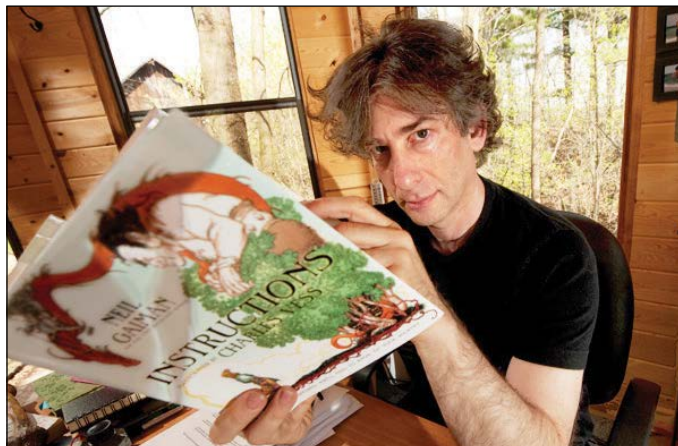
En annen sak er at julenissen de siste seksti årene har vært en viktig person ikke bare for vestlig økonomi, men for hele verdenshandelen. En god julehandel kan rette opp mye. Samtidig blir også mange av de gamle skikkene, og skikkelsene, opprettholdt.

Dette holdt høsten 2013 på å føre til alvorlige komplikasjoner i Nederland. Der blir nemlig julenissen, Sinterklaas, fulgt av en noe mer dyster

skikkelse, Swarte Piet, eller Svarte-Petter. Han sørger ifølge sagnet for øyeblikkelig avstraffelse av slemme barn, mens de snille jo får gaver. Ulykken er bare at han er svart i ansiktet, og velmenende mennesker mente derfor at de var kommet over et ekstra graverende tilfelle av rasisme. Dermed forlangte de at Swarte Piet enten ble av satt, eller fikk en noe mer diskret ansiktsfarge.

Forklaringen er nok snarere at svart i nordeuropeisk tradisjon er dødens farge, og at tilsvarende skikkelser opptrådte i slaviske og mellom-europeiske myter lenge før europeere møtte særlig mange afrikanere. Men det beviser i hvert fall at de gamle mytene fortsatt har sprengkraft – og at det kanskje er tryggest å feire jul uten bloting og andre mer dramatiske innslag. ■

Storbritannia: Fremtiden avhenger av bibliotekene

» Fremtiden avhenger av bibliotekene våre, lesning og dagdrømmer. Særlig er det viktig å lese fiksjon, for vår egen fornøynelses skyld, skriver den engelske forfatteren Neil Gaiman i en kronikk i The Guardian.

Gaiman skriver også at det ikke finnes noe slikt som en dårlig barnebok, selv om verden er full av voksne som hevder dette. Hvis barn får høre at det de leser bare er søppel, slutter de å lese. «Dårlig» litteratur kan være en vei til bedre litteratur fordi den skaper leselyst, argumenterer han.

Gaiman skriver også at moderne barn ikke bare er mindre lesekyndige, de er også mer fåtallige enn foreldregenerasjonen. Derfor er det dobbelt uheldig at lokale myndigheter nå stenger bibliotek. Bibliotekene er tvert om portene til fremtiden, skriver han i The Guardian.

Britiske bibliotekarere mer sosialarbeidere enn bibliotekarere

» Britiske bibliotekarere er i ferd med å bli mer sosialarbeidere enn bibliotekarere. Dette henger sammen med de britiske nedskjæringene og med at stadig flere som oppsøker bibliotekene er blitt hjelpetrengende også på andre områder, skriver en britisk hjelpebibliotekar under navnet «Sam Darian» i et innlegg i The Guardian.

En av årsakene er at det blir stadig flere hjemløse, særlig fra Øst-Europa. De bruker bibliotekene som varmetue, og for å bruke datamaskinene. En annen gruppe er de mange som trenger datahjelp og hjelp til å fylle ut offentlige søknader. Heldigvis kommer mange fortsatt for å låne og lese bøker, ikke minst barna, heter det i innlegget.

Homoeventyr på Deichmanske

» Etter at den nye likestillingsministeren Solveig Hornes gamle twittermelding om homoeventyr etter regjeringsskiftet ble trukket frem på ny, har diskusjonene vært mange både i sosiale medier og i nettavisenes kommentarfelt. Daglig leder Pernille Bineau på Deichmanske biblioteks filial på Majorstua i Oslo laget derfor en stand for å vise hva de omtalte bøkene handlet om.

Bineau sier til ABC Nyheter at bøkene har ingen ting med sex å gjøre, men om å være glad i hverandre. Hun sier at biblioteket har fått mye positiv respons, og at det aldri er kommet så mange tilbakemeldinger på en stand noen gang.

Bli kjent med Drammen gjennom biblioteket

» En helt ny avdeling, INNGANGSPORT: NY, ble 24. oktober åpnet på biblioteket i Drammen. Her skal alle som flytter til byen få svar på alt de måtte lure på, enten det handler om barnehageplasser, hundeklubber, språkkurs, ledige jobber eller turtips, skriver Dagsavisen.

Avdelingen er ikke minst beregnet på arbeidsinnvandrere, som det er mange av i Buskerud. Meningen er å gripe fatt i den enkeltes ønsker og behov, blant annet gjennom en pc med nettbaserte språkkurs. Avdelingen, som er et samarbeidsprosjekt som blir ledet av Buskerud fylkesbibliotek og får støtte fra Nasjonalbiblioteket, har også fått sitt eget nettsted.

Oslo og Bergen på bunn i bibliotekdekning

» Ingen storbyer i Norden har så få bibliotek per innbygger som Oslo og Bergen. Oslo kommer desidert verst ut av de nordiske hovedstedene når det gjelder antall filialer, viser en gjennomgang Klassekampen har gjort.

Oslo og Helsingfors har om lag like mange innbyggere, men den finske hovedstaden har over dobbelt så mange offentlige bibliotek som Oslo. I Oslo går det 37.000 innbyggere på ett bibliotek, mens tallet i Helsingfors er 16.000.

I de nordiske hovedstedene og byene med over 200.000 innbyggere, går det i snitt 20.000 innbyggere per bibliotek, dersom en ser bort fra de norske byene.

Framtidens bibliotek – hva er det?

Det siste året har det gått inflasjon i begrepet «framtidens bibliotek», men hva dette innebærer er uklart. Hvis man mener mer digital utvikling, nye digitale verktøy og bruksområder – eller mer fokusering på biblioteket som møteplass og sosialiserende agent, så innebærer ikke «framtidens bibliotek» noe nytt.

Står vi snarere overfor en endringsbejaende retorikk uten innhold i tråd med dagens tro på innovasjon og endringsevner som eneste nødvendige lederegenskaper? Eller er framtidstankene knyttet til en overbevisning om at bibliotekene

nes framtid ligger i å være digitale «frontrunnere»? Samtidig som stemmer i den offentlige debatten mener at det digitale betyr slutten for bibliotekene.

Vi skal være glade for at det fortsatt finnes bibliotekfolk som

konsentrerer seg om dagens bibliotek og dagens brukere. Enten det er folkebiblioteket i Lom som ble fjorårets bibliotek fordi det lykkes så godt i å synliggjøre bibliotekets tjenester for Loms innbyggere, eller det er det store Realfagsbiblioteket på Blindern

»
Av daglig leder
Hans Martin
Fagerli, ABM-
media as

Trussel. Manglende analyse og kritikk av digitale fenomener truer bibliotekenes framtid. (Illustrasjonsfoto: Trond Isaksen)

som er blitt en læringsarena som omfavnes av studentene, og som har satt biblioteket i fokus på et stort universitet.

Og det gleder meg selvsagt at bibliotek og læringsentre ved Høgskolen i Oslo og Akershus fortsatt er fulle av lesende, sosialiserende, diskuterende og skrivende studenter med teknisk og bibliotekfaglig assistanse i umiddelbar nærhet. Til tross for at under tegnede på midten av 90-tallet ble møtt med utsagn fra høgskolens ledelse om at nå trenger vel bibliotekene snarere mindre enn større areal – fordi «alt» er på nettet! Det finnes alltid noen som har en usvikelig tro på at det digitale er løsningen på alle utfordringer! Til tross for at flere digitale løsninger i det offentlige rom ikke alltid fungerer etter hensikten og brukernes tilfredshet.

Den digitale skepsisen blant folk flest på 70-tallet var enorm, men i dag er «alle» overbevist om at med digital teknologi kan vi effektivisere kompliserte, arbeidskrevende oppgaver. Men

samtidig er enhver form for konstruktiv kritikk av hva man blir tilbudt fullstendig fraværende. Dataprofessor Dag Sjøberg ved UiO gjør seg tanker om dette i et intervju i Aftenposten 25.09.12. Han sier at dataskandalene er kommet for å bli, og begrunner dette bl.a. med at mange av de oppgavene man skal digitalisere er svært komplekse og krever en unik kombinasjon av datafaglig kompetanse og innsikt og erfaring i de oppgavene som skal digitaliseres. Slik kombinert kompetanse er omtrent ikke-eksisterende.

De siste 20 årene har den digitale utviklingen akselerert, og levetiden for dagens teknologier er meget kort. Men samtidig har det egentlig ikke skjedd noe banebrytende innen norsk bibliotekvesen de siste 40 årene, bortsett fra at omfanget av digital produksjon og digitalisering av gammel tekst har fått et stort omfang, det siste ikke minst på grunn av Nasjonalbibliotekets innsats.

Det digitale gir bibliotekene en stor utfordring som vi hittil ikke kan sies å ha vært særlig opptatt av. Den

handler om biblioteket som læringsarena i en digital verden. En pedagogisk grunntanke er at informasjon ikke blir til kunnskap for brukeren med mindre han har tilstrekkelig forkunnskap til å sette disse inn i en for ham forståelig sammenheng. Det er slik vi mennesker lærer. I dag slår mange ukritisk fast at kunnskap kun er et tastetrykk unna, og illustrerer dermed en utbredt forståelse av kunnskap som hylleware – ferdigpakket lærdom. Det er en kunnskapsløs forståelse av læring, og gjør læring til noe man kan skaffe seg gjennom surfing på nettet og uten større intellektuell anstrengelse. Denne forståelsen er langt mer truende for bibliotekene enn hva manglende tilpassing til digital utvikling kan bidra til.

Bibliotekenes fortsatte eksistens er knyttet til i hvilken grad bibliotekene, bibliotekarutdanningen og bibliotekforskningen slutter seg til en slik mekanisk forståelse av kunnskapstilegnelse. Manglende analyse og kritikk av digitale fenomener truer bibliotekenes framtid. Ikke fordi trykte

bøker fases ut over tid, og at informasjon blir globalt tilgjengelig i digital form, men fordi holdningene til det digitale og dets rolle i utvikling av kunnskap og dannelse kan bringe bibliotekenes historiske og nåtidige hovedoppgave ut av fokus. Vi kan gradvis komme til å svekke bibliotekenes rolle som arenaer for å skape og utvikle lærings- og leseferdigheter blant elever, studenter, og folk flest. Vi har forskning som viser at ukritisk og økende bruk av digital informasjon svekker vår evne til god kunnskapstilleggelse.

Hvis man mener at dette ikke kan være riktig, anbefaler jeg at man begynner med lese artikkelen til forfatter og forskningsjournalist Bjørn Vassnes i Bibliotekforum nr 2/2013. Artikkelen er en krass kritikk av sider ved den digitale utviklingen, og spesielt av det som berører læring og kunnskapstilleggelse. Det er forbausende at ingen bibliotekarer har kommentert den. Skal den overses og ties i hjel? I så fall tviler jeg på bibliotekenes framtid.

Problemstillingen i artikkelen er behandlet av flere bibliotekforskere, spesielt i relasjon til ungdom under utdanning. Den finske bibliotekforskeren Janicke Heinström har forsket på informasjonsadferd. Hun har delt oss inn i flere grupper, med såkalte «fast surfers» og «deep divers» på hver sin ende av skalaen. Gruppebetegnelsene burde være selvforklarende. De fleste av oss er «fast surfers», og søker informasjon hurtig og enklest mulig. Digitale løsninger er en gavepakke til denne gruppen fordi surfing på nettet dekker deres behov, og fordi den informasjonen de finner, oppfattes som fakta/kunnskap. Gruppens tidligere sporadiske bruk av bibliotek er sannsynligvis allerede historie. Vassnes og andre «deep divers» behov for et mer omfattende informasjonsgrunnlag for egen kunnskapstilleggelse må bibliotekene hegne om før det er for sent. Det er disse som utgjør grunnfjellet blant dagens bibliotekbrukere.

Deichmanske bibliotek er veldig tydelig på at de skal bygge framtidens bibliotek. Dette er en glimrende og salgbar visjon, men det blir spennende å se hva dette konkretiseres i. Den 8. oktober 2013 fikk vi den første antydningen om hvordan framtiden blir på Deichman. Da intervjuet Aftenposten Kristin Danielsen, den nye biblioteksjefen ved hovedstadens folkebibliotek fra 1.januar 2014. Hun sier følgende til avisen: «Når alle har sitt personlige bibliotek digitalt i lommen, må biblioteket i større grad bli en møteplass for kulturopplevelser». Den første påstanden er i samsvar med hvordan de digitale entusiastene ser for seg framtiden, men er samtidig et mulig farvel til biblioteket som kunnskapsinstitusjon. Den andre påstanden er mange bibliotekfolk enige i, fordi dette er en naturlig utvikling av ideen om folkebiblioteket som møteplass og faller godt sammen med at flere av våre bibliotek arbeider med å utvikle ulike varianter av bibliotek- og litteraturhus.

Utfordringen vil være å møte et marked med stor konkurranse om et kresent publikum, samtidig som de tradisjonelle bibliotektenester ivaretas for det publikum som i dag og mange år framover vil ha behov for dem. Men innenfor dette området er det fristende på bakgrunn av det som jeg har skrevet, å foreslå at Deichman fra første stund markerer seg som en nasjonal arena for kritisk debatt om digitale tjenester og digital politikk. Det vil være tjenlig både for beslutningstakere, for allmenhetens opplysning, og for den offentlige debatt. Temaet er uuttømmelig, og debatten er fraværende. En slik debatt vil utfordre systemeiere, politikere og samtidig dekke et behov hos folk flest for å si fra om at ikke alt går på skinner framover. Og kanskje sette bibliotekprofesjonen på kartet.

Det blir spennende å følge Deichman, for resultatet kan bli viktig for det samfunnsoppdraget folkebibliotekene skal fylle i årene framover.

Framtiden vil som alltid fortsette å overraske oss – det er fortiden som er spennende. For dagen i dag holder det med de krav Universitetet i Stavanger nylig stilte til sin neste biblioteksjef: «*Den som ansettes skal lede Universitetsbiblioteket og utvikle bibliotekstjenestene i tråd med universitetets behov og bibliotekfaglig utvikling*». Dette er utfordrende nok og binder seg på ingen måte til hva brukerne vil forvente eller hvordan bibliotekfaget vil endre seg i årene framover. Lykke til!

Hans Martin Fagerli har vært daglig leder i ABM-media as siden 2009. 31.12.2013 takker han for seg og gir stafettpippen videre til Lars Egeland, direktør for Læringscenteret ved HiOA. Bok og Bibliotek takker Hans Martin Fagerli for samarbeidet, og ønsker Lars Egeland velkommen. Fagerli vil fortsatt ha ansvar for ABM-medias forlagsvirksomhet.

Stødig. Det har ikke skjedd mye banebrytende i norsk bibliotekvesen de siste 40 årene. (Illustrasjonsfoto: Trond Isaksen)

Pengesluk. Det er ikkje kostnadsfritt å transponere biblioteka til arenaer for debatt, og frå staten er det ingenting å hente. (Faksimile fra Bok og Bibliotek nr 5/2013)

Bibliotekreform som kostar

»
Av Georg Arnestad, seniorrådgjevar og kulturforskar ved Høgskulen i Sogn og Fjordane.

Hautsen er budsjettid. På Stortinget og i kommunane. Folkebiblioteka, med sine mange raudgrøne bibliotekar landet rundt, gledar seg over budsjettframlegget til den blåblå regjeringa. Tilleggsproposisjonen inneheldt heile 12,1 mill. ferske kroner til "en satsing på folkebibliotekene

som møteplass og debattarena." Dette gjorde sektoren til budsjettvinnar i eit blått kulturbudsjett som bar preg av små reduksjonar i og omfordelingar av den automatiske veksten i kulturutgiftspostane gjennom snart eit tiår. Meir er i vente. Kulturpolitikk kan verte skikkeleg gøy dei neste åra.

Eit slikt lite statleg "bibliotekløft" har knapt skjedd sidan Johs. Aanderaas dagar på 1970-talet. Kulturløftet I og II brydde seg ikkje den døyt om folkebiblioteket. Derimot sørge dei raudgrøne for at staten skulle yte pengar til litteraturhusa i Oslo (3 mill.) og Bergen (1 mill.). Heldigvis har dei blå-

blå gjort det klart at dette tilskotet skal gjevast som eit eingongstilskot. Å drive litteraturhus i storbyane, og elles i landet for den del, skal ikkje vere noka statleg oppgåve. Men berre vent til neste haust. Då kjem hylekoret att. Litteraturhusa har mange skriveføre og høgtropande kulturvenner i sine rekkjer. I budsjettkampen neste år melder dei seg garantert til teneste.

Eg vonar statssekretær Knut Olav Åmås klarar å stå i mot presset. Betre enn dei fleste har Åmås analysert, skrive om og forstått dei mange utfordringane folkebiblioteka står overfor. Andre norske kulturaviser her berre i liten grad brydd seg med folkebiblioteka. "Elsket av mange, glemt av de fleste. Har Norge råd å la dem forvitte?" spurde han i 2008. I 2011 skreiv han at "[F]lere nye litteraturhus bør få et entusiastisk ja takk. Men de viktigste litteraturhus vi har, er uansett de 800 folkebibliotekene." I 2010 vart Åmås tildelt æresprisen til Norsk bibliotekforening, for "å gjøre biblioteka mer synlige både gjennom egne kronikker og ledere i Aftenposten og ved aktivt å åpne spaltene for biblioteksaken."

Ingen kan heller skulde norske folkebibliotekarar for å ha stått på barrikadane. Det har likevel endra seg siste åra. Det har med fleire forhold å gjere: den brysame konkurransen frå litteraturhusa, ny biblioteklov, utfordringane frå Åmås og andre kulturskribentar, innstillinga frå Enger-utvalet, pluss suksessen til nokre funksjonelle og prangande bibliotekbygg i utlandet; etter kvart også i vårt land.

Fram frå bokhyllene vil det nye folkebiblioteket reise seg, som "en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt." Med 12,5 mill. øyremerkte kroner frå Åmås i Kulturdepartementet skal bibliotek over heile landet gå i gang med den store

transformasjonen. Signalet er gitt frå landets største folkebibliotek, Deichmanske i Oslo: biblioteksjefen treng slett ikkje vere bibliotekskunnig. Ho skal først og fremst vere leiar, ikkje fagperson. "Gamalprofessor'n" Ragnar Audunson høyrer dei ikkje lenger på. Biblioteket skal inn i det moderne og hektiske opplevingssamfunnet. Då strekk ikkje bibliotekvitskapen til.

Men det er ikkje berre Stortinget som lagar budsjett for tida. Rundt om i kommunane våre driv no rådmannen og syr saman budsjettforslag som skal halde kommunen unna Robek. Dette skjer i ei tid då lånegjelda er skyhøg og dei økonomiske utsiktene meir usikre enn på lenge. Rådmannen knip inn der han kan knipe: leggje ned skular, droppe stillingar. Også utviklinga med å leggje ned bibliotekfilialar held fram. Noka katastrofe treng heller ikkje det vere. Som t.d. i Vennesla kommune, der rådmann Svein Silsand i 2014-budsjettet foreslår å leggje ned filialen på Øvrebø, som "i dag har null til én besøkende i uka." Om vi skal tru Vennesla Tidende.

Verre er det i Gloppen, kulturkommunen der eg sjølv vaks opp. Rådmannen foreslår no å leggje ned dei to attverande bibliotekfilialane i kommunen, på Breim og i Hyen. Slik sparer ho kr 222.640, fortel avisa Firda. Og den vidstrekke kommunen vil sitje att med eitt bibliotek, i kommunesenteret Sandane. Så seint som i 2011 vart Gloppen kåra til landets beste kulturkommune. Men det kan ikkje rådmann Marit Elisabeth Larsen bry seg om.

Situasjonen er den same i mange andre kommunar. Filialane forsvinn éin for ein. Berre i Oslo blir filialnedleggingar ei stor mediasak. Kor mange som har vorte borte siste åra, veit eg ikkje. Eg finn ikkje ut av bibliotekstatistikken etter at Nasjonalbiblioteket tok over ansvaret.

Det er ikkje kostnadsfritt å transformere folkebiblioteka frå folkeopplysande kulturberarar til opplevingsarenaer for debatt og samtale. Éin ting er at det trengst nye og høvelege lokale. Noko anna er at det kostar å hente interessante folk som kan fylle dei nye og opprusta arenaene med debatt. Honorar skal dei også ha, somme. Eg har leia "Tysdagsdebatten" i Sogndal siste året, og veit mykje om dette. Men trur du rådmannen finn pengar til slikt på budsjettet? Han må det, for Fritt Ord kan ikkje finansiere 420 norske debattarenaer. Frå staten er det ingenting å hente.

Folkebibliotekets omskiping til debattarena vil framskunda filialdauden sterkt. Utviklinga mot eitt bibliotektilbod per kommune vil bli styrkt. Den indre sentraliseringa som går føre seg i mange kommunar, vil akselerere. Driftsutgiftene vil auke. Dei få filialane vi har att, vil stå lagleg til for hogg.

Det gjenstår også å sjå om autoritetstru kommunale biblioteksjefar vil la rådmannen styre kva for tema som skal og ikkje skal debatterast, og korleis dette skal skje. Undersøkinga som vart presentert i siste nummer av Bok og Bibliotek (5/13), gir grunn til uro. Demokratisk debatt i regi av norske folkebibliotek kan få tronge kår i mange kommunar.

Undersøkinga i Bok og Bibliotek viser at rådmannsmakta kan vere eit reelt trugsmål mot den frie debatten i regi av kommunale folkebibliotek. Dessutan vil den beskjedne reforma koste (betydeleg) meir enn ho smakar. Men har kommunane noko val, når "historiens skraphaug" er det einaste alternativet?

GUNVOR HOFMO – i dialog med Olaf Bull

STENEN

SOM STENEN

Som stenen hos Olaf bull
faller noe gjennom deg.
Men det er kanskje bare
din barndom som løsner
fra sine kulisser
og styrter gjennom
hele ditt modne livs
fossefall...

Gunvor Hofmo
(Navnløst er alt i natten, 1991)

Jeg var i den yderste evighet,
bagom de synlige fjerners brand -
da var det, at nogen imod mig skred
frem paa en ukjendt stjernes rand.

Nogen, som bøiet sig frem og lo
bag slør, som hyllet dens hoved til,
og holdt en sten i sin ene klo
og hviskede kold og mild:

«Jeg slipper en sten i himmelrunden,
den golde sten, jeg her dig tér;
i næste sekund er den forsvunden;
den aflader aldrig at falde mer.

Begriber du, usle, hvad jeg gjør?
Jeg drypper en faldende sten i dit
sind;
jeg saar i dit væsen en uro ind,
en uro, som aldrig dør.

Hvorhelst du forbrænder i lysets
haller,
i elskov hos kvinder, blandt vaarhvide
buske -

Stenen, som samtidig falder, falder
i ødets mulm, skal du huske»

Og billedet brast, og jeg sænkedes
ned,
ned paa min seng – jeg vaagnet i sved;
i bølger av iskold stjernedugg
hamret mit hjerte, hug i hug -

Men drømmen forblev i mit hjertes
nat;
fra ungdom til moden alder
søgte mit sind forgjæves at gribe
den sten, som bestandig falder –

Olaf Bull (Digte, 1909)

Det første vi legger merke til når vi leser Gunvor Hofmos dikt, er kanskje at dette diktet snakker med et annet dikt. Slik er det jo ofte med lyrikk, og også med annen skjønnlitteratur. Dette diktet snakker dessuten helt direkte og åpent med et spesifikt dikt av Olaf Bull. På fagspråk heter dette en intertekstualitet, eventuelt kan man i dette tilfellet også snakke om en allusjon. Begrepet intertekstualitet betegner alle mulige forbindelser mellom tekster, noe som har som forutsetning at det finnes en innbyrdes relasjon mellom all litteratur. Da menes det noe annet enn å kunne spore kilder og sitater. Men uansett hva man velger å kalle det, så er det helt opplagt at Hofmo i dette diktet er i dialog med og samtidig kommenterer Olaf Bulls dikt "Stenen".

På mange måter er det altså samme stenen som faller i begge dikt, men Hofmo foreslår kanskje en noe annen måte å se det hele på. Tenker vi på disse to diktene som uttrykk for noenlunde like livserfaringer, så ser vi at Bull hele livet, i moden alder, forsøker å gripe en sten, som noe utenfor han selv har sluppet i hans sinn. Men hva er det som sies i Gunvor Hofmos dikt? Jo, at det ikke er noe utenfor en selv, men noe fra ens egen barndom. Det er noe fra eget liv man forsøker å gripe og begripe i sitt modne liv. Det er barndommen som faller gjennom våre liv, når den løsner fra sine kulisser.

Men hvorfor akkurat fra kulissene? Ordet får oss til å tenke på noe som er i bakgrunnen, noe som skaper en illusjon – ofte av noe som ikke er der. Vi forbinder også ordet med teater og det å spille roller. Hvilke kulisser er det som finnes der i vår barndom? Kanskje er det når vi gjennomskuer eller erkjenner forholdet mellom vår barndom og dens omgivelser, at den løsner – men hva betyr det for oss at den løsner? Barndommen styrter gjennom oss og vi må gripe

den for å begripe oss selv, men hvordan skal vi rekke det når vårt modne liv også raser av sted som et fossefall? Begge deler faller i høy hastighet i samme retning.

Betyr ikke det at vi ikke lever i utakt med barndommen, at vi hele livet ligger litt foran? Hvordan skal vi kunne være i stand til å ta tak i egen barndom? Men det er Bull som skriver at han hele livet forsøker å få tak i denne stenen fra drømmen, hva nå enn den symboliserer. I Hofmo sitt dikt sies det ikke noe om hva man bør gjøre med dette som faller. Det står bare at noe faller gjennom deg, som stenen hos Bull.

At Hofmos dikt bygger på og moderer Bull sitt, er jo ganske opplagt – selv om jeg synes det står godt på egne ben også. Men det er en gjensidig påvirkning som er veldig spennende. For har man først lest begge diktene, kan man ikke lese det ene uten at det andre klinger med. At begge diktene finnes gjør begge diktene bedre. Det er også interessant at de er så ulike i formen, det har selvsagt med tiden de er skrevet i, men det henger også sammen med innholdet som fyller formen. Ingen av diktene er enkle eller entydige, og de øker hverandres betydninger i mangfold.

GUNVOR HOFMO

Gunvor Hofmo debuterte i 1946 med *Jeg vil hjem til menneskene*, og deretter kom det fire samlinger tett på hverandre før en sykdomsperiode satte en stopper for produksjonen. Hun kom tilbake av egen kraft og gav deretter ut femten samlinger i perioden 1971 – 1994.

Hun fikk Kritikerprisen 1971, Doblougprisen 1982 og Riksmålsprisen i 1989.

Av Stefan Andreas Sture, lærer og lyrikkentusiast

- Grip mulighetene!

Det nytter ikke kun å tenke 20 år framover. Både vi og bibliotekene må være foroverlente og hele tiden gripe mulighetene, mener Ola Thori Kogstad, daglig leder i Bibliotek-Systemer.

AV ODD LETNES

Likhet med mange andre i biblioteksektoren syntes de ansatte ved Bibliotek-Systemer at det gikk tregt med å få i gang utlån av e-bøker. Men nå har det begynt å skje noe, og det var særlig utbredelsen av smarttelefoner og nettbrett som gjorde det mulig å ta spranget.

Vi var rastløse, forteller Kogstad. – Vi bestemte oss for i første omgang å lage en enkel førsteversjon av eBokBib, og nå er vi i gang og høster erfaringer.

Noe som er viktig for Bibliotek-Systemer, er at eBokBib skal passe til både Apple- og Android-produkter. Men like viktig er det at løsningen skal være frikoblet fra BiblioFil, slik at også bibliotek som bruker for eksempel Aleph eller Mikromarc kan benytte seg av eBokBib.

– Under utviklingen av eBokBib fikk vi signaler fra bibliotekene om at tjenesten burde romme mer enn en vanlig netthandelsløsning, særlig med henblikk på formidling. Det er derfor et mål at systemet skal knytte an til litterære blogger, inneholde bibliotekarenes vurderinger og anbefalinger, og at det lenkes inn fra andre nettsteder, sier

Kogstad og legger til:

– Vi føler oss i samme båt som bibliotekene. Vi har felles interesse av at eBokBib, ja, også BiblioFil, hele tiden utvikles slik at bibliotekene har de beste verktøyene for sin drift, samt de beste tjenestene å tilby sine lånere.

Tett sammen med kunden

Utviklingen av eBokBib er et godt eksempel på hvordan Bibliotek-Systemer jobber.

– I stedet for å lage ulike versjoner som følger på hverandre, starter vi fleksibelt og oppdaterer etter hvert.

Når det gjelder for eksempel BiblioFil, vil bibliotekene alltid bruke den nyeste versjonen, som er blitt kontinuerlig oppdatert med ny funksjonalitet og feilrettinger, sier Kogstad.

Bibliotek-Systemers filosofi har alltid vært at det er viktig å jobbe tett sammen med kundene.

– Vi selger produkter og tjenester til bibliotekene, men vi ser på dem først og fremst som midler bibliotekene kan bruke for å realisere sine mål og visjoner. Dialog med brukerne er derfor viktig, sier Kogstad og presiserer:

– Vi har brukermøter og bibliotek-

De ansatte. Fornøyd og serviceinnstilt gjeng i Larvik.

sjeffmøter, og flere fagutvalg, hvor bibliotekene har utpekt representanter. Vi har to bibliotekarer blant de ansatte, og de besøker alle kundene våre minst tredjehvert år. Til sammen gir det viktig kunnskap om hva som er utfordringene i små og store kommuner, sier Kogstad og legger til:

– En gang i året reiser vi ut til et bibliotek og overtar det for en dag og går omkring med vikarskilt på brystet. Da får vi virkelig føling med hvor skoen trykker.

Effektivisering og markedsføring

Alle store rundspøringer forteller at folkebibliotekene er høyt verdsatt i samfunnet, men hånd i hånd med honnørordene, finner vi ofte trusler om nedskjæringer.

Kogstad tror ikke man kan basere utviklingen på at det vil komme så mange flere penger til bibliotekene.

– Det blir derfor viktig å effektivisere manuelt rutinearbeid, slik at bibliotekarene kan få frigjort tid til det de er eksperter på, for eksempel veiledning og formidling.

Kogstad mener at en porsjon teknologioptimisme er viktig, og er ikke redd for at digitaliseringen kan være en trussel mot bibliotekene.

– Bibliotekene hadde ikke vært der de er i dag, hvis de ikke hang med i den teknologiske utviklingen. Det har imidlertid skjedd mye de siste årene, og brukerne vil i stigende grad bestemme selv når og hvordan de ønsker å innhente informasjon. Det er derfor viktig at bibliotekene bygger opp interessante

Ola Thori Kogstad, daglig leder i Bibliotek-Systemer.

tjenester på nettet, for å møte brukerne der, siden mange sjelden vil møte en bibliotekar i det fysiske biblioteket. Samtidig er det viktig at bibliotekarene ser på seg selv som informasjonseksperter, at de har en kompetanse som svært få besitter, og at de sørger for å markedsføre denne.

Døgnbiblioteket

Som et apropos til brukernes ønske om medbestemmelse, viser Kogstad til det åpne biblioteket i Stavern, Døgnbiblioteket, som Bibliotek-Systemer har levert teknologien til. Her har man utvidet ordinær åpningstid med selvbetjent åpningstid, slik at biblioteket nå har en total åpningstid på over hundre timer per uke.

Bibliotek-Systemer har nettopp gått i gang med å prøve ut en annen

tjeneste som det ligger en viss effektiviseringsgevinst i, nemlig muligheten til å betale purregebyr direkte på nettet.

– Å kreve inn purregebyr er ofte noe plunder for bibliotekene. Å ha penger liggende under disken, gjør bibliotekene til mål for ran, og det kan lett bli rot i regnskapet. Dessuten kan det være ydmykende for brukerne å betale purregebyr i all offentlighet. Disse uromomentene kan man fjerne på en enkel måte ved å tilby betaling på nettet.

Prosjekter og drift

– Hva ser du, hvis du forsøker å se 20 år inn i framtiden?

– Går vi 20 år tilbake, visste vi svært lite om hva internett kom til å bli. På samme måte er det umulig å spå om hvordan verden er om 20 år. I Bibliotek-Systemer tror vi det er viktigere å utnytte de mulighetene som finnes her og nå og i nærmeste framtid. Vi ønsker derfor å tilby løsninger og tjenester som er så robuste og fleksible at de vil kunne tilpasse seg dagens og morgendagens utfordringer.

– I Bibliotek-Systemer er vi naturlig nok opptatt av drift, sier Kogstad til slutt. – Det er fint at det gjennomføres mange morsomme og utforskende prosjekter. Men det er synd dersom kunnskapen bare renner ut i sand etter at prosjektperioden er over. Vi håper derfor at flere av resultatene i prosjektene kommer over i en driftsfase, slik at de kan komme hele bibliotek-Norge til gode. ■

Madla satser på selvbetjent og kveldsåpent

» Madla bibliotek prøver fra i høst ut et kveldsåpent og mer selvbetjent bibliotek. Planen er at biblioteket skal få like lang åpningstid som naboen, treningssenteret Elixia Madla, som holder åpent fra klokka 6 om morgenen til klokka 22 på kvelden i ukedagene, 9 til 18 på lørdager og 12 til 20 på søndager. Treningssenteret holder dermed åpent i 97 timer per uke, mot bibliotekets 45 timer, og nå vil biblioteket opp i samme timetall.

Madla hører inn under Stavanger bibliotek på Sølverget, som også har utvidet åpningstiden vesentlig høsten 2013 i forbindelse med nyåpningen av bibliotekets førsteetasje. Her er 45 timer av åpningstiden bemannet og 52 timer ubemannet. Erfaringene fra Danmark og Sverige er gode og det er få problemer med hærverk, skriver Sølverget på hjemmesidene sine.

Lunkent om iskaldt blod

(Paris, november) Den franske forfatteren Laurent Obertone ga i august ut den dokumentarromanen «Utøya» i Frankrike, der han beskriver massakren den 22. juli gjennom Anders Behring Breivik. Boka har blitt sammenlignet med den kritikerroste boken til Truman Capote, «Med kaldt blod», men i hovedsak er franske litteraturkritikere skeptiske til Obertones litterære kvaliteter og politiske syn.

AV TERESE SKAUG ROBIN, FRILANSJOURNALIST

Øya setter klos i meg i det jeg går i land på kaia, sier Obertone som nå har tatt plass inne i hodet på Breivik. I løpet av de neste 126 sidene får leserne innblikk i de tankene Breivik gjorde seg i løpet av de grufulle minuttene han tilbrakte på Utøya den 22. juli.

– Det er nå eller aldri. Kroppen min gjør opprør mot ordre fra hjernten. Tusen stemmer roper: Ikke gjør det. Ikke gjør det. Jeg har tatt opp Glocken og løftet den i retning vakten. Slik skal angivelig Breivik, ifølge Laurent Obertone, ha tenkt før han tok

livet av sitt første offer på Utøya, politimannen Trond Berntsen. På de neste tohundre sidene lar Obertone Breivik fortelle om islam og multikulturalisme ispedd sitater fra overlevende, politi og eksperter.

– I det store og hele lærer man ikke så mye av denne boken, hevder litteraturkritikeren David Caviglioli i *Le Nouvel Observateur*, og legger til at alt som står i boken har man allerede lest gjennom medier og Breiviks manifest. Problemet mener denne kritikeren er at ingen leser er så naiv at han tror at det er Breivik som snakker.

– Man ender opp med å stille seg spørsmålet om Obertone ikke har laget sitt selvportrett som masse-morder, konkluder Caviglioli. Kulturmagasinet *Les Inrocks* deler i stor grad Cavigliolis syn, men *Le Monde* omtaler boka i mer generelle ordelag.

I Frankrike blir Laurent Obertone av mange oppfattet som høyreekstrem etter at han tidligere i år ga ut boka *Frankrike – A Clockwork Orange*, der han i stor grad legger skylden på afrikanske innvandrere for den økte volden i det franske samfunnet. Det ble stort oppstyr rundt

boken som lenge lå på tredjeplass på Amazons bestselgerliste, og den 28 år gamle forfatteren og journalisten mottok mange trusler. Han beskytter seg nå bak pseudonymet Laurent Obertone.

Mange franske kritikere har stilt seg spørsmålet om hvorfor Obertone etter å ha skrevet en innvandrerfiendtlig bok valgte å gi stemme til en høyre-ekstrem masse-morder. I spørsmålene nedenfor svarer forfatteren selv på hvorfor han valgte å skrive boka om Anders Behring Breivik.

Bok og Bibliotek: Hvorfor ville du skrive en bok om Anders Behring Breivik?

Obertone: Jeg ønsket å beskrive realitetenes harde fakta, vise leserne hva Breivik hadde i tankene, og dissekere hans reelle motiver.

Som de fleste av oss stilte jeg meg undrende til hvordan en person som har drept 77 mennesker kunne erklæres (*sain d'esprit*) tilregnelig. Jeg syntes også det var helt sentrale elementer som *Viljen til makt*¹, som psykiaterne ikke tok stilling til.

Bok og Bibliotek: Hvordan var det å befinne seg inne i hodet på Anders Behring Breivik?

Obertone: Man føler seg veldig ensom og til en viss grad ør av å dykke så langt ned. Man kan følge hans forbedelser, hans resonnementer, men han kaster oss ut av hodet sitt når han dreper. Til en viss grad kaster han også ut seg selv av vårt univers, fordi han er slått ut av sine egne handlinger, fordi det han har gjort overgår oppfattelses- evnen.

Bok og Bibliotek: Du har valgt å skrive boken i førsteperson, noe som er

uvanlig i fransk litteratur, der de fleste forfattere skriver i tredje person, som muliggjør en analyserende fortellerstemme. Hvorfor skrive i første person?

Obertone: Siden problemet er Breivik selv, er den beste metoden å være inne i hans hode. Det er den beste og mest direkte måten å forklare hans motivasjoner på. Vår litteratur er for moraliserende og barnsliggjørende. Jeg har valgt å vise leserne tillitt: De klarer selv å forstå det avskyelige ved å drepe 77 mennesker. Den type handling taler for seg.

Bok og Bibliotek: Fikk du sympati for Anders Behring Breivik når du skrev boken?

Obertone: Breivik er ikke den perfekte skurk. Han spøker, han ler, han er kultivert, intelligent og sympatisk. Realiteten er ikke det man tilsynelatende skulle tro; en idiot som har blitt gal. Mennesket er kompleks, tvetydig og noen ganger forferdelig ondskapsfullt. Breivik er et ekstremt tilfelle. Likevel ligner han oss. Ved å lykkes i å forstå hans reelle motiver, og i tillegg å kaste lys over den menneskelige natur, forstår man hvordan han på uopprettelig vis har fjernet seg fra denne verden.

Bok og Bibliotek: Hvorfor valgte du å ikke treffe Anders Behring Breivik mens du skrev boken?

Obertone: Stormannsgalskapen til et individ som Breivik fører til at han til stadighet manipulerer sine samtalepartnere ved å forskjønne sitt image som ligger langt fra virkeligheten. Det er forferdelig å si det, men Breivik er først og fremst en kommunikator. Det ville bare ført til at man hadde lagt til enda en uttalelse. Fakta taler for seg, og de er tilstrekkelige.

Bok og Bibliotek: Vet du hva han synes om boken?

Obertone: Nei. Men jeg tror at han vil like boken. Etter hans mening er han den eneste som har legitimitet til å snakke om seg selv.

Bok og Bibliotek: I et intervju i Aftenposten den 26 august, uttalte du at du bestemte deg for å prøve å forstå Breivik da domstolen konkluderte med at Breivik var tilregnelig. Har du forstått Breivik nå?

Obertone: Ja, jeg tror jeg har forstått ham. Det er ikke så komplisert. Breivik har en veldig sterk vilje til makt. Han har et behov for oppmerksomhet fra så mange mennesker som mulig, som et bortskjemt barn. Til tross for at det medfører mange fiender. For en som Breivik er det å drepe mennesker dessverre den mest effektive måten å tilegne seg oppmerksomhet på. Den enorme medieoppmerksomheten i tilknytning til attentatene viser at han hadde rett.

Bok og Bibliotek: Er Anders Behring Breivik gal etter din mening?

Obertone: Nei, ikke i medisinsk forstand. Dømmekraften hans er ikke svekket. Derimot representerer per-

¹ Med begrepet "Viljen til makt" sikter Laurent Obertone til den tyske filosofen Nietzsche og hans teori om Viljen til makt, som ble presentert i en av hans mest kjente verker, "Also sprach Zarathustra". Kort fortalt går denne teorien ut på at alle mennesker utøver en vilje til makt, og til å overgå seg selv.

Omstridt. Lurent Obertone, som er et psevdonym, er en omstridt forfatter i Frankrike.

sonligheten til Breivik, med sin ekstreme vilje til makt og manglende empati, en fare, og den er uforenlig med vårt moderne samfunn.

Bok og Bibliotek: Mange norske psykiatere har uttalt seg i saken om Anders Behring Breiviks som er svært kompleks og psykiaterne er innbyrdes uenige. Hva kan du om forfatter tilføre denne debatten?

Obertone: En forfatter har det privilegiet å kunne utvikle et resonnement med nødvendig distanse i mye større grad enn journalister. En forfatter har også mindre press enn psykiaterne. Jeg har for lenge siden konstatert at den amerikanske psykiatrien har kommet mye lengre enn den europeiske når det gjelder å analysere individer som Breivik, som de kategoriserer som *Violent True Believer*. Heldigvis er slike individer sjeldne.

Bok og Bibliotek: Har du en viss sympati for Anders Behring Breiviks idéer om multikulturalisme, eller mener du at han har misforstått fullstendig?

Obertone: Breiviks tanker gjenspeil-

ler bekymringer som er ganske utbredt. Å kriminalisere disse tankene er ingen god ide. Men etter å ha studert saksdokumentene inngående, tror jeg ikke at Breiviks tanker om multikulturalisme har noe å gjøre med hans grunnleggende motivasjon. Han har benyttet seg av et tankesett for å rettferdiggjøre sin vilje til å begå en kriminell handling. Selv om flere tusen personer deler noen av Breiviks konstateringer, kommer de aldri til å drepe noen som helst av den grunn. Hele problemet kan kun tilskrives Breivik.

Bok og Bibliotek: Hvordan tolker du reaksjonene i det norske samfunnet etter 22. juli?

Obertone: Veldig innelukket, til tross for offentlige markeringer. Breivik er fortsatt et tabu. I Frankrike ville reaksjonene i mye større grad vært preget av følelsesutbrudd. Breivik ville vært et politisk argument som alle ville brukt til sin fordel.

Bok og Bibliotek: Hvordan forklarer du at denne massakren skjedde nettopp i Norge?

Obertone: Fordi Breivik er norsk. Dersom miljøfaktorer som for eksempel multikulturalisme hadde vært årsaken, ville Frankrike for lengst hatt sin Breivik. Breivik er en opportunist som utvikler seg som en parasitt i et fredelig samfunn. Han jakter på nye situasjoner som den sterke ikke-europeiske innvandringen, som han har vist å utnytte til det fulle, tatt i betraktning den store oppmerksomheten han har fått via media.

Bok og Bibliotek: Med utgangspunkt i ditt kjennskap til Norge, hvilket fremtid spår du?

Obertone: De europeiske landene kommer alle til å oppleve den samme fremtiden. Under innvandringspress,

mellom tvil i folket og elites² (manglende) moral, vil spørsmål om multikulturalisme og identitet bli viet stadig større oppmerksomhet helt til det blir altoppslukende. På det nåværende tidspunkt har eliten en tendens til å diktere sine valg vis à vis borgerne. Men det er opp til borgerne, som er uavhengige, å bestemme over sin fremtid.

Bok og Bibliotek: Etter å ha skrevet boken *Frankrike- A Clockwork Orange*,³ har du havnet automatisk i kategorien innvandreriendtlig? Dersom det er tilfelle, hva forteller det?

Obertone: Det viser en stor svakhet hos mine motstandere, som er en hard kjerne av militante sosiologer, journalister og dommere fra ytterste venstrefløy⁴. De vet at folket ikke lenger lar seg lure, og de forsøker derfor å konfiskere debatten ved å kvalifisere sine motstandere som slibrige åler. Disse menneskene har veldig liten betydning sammenlignet med mine 120 000 lesere, de mange tusen vitnesbyrdene fra ofre og støtteerklæringene jeg har mottatt.

For tiden forhandler det franske forlaget Ring med de nordiske forlagene om utgivelsesrettighetene. Forhandlingene har trukket ut i tid ifølge Obertone, som ikke vil ut med hvilket norsk forlag Ring forhandler med.

² Frankrike er et elitistisk samfunn. De beste går på eliteskoler i sitt fagfelt. Hele den politiske ledelsen i landet, men også de folkevalgte har i stor grad gått på de samme eliteskolene, som ENA og Science Po i Paris. Dette skaper en stor distanse til folket, og motsetningen mellom eliten som har mange privilegier, og folket trekkes i stadig større grad frem i Frankrike, som sliter i økonomisk motgang. Vanskelige økonomiske tider har også ført til at det innvandreriendtlige partiet FN i dag har rekordoppslutning.

³ Boken kom ut i januar i år og var en salgssuksess. Boktittelen spiller på Kubricks film *A Clockwork Orange* og handler om et stadig mer voldelig fransk samfunn, en vold som knyttes opp mot innvandrere.

⁴ Det er flere venstreradikale partier i Frankrike og de har tradisjonelt en oppslutning på om lag 10 prosent ved presidentvalgene.

Om kjærligheten, døden og den grunnleggende ensomheten

Hun ble et internasjonalt fenomen ved å skrive om alderdom og døden allerede som 29-åring. Den sist utkomne boken hennes er en diktsamling om sorg. Og for tiden skriver Kjersti Annesdatter Skomsvold (33) på en roman om kjærlighet.

AV NINA KRAFT, FRILANSJOURNALIST

Skomsvolds debutbok, "Jo fortære jeg går, jo mindre er jeg" fra 2009 ble belønnet med Tarjei Vesaas debutantpris og er utgitt i 26 land. Tror hun – kanskje det er flere når dette står på trykk. For utallige lesere er hun blitt kjent som "hun som skriver om en gammel dame, enda hun er så ung

selv". De som har lest hennes bok nummer to, "Monstermenneske" fra 2012, kjenner henne kanskje som hun som skriver om ME, selv om romanen handler om mye mer enn sykdom.

– *Du skriver jo i halvt selvbiografiske "Monstermenneske" om veien mot å*

bli forfatter. Nå er du blitt det. Hvordan føles det?

– Det gir en ro å vite at jeg vil bruke livet mitt til å skrive. Bøkene er på mange måter viktigst for meg mens jeg skriver dem. Det er først nå, med bok nummer tre ute, at jeg har begynt

å vende meg til at andre bok er ute i verden. Jeg brukte fire år på den første boken, fire på den neste og to på diktsamlingen som kommer i høst. Men jeg har skrevet den andre litt parallelt med den første, og jeg skrev diktsamlingen litt parallelt med "Monstermenneske". Hjernen begynner å tenke på neste bok før jeg er ferdig med den før. Og når en ny bok kommer, er det som den forandrer på de tidligere bøkene. Bøkene snakker med hverandre.

– *Du har snart dekket all sjangre. Da jeg leste den første boken din syns jeg språket var så beslektet med poesi med alle metaforene og alt det usagte, men den neste var en detaljrik, delvis selvbiografisk prosa-koloss. Er du egentlig prosaist eller egentlig poet?*

– Jeg har tidligere syntes at dikt er vanskelig. Jeg syntes det nesten var uoverkommelig å skulle levere fem sider lyrikk på Skrivekunstakademiet. Men for litt siden kom faren min bort med et farsdagskort som jeg skrev for ti år siden, og der hadde jeg skrevet et dårlig dikt om at nå sitter jeg og strever med matematikkeseamen, så allerede da blandet jeg jo diktning og matematikk sammen, sier Skomsvold, som nettopp har kommet ut med sin tredje bok, en diktsamling, "Litt trist matematikk".

– Det er som om bøkene vet hvilken form de skal ha. Ikke at jeg tror det kommer inn noe guddommelig og styrer prosessen, men tema er med på å bestemme det. Kanskje det ble lyrikk fordi tema er sorg, og sorg og lyrikk er beslektet?

– *Blir det drama også?*

– Jeg har dramatisert debutboka mi i samarbeid med Anne Marit Jacobsen. Stykket skal settes opp på Nationaltheatret, med Margreth Olin som regissør, så det er jeg veldig spent på.

Ikke så skummelt

Bøkene gir inntrykk av en sart ung kvinne; i virkeligheten virker Kjersti trygg, åpen, svært reflektert. Hun lytter oppmerksomt til samtalepartneren, og utbryter stadig "Så fint!" om en eller annen refleksjon man har gjort seg. Man får et smigrende inntrykk av å være litt medskapende – som om Skomsvold sitter og skriver om sine egne tekster i hodet og tar med seg alt hun finner på sin vei.

Kjernesunn virker Skomsvold også. Selv når hun snakker om sykdommen som gjorde henne delvis sengeliggende i mange år, med opphold på gamlehjem og mange tunge tanker. Når hun snakker om døden på en café i Oslo, virker det også straks mindre mørkt og mer livsbejaende enn i Monstermenneske. Og hun er nesten like formfullt endt muntlig som skriftlig.

– Da jeg skrev Monstermenneske ville jeg være modig og gå inn i det sårbare. Jeg oppdaget at ved å vise frem egen sårbarhet, gjorde jeg meg sterkere enn jeg strengt tatt er. Det var skummelt mens jeg skrev, men ettersom boken ble sterkere litterært, var det som jeg ikke trengte å forsvare den lenger, den forsvarte seg selv. Da den var ferdig, var den en roman og ikke noe annet.

– *Du kaller Monstermenneske en roman, er den egentlig det? Den handler om en ung forfatter som heter Kjersti og som ytre sett ikke er til å skille fra deg selv, men som på den annen side skriver du at jo mer man skriver om seg selv, jo mer skjuler man seg...*

– Jeg mener helt bestemt at det er en roman, en selvbiografisk roman. Da jeg begynte å skrive, var tanken min at alt skulle være med, og alt skulle være sant. Men hva er egentlig sant? Det vil jo uansett bare være sant fra mitt ståsted, og språket forandrer alt, med en gang man skriver noe blir det noe annet enn man har tenkt. Virkeligheten

er bestandig noe annet enn litteraturen, de blir på en måte heller som to parallellunivers som peker til hverandre.

– *Er monster i tittelen negativt? Du skriver om skrivemonstre et sted og om ærlighetsmonstre. Og så spør du om det ikke er normalt å være litt gal.*

– Så fint! Jeg liker at du sier at monster kan være en fin ting også. Jeg ville at Kjersti skulle våge å gå inn i de monstrøse sidene ved seg selv. I begynnelsen av romanen er det monstrøse mye knyttet til sykdommen, den tar monstrøst stor plass, men etter hvert er det skrivingen som blir noe monstrøst, som tar over livet hennes. Det er noe skamfullt ved å skrive, og det er enda mer skamfullt å skrive en selvbiografisk bok. Jeg ville stå i skammen og kjenne på den.

Å feste sorgen

– *Knausgård, Ørstavik og andre har fått tilsvar fra "romanpersonene sine", Knausgård har visstnok latt noen, men ikke alle, lese manus. Hva har du gjort?*

– Jeg sendte det til de jeg har skrevet om og spurte om de ville ha noen forandret og om de ønsket pseudonym. Jeg synes det er fint at romankarakterene har vært med på å forme romanen, at jeg kunne bruke tilbakemeldingene deres til å gjøre det til en enda bedre bok. Noen var forsiktige, andre ble nærmest fornærmet over at jeg spurte, og sa "men det er jo en roman! Du må skrive som du vil!" Og noen ble kanskje såret over at de ikke var med i boka. Det jeg skriver om andre mennesker måtte være viktig for romankarakteren Kjersti, for at det skulle få være med.

– *Ble du inspirert av Knausgård, Proust eller ingen av dem?*

– Michel de Montaigne skrev at det finnes ikke noe nyttigere, og heller ikke noe vanskeligere enn selvbeskrivelsen.

Jeg ville skrive selvbiografisk fordi jeg ikke skjønte hvordan jeg skulle få det til. Jeg hadde begynt å skrive på "Monstermenneske" da den første i Knausgaards romanserie utkom. Jeg var redd for å lese ham, i tilfelle det skulle forstyrre tankene jeg hadde om mitt eget prosjekt. Å oppdage Proust var som en forelskelse. Men jeg er like inspirert av Beckett, Céline, Strindberg – det å bruke eget liv i skrivingen er jo ikke noe nytt.

– *Fungerer skrivingen som en form for terapi for deg?*

– Kanskje mer en flukt? Eller en måte jeg kan være i verden på. Jeg finner en glede og ro i skrivingen, som jeg ikke finner andre steder. Det er det eneste som hjelper på alt. De to første bøkene var preget av en fortvilelse over at jeg var så syk. Diktsamlingen var som å følge en sorg, å være i den. Det er kanskje en form for terapi – å feste sorgen med bokstaver? I gamle dager drev kvinner med håndarbeid, festet fortvilelsen med små sting. Kanskje er det litt det samme jeg har gjort. Nå er sykdommen der mellom to permer, så da er jeg på en måte fri.

– *Hvorfor tror du at du har en oppnådd en sånn kjempesuksess ved å skildre en person, Mathea, som i så stor grad skiller seg fra vår tids ideal – hun er gammel og ensom og temmelig sær?*

– God litteratur handler jo om sjokket av gjenkjennelse, og jeg tror alle kjenner på ensomhet, det er noe grunnleggende ved det å være menneske. Selv om Mathea hadde hatt mange venner, så ville det være en ubotelig ensomhet hos henne som hos alle andre. Jeg har tenkt på om vi føler ensomhet fordi vi skal dø alene, når vi dør er det bare jeg-et som dør, at kanskje skyldes all ensomhet at vi vet dette?

– *Og om vi ikke er gamle nå, skal vi bli det?*

– Ja, og vi skal alle dø, og hva har vi brukt livene våre til? Det er jo dette Mathea tenker over. Den følelsen som Mathea har, og som jeg håper alle har, er at hun vet at hun er spesiell. Men det er ingen som ser dette spesielle ved henne, og det gjør henne ensom. "Et hvert menneske skriker i taushet etter å bli lest på en helt annen måte," sa Simone Weil.

Reddet av litteraturen

– Jeg tror det kan være fint å tenke på døden, at det kan gjøre livet rikere, sier Skomsvold.

– Jeg husker da det gikk opp for meg at foreldrene mine skulle dø. Det var før jeg begynte på skolen. Da ble det vanskelig å sove om natten. Jeg sa til pappa: "Tenk at vi alle skal dø". Pappa sa: "Men det er jo så lenge til!" Jeg sa: "Men det hjelper jo ikke..."

– *Tenker du mye på det fremdeles?*

– Det er ganske bortkastet å bruke hele livet sitt på å tenke på at man skal dø, og jeg tenker mindre på det nå enn før. Kanskje fordi livet tar så stor plass nå? Men jeg merker at det ligger der. Fortsatt kan jeg våkne om natta og ta meg til brystet – sånn...

Hun tar seg til brystet.

...og kjenne en dødsangst. Men man kan ikke la seg bli slukt og paralyisert av det.

Dødstanker henger ikke nødvendigvis sammen med å ha det dårlig. Jeg kan tenke at dette livet er så fint at det vil jeg ikke miste.

– *Flere ganger i "Monstermenneske" sier du at Kjersti ikke føler seg som et menneske, fordi hun er så syk, men når hun har skrevet og utgitt en bok, kan hun være sikker på at hun er blitt et menneske. Virket det, "ble" Kjersti et menneske? Ble du et menneske?*

– Ja, er det ikke rart at det å skape noe fiktivt, opplevdes som det sterkeste beviset på at jeg eksisterte i virkeligheten? Å feste tankene mine på de sidene, å skrive den første boka, ble bevis på at jeg hadde eksistert i de årene da ingen så meg og jeg ikke var ute i verden.

– *Hvordan er helsen din nå?*

Skomsvold: – Å skrive er noe veldig eksistensielt.

meg faste rutiner på, det tror jeg er bra. Jeg har lyst til å prøve å spille fotball igjen, det er den siste bøygen.

– *Blir eller ble du akseptert som ME-syk? I bøkene dine finner jeg lutter aksept og kjærlighet, særlig fra foreldrene dine?*

– Noen har kanskje et bilde av den lidende forfatteren som en som har et dårlig forhold til foreldre sine. Jeg er glad for at jeg har et godt forhold til foreldrene mine, og de er veldig støttende i forhold til skrivingen også, selv når jeg skriver om dem. Jeg ville gjør personene i bøkene mine til hele mennesker, og da kan man ikke skrive som man gjør i morsdags- eller farsdagskort. Dessuten er jo mennesker fine nettopp på grunn av svakhetene sine.

Morsomme Beckett

– *Personen Erik sier i "Monstermenneske" at det ikke er noe midt i mellom med Kjersti, enten er hun naiv eller nerd. Mens Robin sier at Kjersti er "unfiltered", mangler sperrer, og Kjersti selv sier at sjelen hennes går med buskesmekken oppe...*

– Ja, hvem er man egentlig, alle mennesker rundt en har jo ulike oppfatninger, og det kan være vanskelig å gjøre seg opp en mening selv noen ganger. En psykolog sa til meg en gang at jeg var følsom, og jeg tenkte: "Det vil jeg slett ikke være!" Men så tenkte jeg at det er jo helt nødvendig om jeg skal kunne skrive, så det har jo noe med hvordan man tolker det andre sier også.

– *"Bare snille hunder er til å stole på," skriver du et sted. Hvorfor er du så glad i hunder?*

– Vi hadde en hund da jeg vokste opp, Cita, og hun lå så mye ved siden av meg da jeg var syk. Jeg var jo mye alene, og da var det fint at Cita også

var der. Et annet hjerte som banket. Nå har jeg min egen hund, og det er jo et ansvar, men jeg tror ansvar er sunt.

– *Hvorfor heter den vakre golden retrieveren din Beckett, når du sier et sted at du forbinder Samuel Beckett med lidelse?*

– Det har jeg søren meg ikke tenkt på, det var fint! "When the boredom of living is replaced with the suffering of being", skrev Beckett. Å våge å gå inn i det som gjør vondt, i stedet for å kaste bort tiden på det kjedelige og trivielle i verden.

– *Bøken dine er morsomme til tross for temaene. Er humor bare noe som triller ut av deg, eller er humor et litterært virkemiddel?*

– Jeg synes humor er noe av det mest krevende å få til godt litterært. Ting som er morsomme i den virkelige verden er ikke morsomme når du skriver det ned på papir. Det er ikke så mange forfattere jeg ler av, men jeg ler av Beckett.

– *De fleste synes han er tung og dys-ter?*

– For meg må det være tungt og dys-tert for å være morsomt! Og jeg kan le når det er litt sjokkerende.

Kontakt med de døde

– *Er begavede forfatter en spesiell type mennesker – som ikke har så mye skall på seg?*

– Jeg tror ikke det. Vi er like forskjellig fra hverandre som alle andre. Men det hjelper å være sensitiv for å kunne skrive. Jeg tror mange som skriver kan ha opplevd et slags tap. For hva trigger et menneske til å skrive? Man må ut på dypet, og hvis man ikke blir tvunget til det, er det ikke sikkert at man hadde gjort det. Jeg vet ikke om

– Det går bra. Jeg kan gjøre det jeg vil gjøre, skrive, reise, være sammen med venner. Jeg jobber mye, merker bare at det er en sårbarhet i forhold til stress, så det må jeg ta litt hensyn til. Men alle mennesker har jo "noe", jeg vet ikke lenger hva det betyr å være frisk. Jeg løper sammen med hunden min, Beckett. Det er en måte å skaffe

jeg hadde skrevet hvis jeg ikke var blitt syk. Jeg håper det, men vet ikke. For noen uker siden besøkte jeg Kilmainham-fengslet i Dublin, og hva gjorde fangene under den irske borgerkrigen de siste timene sine på før de skulle bli henrettet? Jo, de skrev poesi. Jeg tror det er noe veldig eksistensielt, det å skrive.

– Poesi er ofte vanskelig å snakke om, hvordan vil du beskrive diktene dine?

– Det er vanskelig fordi jeg har vært så inni dem og nå skal jeg se dem utenfra. Lilith er den eneste kvinnelige karakteren, og det er seks menn som forteller om seg selv og sitt forhold til Lilith. Det handler om å bli gjennomsyret av andre mennesker og av verden. En måte å få kontakt på, kanskje til og med også kontakt med de døde. For boka handler om sorg, og språket er det nærmeste man kommer de som er borte. I en kort tekst av Sara Stridsberg stod det at alle ord er bønner, alle bøker er brev. Det er en fint sagt, og jeg tror det er et ønske om en slags kontakt i diktene mine.

Når du leser et dikt kan det bli noe annet neste dag, det forandrer seg mer enn prosa, derfor er det vanskelig å si at et dikt betyr dette eller dette for alltid.

– Det er mulig du ser på dette som et ukebladspørsmål – men: Hvor viktig er kjærligheten for deg?

– Jeg sitter og skriver om kjærlighet nå! Det er viktig. Men diktene handler jo også om kjærlighet, akkurat som de to første romanene gjør. Det er som om det er en kjerne i alt jeg skriver, døden, kjærligheten, og så prøver jeg å nærme meg denne kjernen på så forskjellige måter som mulig, for å finne ut noe nytt. Roland Barthes snakket om det uklassifiserbare, at når man er i stand til å klassifisere noe, så er man ikke lenger i stand til å elske det. Jeg har lurt på

om jeg vil ødelegge kjærligheten ved å gjøre den om til litteratur. Nå kom jeg forresten på et dikt, "Alt du elsker skal du miste", den setningen handler jo om både døden og kjærligheten. Når du går inn i kjærligheten, risikerer du alt, å miste alt. Og det er jo noe vakkert ved det også. ■

– Les Proust, Céline og Beckett

– Hvilke tre bøker vil du ta med deg på en øde øy?

– På en øde øy vil jeg ha bøker som man kan lese om igjen og om igjen, derfor velger jeg "Reisen til nattens ende" av Louis-Ferdinand Céline, Samuel Becketts triologi "Malloy", "Malone dør" og "Den unevnelige". Marcel Prousts "På sporet av den tapte tid" er jeg ikke ferdig med, så da får jeg noe nytt å lese også. Og så hadde jeg sneket med meg J.M. Coetzee's "Disgrace".

– Så du leser bare sånne very big names – Céline, Proust, Beckett, Thomas Bernhard?

– Gretne gamle gubber. Men jeg leser mye annet også. Gretne kvinner. Jeg leser det jeg kjenner meg igjen i, det fantastiske med litteratur er jo at når man kan kjenne seg fremmed i eget liv, så kan man kjenne seg igjen i noen andres.

– Er det noen bøker du kaster i veggene etter 30 sider fordi du synes de ikke gir deg noe?

– Ja. Det er jo en befrielse å skjønne at man ikke skal bruke tid på å lese dårlige bøker.

– Er det virkelig sant at Lars von Triers *Antichrist* er favorittfilmen din – med den forferdelig klippe-i-kjønnsdeler-scenen?

– Jeg elsker den. Jeg liker det skremmende ved den, men jeg synes ikke dette er de sterke bildene, men mer det psykiske spillet som foregår mellom menneskene.

– Hva er det dummeste man kan si om litteratur/noen har sagt om litteratur?

– Jeg har hørt noen si om en bok om sjalusi, at "jeg har aldri vært så sjalu, så den kan ikke angå meg." Men vi mennesker har jo forestillingsevne og fantasi!

– Og det klokeste?

– David Foster Wallace har sagt at litteraturen er et av de få stedene hvor man både kan bli konfrontert med egen ensomhet og få en slags bukt med den.

– Hva har bibliotek betydd for deg gjennom livet?

– Bibliotekene har kanskje blitt enda viktigere for meg etter at jeg har skrevet egne bøker. Jeg er mye ute og har opplesninger. Da møter jeg leserne, og det betyr mye. Jeg gikk på biblioteket da jeg var yngre også, men jeg har vokst opp med foreldre som leste, så vi hadde mange bøker hjemme. Alt for tidlig begynte jeg å lese mammas bøker, jeg husker at jeg leste sånne 70-talls-bøker, om selvbestemt abort blant annet – "Ikke send meg til en kone, doktor".

Selger godt på eget forlag

(Senja) Stadig flere gir ut bøker selv. Forfatter og frilansjournalist Ronny Trælvik skjønner godt hvorfor. Han gir nå ut si ellefte bok etter å ha drevet eget bokforlag i syv år.

AV LILL-KARIN NYLAND, FRILANSJOURNALIST

For to år siden meldte bokbransjen at antallet småforlag hadde økt til over 13 000, basert på ISBN-nummer. Det er liten grunn til å tro at det har blitt færre forlag siden den tid. Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFF) bestilte i 2011 en undersøkelse fra Institutt for medier og kommunikasjon ved Universitetet i Oslo, nettopp for å se på småforlagenes kår.

– Vi hadde ikke ventet et sånt antall. Det viser at terskelen for å utgi i Norge er lav, sa leder i forskningsgruppa professor Tore Slaatta, til NFF den gang.

Senjaforlag

Et kjapt søk på nett gir over 80 000 treff på ordene «eget forlag», og noe av det første som kommer opp er råd og tips til hvordan man kommer i gang.

– Det passer kanskje ikke for alle, for det krever selvdisciplin og stå-på-vilje. Man skal ikke bare skrive boka, man må i tillegg sørge for salg, distribusjon, presseomtale og markedsføring. Likevel vil jeg anbefale skribenter å vurdere tanken.

Det sier forfatter, frilansjournalist og senjaværing Ronny Trælvik (44), mens han manøvrerer langs smale veier på Nord-Senja. De hardeste høststormene har ikke nådd Norges nest største øy på skrivende tidspunkt, likevel er yttersida såpass værhard at bjørkene står svarte. Landskapet er malerisk, med

stupbratte tinder og dype fjorder. Veien snirkler seg langs flomålet, og glinser i matt sølv etter nyfalt regn.

– Jeg synes jo at Senja er det perfekte sted å legge en krimhandling. Senja har alt, både det ville og rå, og det lune og myke, sier Trælvik som altså nettopp har sluppet si 11. bok, og sin første krim.

Lokalhistorie

Siden 2006 har han gitt ut minst ei bok i året. I fjor ga han for første gang ut bok fra en annen forfatter, Tore Skoglund med «Dø ikke før døden.» Ellers er det egne bøker som produseres. I tillegg til blant annet lyrikkbok og gullkorn fra nordnorske barnemunner, har det blitt fem lokalhistoriske bøker. Hovedtyngden handler om kultur og folk på Senja. Og lokalhistorie går godt.

– Boka «Senjafisket» er utsolgt for andre gang. Også flere av de andre bøkene har jeg trykket opp to ganger. Vi vil jo gjerne lese om det nære, det vi kjenner fra før, sier Trælvik.

Det er nå engang slik at også de som driver eget forlag, må vurdere om det i det hele tatt er marked for boka. Og her kommer lokalhistoriske bøker inn. Trælvik innså at da han skulle skrive si første bok, var markedet såpass smalt at det ikke hadde noen hensikt å se til de store forlagene. Likevel ville interessen lokalt være til stede. Bok i Nord ble stiftet.

– Veien ble vel til mens jeg gikk. Jeg ante ikke noe om forlagsdrift, men i dag ringer folk og spør om råd.

Salgsprosess

Det tar tid å administrere og selge bøker, men Trælvik får de tross alt ut. Og etterpå sitter han igjen med fortjenesten. Eller tapet, alt etter som.

– Jeg pleier å si at det eneste jeg ønsker etter å ha skrevet ferdig ei bok, er å begynne på ei ny. Salget og det andre skulle jeg gjerne vært foruten, og litt av den grunn vurderer jeg å ansette en person på sikt, sier Trælvik.

Før sin siste utgivelse var han i kontakt med et større forlag. Krimmen «Hjemgjeld» har potensiell interesse for et større marked, selv om handlingen er lagt til Nord-Norge.

– Svaret fra forlaget var nei i utgangspunktet, men de kunne være interessert hvis salget gikk godt. De ville lese manuset til en eventuell oppfølger, sier Trælvik.

Han fikk ti leseglade og lesekyndige til å hjelpe seg med manuset. Tilbakemeldingene fra dem var gull verdt.

Lua i handa

Da han ga ut si første lokalhistoriske bok, ringte han en bokhandler og hørte om de ville ta imot noen. Ja, det passet bra i og med at det var farsdag og dermed en god salgsdag. Det hadde ikke Trælvik tenkt på. Nå har han lært seg knepene, men følelsen av å stå med lua i handa hos enkelte bokhandlere er ikke god.

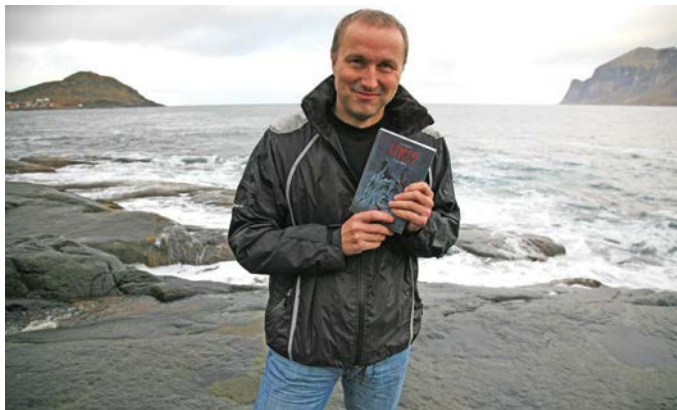
– Noen har virkelig satset på lokalhistoriske bøker, og på lokale forfattere. Mens andre nærmest ikke estimerer det. Så akkurat der er det stor forskjell, sier Trælvik.

Det er også forskjell på bibliotekene, etter Trælviks erfaring.

– Det lokale biblioteket på Finnsnes har vært veldig flinke til å ta inn bøkene. Når det gjelder de andre bibliotekene i regionen, varierer det. Noen tar inn enkelte bøker, mens andre igjen takker nei.

Trælvik mener det er viktig at også lokal litteratur er å finne på de ulike bibliotek.

EGET FORLAG: Ronny Trælvik startet like godt eget forlag da han skjønte at de store forlagene ikke kom til å gi ut lokalhistorisk litteratur. Nå har han også ute sin første krim. – Det å drive sjøl er absolutt mer givende enn skummelt, sier han. (Alle foto: Lill-Karin Nyland)

HVER HØST: Når høstens nyheter er klare for bibliotekene og bokhandlerne, er Trælvik klar med ny utgivelse. Lagringsplassen er foreløpig hans egen garasje.

– Utfordringen for forfattere av smale bøker er at de ikke kommer inn under innkjøpsordningen til Norsk kulturråd. Dermed spres de heller ikke ut til bibliotekene – i hvert fall ikke på en måte som man gjerne skulle sett. Bibliotekarene her nord sier ofte at de gjerne skulle kjøpt inn flere bøker, men at økonomien ikke tillater det. Den virkeligheten må man bare forholde seg til.

Leserkontakt

Vi snirkler oss videre på yttersida av Senja. Trælvik kjenner de fleste bygdene godt, siden intervjuer med lokalbefolkningen er viktige elementer i hans bøker. Kontakt med leserne skjer i mange ledd når en skriver lokalhistorisk. Både før, under og etter en bokutgivelse har Trælvik sine lesere med seg, som bidragsyttere til boka, korrekturlesere underveis eller som kjøpere.

– Man skal aldri undervurdere direktekontakt med sine lesere. Selv om jeg ikke er så god på å selge mine egne bøker, liker jeg jo å møte de som leser dem. Og den kontakten ville det blitt mindre av på et større forlag, sier han.

Vi kjører ut i en lomme på veien. Regnet drysser ned over frontruta, men ikke verre enn at vi våger oss ut. Paraplyen berger kameraet, mens fotoobjektet må klare seg med en allværsjakke.

– Det er mye inspirasjon å hente bare ved å være ute, sier Trælvik og ser utover storhavet. Bølgene kaster seg innover bergene så hvitt skum blir liggende igjen.

Livsvei

Det er dette livet han vil leve. Han skriver fortsatt både for lokalavisa på Finnsnes, og for magasiner og fagblader. Men hver høst bør det stå en palle bøker i garasjen, ellers er det noe som ikke stemmer. Før jul venter mer promotering for krimmen, og han må selv kjøre ut boka til potensielle utsalgssteder i nord og sør.

– Drømmen er jo selvfølgelig å selge bøker på nasjonalt plan. Hvem vet, kanskje «Hjemgjeld» slår an, sier han og setter seg inn i bilen igjen.

Fotosesjonen er over for denne gang, nå vender vi bilen mot hjemstedet Husøy. Et viktig knutepunkt for fiskeri, som så mange andre steder på Senja. Også Trælvik eide en sjark, men fant ut at storfisket ikke var hans vei i livet. Fisket må eventuelt komme som en bigeskjeft.

– Det er skrivinga jeg vil holde på med. Og hadde det ikke vært for valget om eget forlag, er det ikke sikkert at bøkene mine ville blitt gitt ut i det hele tatt. Og dermed ville viktig lokalhistorie aldri blitt samlet mellom to permer, sier forfatteren. ■

– Viktig med lokallitteratur

Biblioteksjefene i både Tromsø og Finnsnes fremhever lokallitteratur som særdeles viktig. På begge stedene finnes det egne avdelinger med slik litteratur.

– Det er ikke alltid like enkelt for oss å få kjøpt de bøkene som er aktuelle, derfor har vi ordninger med bokhandlere som legger de av, sier biblioteksjef i Tromsø, Paul Henrik Kielland. Noen av forfatterne tar også kontakt med biblioteket direkte.

– Lokal litteratur er populært. Vi har jevnt stor etterspørsel etter bøker om historiske begivenheter generelt, og krigshistorie spesielt, sier Kielland.

Avtaler

Spesialavtaler med bokhandlerne er altså nødvendig for å kunne få tak i de bøkene som ikke kommer på innkjøpsordningen, eller som leveres gjennom Biblioteksen-tralen.

– Det har blitt enklere å gi ut bøker på eget forlag, det merker også vi på antall bøker, sier Kielland.

– Vi ønsker å legge kvalitetskriterier til grunn for det vi kjøper inn, men målestokken må være annerledes for lokal litteratur. Vår dørstokk er ikke høy. Har boka et viktig innhold folk liker å lese om, er det i seg selv et viktig kriterium.

– Klart vi heier på lokale forfattere, sier biblioteksjef på Finnsnes, Kristin Strand Iden. Hun forteller om stor interesse for lokalhistorie også i Lenvik og Midt-Troms.

– Vi har en egen avdeling for lokalhistorie. Den brukes også i forbindelse med slektsforskning, en hobby som raskt har fått økt interesse, sier hun.

Pådriverpris til Anna-Lena Westrum

» 25. oktober fylte Norsk Bibliotekforening 100 år, og feiret blant annet dagen med å gi den nye Pådriverprisen til Anna-Lena Westrum.

Pådriverprisen er en premie på 10.000 kroner til en person som har vist seg innovativ og kreativ i bibliotekmiljøet. Prisen ble delt ut for første gang i år, noe som skjedde på festaftenen i Gamle Logen.

Anne-Lena Westrum er prosjektleder ved Utviklingsenheten i Deichmanske bibliotek. Med prosjekter som Pode,

Min Reaktor, Bokanbefalinger og Aktive hyl-ler har hun satt fokus på kvalitet og deling av gode resultater. Likevel er ikke Westrum høyt profilert i miljøet, skriver Bibliotekforeningen på hjemmesidene sine.

Brus, bøker og Mikkel Rev i Etnedal

» I Etnedal i Valdres har begge de to barnehagene i kommunen, Eventyrskogen og Bergsbakken, fått sine egne bibliotek, som tilmed ble åpnet av selveste ordføreren, Jan Arild Berg, med ordførerkjede på. Dessuten var det brus og livlig framføring av eventyret Reven som gjetar ved litteraturformidler Trygve Ramnefjell, går det fram av referatet i Avisa Valdres.

Biblioteksjef i Etnedal, Anne Kristin Ødegård, sier at hun lenge hadde tenkt på at det burde være bøker til låns i de kommunale barnehagene. Lesing er grunnlaget for læring, i tillegg til å være utgangspunktet for mye moro. Det er derfor viktig å ta inn nye bøker, og meningen er å fornye utvalget hver måned.

Lag din egen julepynt på biblioteket

» Bergen Offentlige Bibliotek har holdt workshop i bruk av 3d-printere, for ungdom og voksne, etter at biblioteket i høst kjøpte inn en CubeX 3d-printer med to skriverhoder. Deltakerne ble innbudt til å lage design på, og produsere sin egen julepynt, mot kostpris for plasten som ble brukt. Workshopen dannet utgangspunkt for kortere kurs for alle som senere vil bruke printerne på biblioteket.

Nye kurs skal ifølge bibliotekets hjemmeside holdes på nyåret. Workshopen i høst ble ledet av Anton Dommasnes, som har erfaring med 3d-print fra industrien. Art director Håvard Legreid fra biblioteket medvirket.

Ny svensk biblioteklov

» Den svenske Riksdagen sa sist i oktober ja til regjeringens forslag til ny biblioteklov, som skal gjelde fra 1. januar 2014. De kommunale bibliotekene får her i oppdrag å særlig prioritere barn og unge, for å fremme språkutviklingen deres og stimulere dem til lesing.

Det skal fortsatt være gratis å låne bøker på svenske

bibliotek, enten det dreiet seg om trykte bøker eller e-bøker. Folkebibliotekenes tilbud av medier og tjenester skal preges av allsidighet og kvalitet. Også bibliotekenes betydning når det gjelder å styrke litteraturens stilling skal, ifølge en pressemelding fra Riksdagen, bli mer tydelig.

Bibliotekene – møteplass for kunnskap og debatt

» På lederplass sier Sunnmørsposten i Ålesund seg godt fornøyd med at den nye regjeringen går inn for å bevilge 12,1 millioner kroner til utvikling av folkebibliotekene. Avisen håper samtidig at disse millionene kan heve statusen til – som den skriver – «desse viktige kulturinstitusjonene rundt omkring i distriktet».

Avisen mener at bibliotekene er viktige møteplasser på tvers av kulturelle, etniske og sosiale skillelinjer. Men med utbygging både av litteraturhus og bibliotek i mindre byer, kan det bli konkurranse om offentlige midler til nesten identiske formål. Derfor er det all grunn til å løfte fram bibliotekene som lokale litteratur- og kulturhus, slik biblioteksjefen i Ålesund etter avisens mening har gjort.

Nordisk vinter på nordiske bibliotek

» Hvert år i november, inviterer Foreningen Norden skoler, bibliotek, og institusjoner i hele Norden til Nordisk bibliotekuke. I år foregikk uka fra 11. til 17. november, og temaet var «Vinter i Norden». Hovedarrangementene var henholdsvis «Morgengry», med lystenning og høytlesing av årets tekster for barn og ungdom, og «Skumringstime», med høytlesing på bibliotek og i Foreningen Nordens lokallag for ungdom og voksne.

Arrangementene ble holdt på samme klokkeslett over hele Norden, melder Foreningen Norden. Tidligere temaer har blant vært «Kjærlighet i Norden», «Det magiske Norden» og «Mangfold i Norden», med tekster fra alle nordiske land. En rekke bibliotek rundt om i Norge deltok.

Første innkjøp av oversatt sakprosa

» Vurderingsutvalget for oversatt litteratur vedtok 21. oktober å kjøpe inn seks oversatte titler til norske bibliotek gjennom den nye prøveordningen for oversatt sakprosa. Blant de innkjøpte bøkene er den britiske historikeren Tom Hollands *I skyggen av sverdet* om framveksten av islam og nederlenderen Geert Maks *USA – En reise*, der han følger forfatteren John Steinbecks fotspor gjennom småby-Amerika.

Seksjonsleder for litteratur og allmenne kulturformål i Kulturrådet, Arne Vestbø, sier i en pressemelding at rådet er glad for å ha fått på plass en prøveordning for oversatt sakprosa, og at denne sjangeren ofte ikke blir prioritert på bibliotekenes egne innkjøpslister.

11 – 17.11.2013

Nordisk biblioteksvecka Vinter i Norden	Pohjoismainen kirjastoviikko Pohjolan talvi	Davviriikkalaš girjerájusvahkku Dálvi Davviriikkain
Nordisk biblioteksuge Vinter i Norden	Norræn bókasafnavika Vetur á Norðurlöndum	Nunani avannarlarni atuagaateqarfinni sapaatit akunnerat – Avannaani Ukioq
Nordisk bibliotekuke Vinter i Norden	Norðurlandsk bókasavnsvika Vetur í Norðurlöndum	

www.bibliotek.org

Mobilisering for bibliotekene i Oslo

» Sterke protestaksjoner var senhøstes i gang mot den planlagte nedleggelsen av bibliotek i Oslo. Blant annet hadde kampanjen «Ikke rør biblioteket vårt» i begynnelsen av november fått over 12.000 «likes» på Facebook, skriver Dagsavisen. I tillegg til kampanjen på Facebook kunne avisen blant annet også melde om en underskriftkampanje på underskrift.no, «SI NEI til nedlegging av biblioteket på Skøyen», som nærmet seg 500 underskrifter.

Initiativtaker Vegard Nordi Løvå sa til avisen at han håpet Facebook-aksjonen kunne føre til at byrådet ombestemte seg. Et nytt møte om saken var berammet i bystyrets kultur- og utdanningskomité 11. desember.

Lån en innvandrer – eller en romtigger

» Bergen Offentlige Bibliotek har satt i gang en ny runde med «Menneskebiblioteket», der interesserte kan gå på biblioteket og «låne» et menneske, som forteller om seg selv og livshistorien sin. Ordningen har vært prøvd ut ved flere folkebibliotek, og «bøkene» er innvandrere.

Opplegget er ifølge biblioteket å møte mennesker vi ofte har fordommer mot. Som oftest er dette mennesker vi sjelden har kontakt med, men som vi ofte har mange meninger om. Noen er godt integrert og i arbeid. Noen har nettopp fått opphold og går på skole, og noen er romfolk som er kommet til Bergen for å tigge og samle flasker. «Boksamlingen» er utpreget interaktiv, går det fram av hjemmesidene.

Tips oss –
om ein typisk

**DAG
OG
TID** -lesar
som ikkje les Dag
og Tid.

Send SMS til 2007
slik: TYPISK følgd
av namn og adresse
til personen.
(Døme: TYPISK
Jonas Gard Større,
Riksvegen 10, 5020
Bergen).

Han eller ho du
tipsar om, får tre
nummer av Dag og
Tid, heilt utan
plikter. Du får eit
Flax-lodd som
takk for hjelpa.

Stemningsrapport fra Bokmässan:

Se til Norge

Da svenske pedagoger og formidlere under Bokmässan i Göteborg i september diskuterte måter å skape engasjement for lesing og litteratur på blant barn og unge, var det med tydelige referanser til arbeidet som gjøres i Norge.

Artikkelen er
et bidrag fra
Foreningen !les

Bokmässan ble etablert i 1985 og er Nordens største møteplass for bok- og bibliotekbransjen. Årlig møtes fagfolk, politikere, media og publikum til fire dager med foredrag, debatter, samtaler og boklanse-ringer. Årets program var viet god plass til barne- og ungdomslitteratur. Gjennomgangsmelodien var bekymring over at svenske barn og unge leser for lite og for dårlig, spesielt gutter. Hørt det før?

Sannsynligvis har du det. Utfordringene eksisterer her hjemme også. Men selv om jenter statistisk sett leser mer og bedre, betyr ikke det at gutter ikke kan lese eller er uinteresserte i litteratur. Slik kunne det imidlertid virke i diskusjoner på Bokmässan under tittelen «Jag har aldrig läst en bok.» Panelets linje var at ingen gutter, men alle jenter leser. Spørsmålet var: «Hva skal vi gjøre med disse guttene?»

Vår tilnærming i Foreningen !les

er å bruke majoriteten av gutter som faktisk leser daglig for fornøyelsen skyld (PISA 2009) til å løfte frem dem som ikke leser så ofte. Å behandle gutter som lesere på lik linje som jenter i formidlingsarbeidet. Hovedtendensen i PISA og PIRLS er at det er fremgang å spore blant norske elever på ungdomsskolen og mellomtrinnet. Samlet sett er det i PISA 2009 bare Finland som er foran dersom man sammenligner de nordiske landene. PIRLS 2011 viser at de norske elevenes leseferdigheter på mellomtrinnet blir stadig bedre og at guttene tar innpå jentene. Avstanden mellom sterke og svake lesere er også redusert siden 2006. Svenske elever gjør det svakere sammenlignet med 2001 og 2006.

Derfor er det kanskje ikke så rart at Bokmässan brukte tid på å diskutere hva som må til for å motivere svenske barn og unge (gutter) til mer lesing. I flere av debattene og samtalene var inntrykket at den norske satsingen både høster frukter og virker motive-rende på svenskenes måte å tenke om

litteraturformidling på. Mange av innspillene til hvordan Sverige skal møte utfordringene, hadde paralleller til satsingen i Norge de siste ti årene.

Det er mange gode krefter på lese- og litteraturfeltet i Norge som samarbeider tett. Både i og utenfor skoleverket og biblioteksektoren er aktivitetsnivået høyt. Dessuten har styringsmaktene vist vilje til å satse. Med «Gjennom for lesing» la for eksempel Regjeringen Bondevik II i 2003 frem en strategi for å stimulere til økt lese-lyst og bedre ferdigheter. Strategien ble fra 2005 videreført og videreutviklet av de rødgrønne. Utfordringene finnes, men utviklingen her hjemme er positiv. Når nå Sverige skal snu den negative trenden er det med tanker og tiltak som vi i Norge har jobbet med i en årrekke. Det svenske kulturrådet får midler til å igangsette flere tiltak for barn og unge på fritiden. Et tiltak er å koble lokale idrettslag med bibliotek for å gjøre litteratur og formidling tilgjengelig for unge idrettsutøvere på deres egen fritidsarena. Det svenske kulturrådet er i dialog med Foreningen !les for å høre om våre erfaringer med denne koblingen. I skolen lanserer den svenske regjeringen "Leseløftet" som først og fremst skal gi lærerne økte kunnskaper i hvordan de kan forbedre elevenes ferdigheter i lesing og skriving.

Under en debatt med tittelen «Men läs då unge!» ble den svenske satsingen kritisert for å mangle samsvar mellom hva man vil oppnå og hvor mye man vil satse. Paneldeltakerne la vekt på at utfordringer knyttet til lesing ikke er noe man blir ferdig med, men noe som krever langsiktig og kontinuerlig arbeid. Dessuten mente de lesesatsingen i skolen dreide seg for mye om leseforståelse og prestasjoner. For å engasjere unge lesere var det viktigere å trigge engasjementet istedenfor hele tiden å fremheve nytten. «Mer frihet, mindre tester. Elevene må i større grad få lov til å lese i fred. Akkurat

som oss voksne», ble det sagt.

Panelet var samtidig opptatt av at unge må utfordres og få formidlet bøker de kanskje ikke ville funnet frem til på egenhånd. Litteraturen må gjøres tilgjengelig og formidlingen må være god og spennende. Unge må tas på alvor som lesere. Flere formater å lese i er viktig, men det aller viktigste er kvalitetstekster. Troen på at litteraturen i seg selv er god nok. Det er også verdt å legge merke til at viktigheten av å fremheve lesende rollemodeller, spesielt med tanke på å motivere gutter, ble vektlagt. For eksempel må flere fedre lese for sine barn og vise at de selv liker å lese. Og (mannlige) personligheter fra idrettsmiljøet og næringslivet må stå frem som lesere og snakke positivt om lesing.

Svenskenes ambisjoner går rett til kjernen av tiltak Foreningen !les og våre samarbeidspartnere over tid har jobbet med. Gjennom aksjoner i for eksempel ungdomsskolen og den videregående skolen blir elever presentert for ny samtidslitteratur. Mye av dette er litteratur som folk flest aldri får høre om. Ungdom slipper til. De får lese og oppdage ny litteratur i fred. Samtidig får de kanaler å uttale seg i om det de leser. Slik blir ungdom tatt seriøst som lesere og meningsbærere.

For at de gode utviklingstrendene her hjemme skal fortsette er det viktig med langsiktighet, forutsigbare rammer og tydelige visjoner fra myndighetene. Foreningen !les er derfor spent på Solberg-regjeringens ambisjoner for lesing og litteratur. Erfaringene fra Bondevik II og Stoltenberg II er gode, men i skrivende stund finnes det fra og med 2015 ingen videre satsing. Det gode grunnlaget som er lagt, må videreutvikles. Den svenske nedgangen og nylig etablerte offensiven vitner om at den norske taktikken fungerer. ■

Nærmere informasjon:

Ole I.B. Storø

Foreningen !les

ole@foreningenles.no

Fra Nasjonalbibliotekets utstilling:

#VennligHilsen – fra brev til Twitter

AV AUD GJERSDAL, FRILANSJOURNALIST

Nasjonalbibliotekets steinbygning i Henrik Ibsens gate 110 står her ennå, som før. Jeg går inn svingdøren, til den litt pipende vifte-lyden, klirringen av mynter som kommer ut av en automat, smell fra bokskapene. En mann går til den runde skranken med en laptop og ledninger under armen. Han skal ha en nøkkel, og vekteren gir ham den. Tre vektere er på plass. To av dem spaserer bort, og den tredje flytter seg da årvåkent for å få bedre overblikk. De vokter på bøkene.

Jeg fortsetter forbi en rød postkasse, og inn til utstillingen ”#VennligHilsen – fra brev til Twitter”. Døren smelter igjen, og lydene utenfor blir dempet. Elin Tinholt, fra Nasjonalbiblioteket, forteller at den legger opp til en refleksjon over hvordan det er nå og hvordan det var før: Hva har vi mistet og hva har vi fått? Jeg ser på alle montrene med etterlatte brev. Brevet har vi mistet.

Det langsomme

Tinholt viser en tidslinje over hvordan kommunikasjonen har endret seg gjennom tiden. Før sendte man for eksempel meldinger med budstikke. I 1647 opprettes Det Norske Postvesen og da tok et brev fra Kristiania til København rundt fem døgn, og syv-åtte døgn til Bergen. I Kristiania var det på 1900-tallet hele syv ombæringer om dagen, og postbudene bar da posten helt frem til døren.

– Bjørnstjerne Bjørnson var blant dem som engasjerte seg i dette. Han syntes at dette var unødvendig mye jobb for postbudene, som skulle løpe opp alle disse trappene så mange ganger om dagen. Bjørnson mente at man burde montere postkassestativ nede i gangen, forteller hun. Et lett gulnet leserinnlegg fra 1908 i Morgenbladet ligger i en monter, undertegnet B.B. og trykt i gotisk skrift. Denne trappeløpingen for postbudene er ”et aldeles uødig menneskeplageri”, mente han.

Vi går til en glassmonter med broderte brevmapper. Tinholt forteller at kvinner gjerne broderte slike mapper, hvor en hadde brev som betydde mye for en.

– De gikk med dem kanskje inntil hjertet sitt. Man hadde brevet fysisk, tok det med seg, leste det kanskje igjen og igjen, sier hun gestikulerende. Jeg ser på liljekonvallen som er brodert på den ene brevmappen. Så langsomt forseggjort arbeid, sting for sting, kanskje i lyset fra en parafinlampe.

– *Sier det noe om verdien?*

– I dag går alt så mye raskere, og vi sender av gårde kanskje uten å ha tenkt over språk og formuleringer. Det er jo helt annerledes å sette seg ned, bruke tid, og kanskje kladde brevet først, forteller hun. Håndskriften var også viktig, det gjaldt å lære seg pen håndskrift.

– I dag skriver vi så lite, sier hun og ser på den pene håndskriften i et av

brevene. Mange i dag har kanskje aldri skrevet et brev, men de har skrevet SMS. Noen gjemmer nok på de gamle telefonene sine. Men mange gjør ikke det, og meldingene blir borte.

Følelser i sving

Av og til er det en fordel. I en av montrene ligger et brev fra 17. mars 1904. Det var den dagen raseriet til en av skuespillerne ved Nasjonalteateret flammet opp over en ”taktløs” kommentar fra teatersjef Bjørn Bjørnson: ”[...] men jeg vil ikke finde mig i sligt; derfor skriver jeg disse linjer. Jeg kan overhovedet vanskelig tale mundtlig med dig”. Akkurat dette brevet har nok ikke vært kladdet, men er skrevet med rask penn.

– Her er et brev skrevet i affekt og raseri, sier Tinholt, og betrakter brevet. Det har vært revet i stykker, og så har noen møysommelig limt bitene sammen igjen.

– Hvem har tatt opp det brevet og gjemt på det? Hvem har limt det sammen? Noen har gjort det, ler hun. Kanskje var det vaskehjelpen. Vi vet ikke. Men det fant veien til Nasjonalbiblioteket.

En svart skrivemaskin står i nærheten av en monter med en brun konvolutt. Forfattere skriver også brev, som kan belyse deres arbeid med det litterære.

Den røde forseglingen er brutt. Det var kulturminister Anniken Huitfeldt

Gammel brevmappe.
(Foto: Nasjonal-
biblioteket)

som sprettet konvolutten i 2010, og der lå en bunke brev som Hamsun skrev til en ung pianolærer på begynnelsen av 1890-tallet. Et er skrevet en aprilaften, og jeg forsøker å tyde håndskriften: "Jeg gaar ganske i en Drøm, jeg ved ikke, hvor jeg har været i hele Dag"....

– De to hadde tydeligvis en kjærlighetsaffære, sier hun, og forteller at Hamsun på den tiden reiste rundt på sin litterære turne hvor han angriper Bjørnson og Ibsen, og taler for den psykologiske romanen som dreier seg om sjelelivet.

– Hamsun skriver vakre kjærlighetsbrev. Han var en utrolig god brevskriver, sier hun engasjert. Det er her lett å kjenne igjen forfatteren til "Sult" og "Mysterier". Tinholt antyder forsiktig at han kanskje brukte brev litt som skrivetrening, hvor han tok med seg elementer fra brevskrivningen inn i romanene. Jeg tenker på en artikkel jeg har lest, som hevdet at Hamsun av og til ikke helt klarte å holde drøm og virkelighet fra hverandre.

Brev i livets strev

I himmelbrevene ble nok også fiksjon og fakta forvekslet. Tinholt viser et litt brunflekket håndskrevet eksemplar. Vi bøyer oss litt ned mot brevet, som er datert 1604 og undertegnet med "Jeg densande Iesus Christus". De var populære i Norge frem til midten av 1800-tallet.

– Det er, angivelig, kastet ned fra himmelen av Gud, eller kastet ned til jorden av en engel. Det fantes egne himmelbrevselgere, som reiste rundt og solgte, sier hun underfundig og forteller videre at sjømenn brukte dem som kistebrev, nesten som en lykkeamulett, og soldater i krig hadde dem med som beskyttelse.

Også kunstnere brukte brevet i livets strev. Tinholt viser et brev som den nyromantiske maleren Harald Sohlberg skrev til sin forretningsforbindelse Conrad Mohr i november 1923. Her innrømmer han at det be-

stilte bildet er forsinket. Han har vært syk, og været har vært dårlig: "Ja, stormkastene har ofte slidt og revet slik i billedet, saa en kunde tro, at nu, nu river det sig vel løs og farer til himmels over hodet paa mig", står det i brevet. Så Sohlberg anbefaler heller et maleri som allerede er ferdig, for det ville passe så godt sammen med andre bilder han har: Vigeland og Munch, sier Tinholt.

– Han skriver etter hvert om hvor lei han er av å være så fattig som kunstner, å slite så med å klare seg, forteller hun videre og peker på de levende tegningene der.

– Og så tegner han. Brevet er et kunstverk i seg selv. Man kan legge ting med i brevet også – pressede blomster – for å gjøre det mer personlig, sier hun og betrakter setningene som er skrevet på golvet.

Etikette

Vi rusler bort til noen av setningene, som er hentet fra Brøggers "Skikk og bruk" og Flesjøs "Å skrive brev".

– Et brev bør inneholde i hvertfall et eneste lite poeng, ellers kan det lett virke tomt eller ubehjelpelig, leser hun og peker på ordene med foten etter hvert som hun leser.

– Når vi skriver et brev, så påfører vi mottakeren en forpliktelse til å svare. Det skal vi tenke på. Ikke mas, leser hun.

– Det er kanskje litt av stresset i dag, at vi skal svare med en gang, sier hun og blir stille. Jeg betrakter skrivebordet med den lille flasken med blekk, penn og skrivepapir. De gamle reglene for brevskrivning kan kanskje fortsatt brukes. Tinholt peker på den innrammede teksten som henger på veggen ved siden av, hvor de har satt reglene for brevskrivning inn i en moderne sammenheng: Nå er det skikk og bruk for Facebook:

– Betroelser til mer eller mindre fremmede kan lett virke påtrengende eller endog en smule ubluferdig, leser hun, og ser på en dataskjerm som er montert inn i veggen.

– I dag lever vi i større grad i isenesettelsens tid, med én-til-mange-kommunikasjon. Vi er opptatt av hva vi selv har opplevd, setter oss selv i sentrum, og hører ikke så mye etter hvordan de andre har det, sier hun og går mot døren. Kommunikasjonen går raskere enn før, men kanskje har vi likevel mistet noe på veien?

Utstillingen er nå demontert, men finnes fortsatt på nett. ■

Storfnøyd med storstue

– Her ligger alt til rette for å være, gjøre, lære og oppleve. Slik oppsummerer biblioteksjef i Lenvik folkebibliotek, Kristin Strand Iden, den nye storstua i Midt-Troms.

TEKST OG FOTO: LILL-KARIN NYLAND, FRILANSJOURNALIST

Skinnende. På en liten høyde entralt ved kaia (til høyre for bildet) ligger det nye biblioteket på Finnsnes.

Kunnskapsparken ytterst på kaia på Finnsnes ble åpnet med brask og bram i høst. Lenvik folkebibliotek er nå samlokalisert med blant annet Studiesenteret Finnsnes, Pedagogisk senter Midt-Troms, og Midt-Troms museum.

– Målet er at vi skal være et kunnskapssenter i tett samarbeid med de andre aktørene i bygget, og med Universitetet i Tromsø. Biblioteket skal framstå som et attraktivt møtested, et kultur- og litteratursentrum med bredde i tilbud og tjenester, sier Strand Iden.

Nødvendig rydding

På de om lag 900 kvadratmeterne skal brukerne kunne finne akkurat det de er ute etter. De forrige lokalene i kulturhuset var mer begrensende enn noe annet.

– I nye lokaler har vi lagt stor vekt på design, og fått uvurderlig hjelp av den danske interiørarkitekten Mette Milling. Hun har designet flere biblioteker i Danmark, sier Strand Iden.

Møblering og teknisk infrastruktur er nøye planlagt for å sikre at institusjo-

nene skal fungere best mulig i forhold til hverandre. Når vi trår inn fra gata, åpner lokalet seg nærmest som en katedral. Det er høyt under taket, og alt er lyst og innbydende. På grunnplanet ligger barneavdelingen, og lyssettingen over de lave reolene gjør at man får lyst til å gå på skattejakt.

– Vi kastet 3,6 tonn med bøker i forbindelse med flyttingen. Og det var helt nødvendig, sier biblioteksjefen. Hun forsikrer at det nye biblioteket fortsatt har nok bøker å tilby. Nå får vi kommentarer på at vi har tatt inn så mye nytt. Men det er faktisk bare det at bøkene kommer bedre frem.

Selvbetjening

Prosjektet er finansiert med støtte fra Nasjonalbiblioteket. Hensikten er å utvikle en ny type kombinasjonsbibliotek hvor folkebibliotek, fagbibliotek, studiesenter og museum samarbeider sømløst. Dette skal utkrystallisere seg i tilrettelagte tilbud og tjenester til studenter etter læringssentermodellen, samt en egen skoletjeneste, litteratur- og kulturformidling, og sambruk av fellesområder og tjenester.

– Vi er godt i gang, men det gjenstår mye. Vi er glade for at Nasjonalbiblioteket har toårige prosjekter, og uten midler og bibliotekfaglig kompetanse fra stat og fylke, hadde dette ikke vært mulig. Ikke minst er kompetanse og stå-på-vilje hos personalet avgjørende for å lykkes, sier Strand Iden.

Videre innover finner man to selvbetjente scannere. Selvbetjeningen gjør at biblioteket kan ha åpent elleve timer hver dag, også på tidspunkt der det ikke er betjening. Alle bøkene har fått spesialmerking, og en alarm går av hvis boka ikke er registrert på bruker før den forlater lokalet.

Økonomi

Kunnskapsparken tar mål av seg å bli et knutepunkt i Midt-Troms regionen. Men det manglet ikke på kritiske røster da prosjektet startet.

- ▲ **NEWTON-ROM:** Også det tiende Newtonrommet i landet har fått plass i Lenvik folkebibliotek. En legobil styrt av Lenvik-ordfører Geir-Inge Sivertsen klipper snora.
- **BOKKOFFERT:** Prosjektleder og bibliotekar Arne-Harald Steilbu har hovedfokus på barn og ungdom. – Bokkofferten er myntet på de minste barna, og styrker begrepsundervisningen, sier han.
- ▼ **GLAD SJEF:** Biblioteksjef ved Lenvik folkebibliotek, Kristin Strand Iden, er lettet over at nybiblioteket nå er på plass og i bruk.

– Argumentet økonomi ble brukt for å si nei til prosjektet. Biblioteket har riktignok fått høyere husleie i det nye bygget, men vi tror på langsiktige gevinster som mangedobler investeringa, sier Strand Iden.

Biblioteket har seks ansatte, og biblioteksjefen har i et prosjekt fungert som sjef også for to av filialene på Senja. Dette for å sikre mer bibliotek for pengene, og faglig kompetanse på steder det kan være vanskelig å rekruttere.

– Det er ikke lagt ekstra penger til biblioteket i det kommunale budsjettet. Vi skal synliggjøre aktivitetsnivået over tid for å vise politikerne at det bør satses mer på denne typen tilbud.

Kultur

Midt i første etasje finner man også en såkalt blackbox, myntet på filmvisning, bokbad, foredrag og annet. På sikt skal det bli en permanent scene

utenfor boksen, der store og små aktører kan benytte anledningen til kulturarrangement.

– Vi skal likevel ikke bli en konkurrent hverken til kinoen eller kulturhuset, understreker Strand Iden. – Men vi fryder oss over den tumleplassen vi nå har til rådighet. Bygget gir muligheter, ikke begrensninger.

Siden biblioteket ble tatt i bruk i september, har det strømmet på med et stort antall barn og unge. En tilstrømning biblioteksjefen ikke kan huske å ha sett maken til.

– Vi satser sterkt på barn og ungdom, noe som går hånd i hånd med at Finnsnes skal være en barneby. Et godt sted for barn og familier.

Barneglede

I øverste etasje går biblioteket sømløst over til Studiesenteret. Her finner vi faglitteratur og lesebasar for studentene. Spørsmålet er om det er mulig å

konsentrere seg om pensum når utsikten over Gisundet er så formidabel.

– Det var ei kvinne som utbrøt at nå ville jammen hun også bli student, bare for å få lov til å sitte her, smiler Kristin Strand Iden.

Biblioteket ble offisielt åpnet siste dag i oktober. Første lørdag i november var det åpen dag, med kø utenfor dørene og et yrende folkeliv. Lille Anja på tre år har akkurat funnet seg to bøker: Karsten og Petra, og ei fargerik bok om Ruffen.

– Jeg brukte mye tid på biblioteket når jeg var liten, og det er en fryd å la egne barn vokse opp med slike lokaler, sier mamma Marianne Isaksen.

Hun fremhever tilpasningen til småbarnsfamilier, og den store, romslige plassen, som aller mest positivt.

– Dette er et blivende sted både for barna og oss foreldre, sier hun mens Anja har lett frem enda flere bøker hun vil ta med seg hjem. ■

Gode romaner gjør oss smartere

» Skjønnlitteratur med litterær kvalitet gjør oss flinkere til å forstå hva andre mennesker tenker og føler. Derfor er det ikke bra når amerikanske skolemyndigheter foreslår mindre fokus på skjønnlitteratur i grunnskolen, mener de to forskerne David Comer Kidd og Emanuele Castano fra New School of Social Research, ifølge tidsskriftet Science og forskning.no.

De to forskerne mener at kvalitetslitteratur ofte setter tingene i et fremmed perspektiv, der vi ikke uten videre får bekreftet oppfatningene våre. Dette tvinger oss til å reflektere og til å bli mer fleksible, og forsøk viste at evnen til å forstå andre, faktisk økte etter lesning av anerkjent skjønn-

litteratur. Det så ikke ut som om populærprosa og sakprosa har de samme virkningene.

Ny svensk biblioteklov

» Den svenske Riksdagen sa sist i oktober ja til regjeringens forslag til ny biblioteklov, som skal gjelde fra 1. januar 2014. De kommunale bibliotekene får her i oppdrag å særlig prioritere barn og unge, for å fremme språkutviklingen deres og stimulere dem til lesing.

Det skal fortsatt være gratis å låne bøker på svenske

bibliotek, enten det dreiet seg om trykte bøker eller e-bøker. Folkebibliotekenes tilbud av medier og tjenester skal preges av allsidighet og kvalitet. Også bibliotekenes betydning når det gjelder å styrke litteraturens stilling skal, ifølge en pressemelding fra Riksdagen, bli mer tydelig.

Det er ikke nødvendig å lese langt for å gi barna en god leseopplevelse. Derfor er bildebøker så bra å bruke, sier Monica Gundersen Mitchell fra Lesesenteret på Universitetet i Stavanger.

Lytting gir også lesegleder

Å lytte til ei lydbok, eller å lytte til ei opplesing av samme bok, er beslektet opplevelser. Men helt like er de ikke.

TEKST OG FOTO: KJETIL S. GRØNNESTAD, FRILANSJOURNALIST

Denne forskjellen mellom lydbokopplesing og en lys levende forteller, ble tydelig demonstrert på fagseminaret «Høytlesingsstemmer», som ble arrangert under litteraturfestivalen Kapittel 13 i Stavanger.

Seminaret startet med ei opplesing av boka «Bukkene Bruse på badeland». Alle trodde de lyttet til en avspillingen av ei lydbok, før plutselig forfatteren selv, Bjørn F. Rørvik, spratt fram fra gjemmestedet sitt bak tavla. Han fortsatte ufortrødent opplesingen. Hans innlevelse, mimespill og teaterfakter som akkompagnement til ordene, ga en helt annen og langt sterkere opplevelse av historien enn det ei lydbok kunne gjort alene.

Mister sanseinntrykk

– I lydboka kobles synssansen ut. Men med en levende forteller kan historien bli mer levende og magisk og fortalt i 3D. Den samme teksten kan fortelles og fortolkes på mange ulike måter, forklarte Monica Gundersen Mitchell, universitetslektor på Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger, etterpå.

I likhet med Bjørn F. Rørvik, kan bibliotekarer som leser høyt for barn på barnebibliotek landet rundt, være gode rollemodeller ved å vise samme fortellerglede for formidling av litteratur, bøker og historier, som det Bjørn F. Rørvik gjorde.

– Vi vet at engasjement smitter, slår Mitchell fast.

Ved siden av ren underholdning, gir opplesingene barna tilgang til det litterære språket. Det skiller seg fra det muntlige språket de ellers er omgitt av. Barna får tilgang til flere språklige nyanser, og får sett og hørt hvordan en historie kan fortelles.

Bildebøker

Selv er Mitchell en stor fan av bildebøker. Derfor oppfordrer hun alle til å bruke bildebøker i opplesingene. Det gjelder også når det skal leses høyt for større barn. Det er fordi hun mener bildebøker kan inneholde ganske så kom-

plekse historier som gir gode rammer for interessante diskusjoner.

– Bibliotekarene kan godt utfordre seg selv ved å velge nye bøker. Og velg bøker som engasjerer og som egner seg til åpne og utforskende samtaler rundt bøkens innhold, råder hun.

Et alfa og omega for oppleseren, er at han er godt forberedt. Han må kjenne historien på forhånd. Da vet han når det er passende tid for å stoppe opp, og stille spørsmål til barna og slik sette i gang den åpne og utforskende diskusjonen og refleksjonen rundt historien.

Lydbøker

Selv om lydbøker gir en annen opplevelse av historien enn det en opplesing kan gi, nøler ikke Mitchell med å anbefale at bibliotekarene skal formidle lydbøker til lånerne. Lydbøkene gir også barna tilgang til det litterære språket.

Her blir oppleserstemmene viktige. De gir identitet og liv til historien. Tenk bare på den karakteristiske stemmen til Hildegunn Riise i mange av barnefilmene på fjernsyn, som Flukten fra Dyreskogen og fortellingen om Bjørnen og den vesle tigreren. De som er litt eldre husker godt de klassiske stemmene til Alf Prøysen, Anne Cath Vestly og Torbjørn Egner.

– Vi har alle våre personlige preferanser i forhold til hvilke stemmer som passer til ulike karakterer. Jeg er veldig glad i bøkene om Garmann. I midt hode fortelles de med en rolig stemme. En gang hørte jeg en opplesing av ei av bøkene der fortellerstemmen var stakkato. For meg ble det helt feil, smiler hun.

Bildebøker møter store utfordringer når de leses inn som lydbøker. Hvordan få med innholdet som ligger i bildene når synet er koblet ut? Mitchell ga et eksempel på det da hun startet avspilling av «Johannes Jensen følger seg annerledes». Lydeffektene som ble brukt sammen med opplesingen i denne lydboka, ga ingen hjelp til å forstå historien. Dermed ble historien svært gåtefull. Og litt forvirrende. For at Johannes Jensen var en kroko-

dille, var umulig å forstå ut fra det som ble lest opp.

Tenk butikk

For å friste flere til å låne lydbøker, mener Mitchell at bibliotekene må ha en bevisst tanke bak presentasjonen av lydbøkene. Her kan inspirasjon hentes fra butikkens fristende salgsutstillinger. Lydbøker kan stilles ut sammen med papirversjonen av boka. Gjerne flere om gangen.

Det kan også være på sin plass å montere opp større utstillinger. For eksempel: Lydbøkene om Albert Åberg kan stilles ut sammen med de tilhørende papirbøkene. Utstillingen kan ha ei dukke av Albert Åberg som blikkfang. Plakater hører med. Og kanskje et forkle til far?...

Og hvis en låner vurderer å låne ei lydbok, er det ingenting i veien for å understreke hvor fleksible de er. Ikke minst overfor voksne lånere.

– Lydboka kan du jo stort sett lytte til overalt, sier Mitchell. ■

Forfatter Bjørn F. Rørvik ga alt under opplesingen av sin egen bok «Bukkene Bruse på badeland». Hans innlevelse viste tydelig hvor mye mer levende en historie kan bli ved å bli lest opp av en dyktig forteller, enn ved å bli fortalt gjennom ei lydbok.

Nye stemmer

Etter fem år sier Plinius takk for seg i Bok og Bibliotek. Slik dagens artikkel viser har bibliotekets verden forandret seg mye på disse fem årene. Ryktene om bibliotekets død er selv lagt døde. Men bibliotekets rolle og oppgaver forandrer seg løpende. You ain't seen nothing yet! Jeg takker for følget og ser fram til nye samtaler i andre sammenhenger og fora.

Kravet til kunnskap vokser. Jo mer vi vet om sykdom og helse, jo større krav stiller vi til leger og sykepleiere. Jo mer vi vet om hvordan vi lærer, jo mer forlanger vi av skolene, universitetene og de som tilbyr etter- og videreutdanning. Men forskningen retter også søkelyset mot oss selv. God helse og effektiv læring avhenger også av vår egen innsats.

Bibliotekene spiller en viktig rolle i kunnskapsproduksjonen. Folkebibliotekene formidler kunnskap og er fristeder for uformell læring. Fagbibliotekene deltar i produksjonen av ny kunnskap gjennom forskning og utviklingsarbeid. De utvikler seg til aktive læringsentre for studenter og får nye oppgaver knyttet til tekstarkiver, publisering og lagring og gjenbruk av forskningsdata. Bibliotekarenes ferdigheter i systematisk søking er uunnværlige når det gjelder å utvikle kunnskapsbasert praksis.

Mariann Mathisen, som arbeider ved Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten i Oslo, leverte en glimrende masteroppgave om systematiske kunnskapsoversikter i medisin i 2011.

Diane Koufogiannakis, som er redaktør for tidsskriftet "Evidence-based library and information practice", publiserte sin PhD-avhandling om bruken av kunnskapsoversikter i fagbibliotek i 2013. Begge to tilhører sentrale praksisorienterte kunnskapsmiljøer. Deres forskning har klare konsekvenser. De arbeider altså ved den praktiske kunnskapsfronten.

Kunnskapssenteret for helsetjenesten skal gi helsepersonell lett adgang til kvalitetssikret kunnskap om behandlingsmetoder. Medisinsk forskning består av mange tusen enkeltstudier. Hver for seg gir de usikre svar. Den viktigste kilden for godt begrunnet kunnskap er de mange tusen oversiktsartiklene, altså oppsummeringer av relevant forskning på et lite område, som er tilgjengelig innenfor Cochrane-samarbeidet. Slike oversikter bygger på systematiske søk i store medisinske databaser. Deretter kommer en grundig gjennomgang av alle artikler som holder faglig mål, for å se om de til sammen gir klare svar om hva leger og pasienter faktisk bør gjøre.

Cochrane-nettverket skal altså

bidra til økt kvalitet. Men også kvalitetsinspektører kan gjøre feil. Det Mathisen gjorde i sin oppgave var å vurdere søkestrategiene som var benyttet. Hvis den bibliografiske søkingen ikke er god nok, kan jo viktige studier bli oversett. Med andre ord: høy over høy. Hun tok for seg femti systematiske oversikter fra The Cochrane Library. Tretti-åtte lot seg evaluere. Disse ble vurdert ut fra tjueto ulike kriterier. Til sammen fant hun 181 feil. Gjennomsnittet lå på 4,8 feil pr. artikkel.

Men hvordan ser en feil ut? Når man skal søke etter litteratur, gjelder det å være svært nøye med søkeordene. Her må vi bli litt tekniske for å skjønne hva som foregår. Når bibliotekarere søker, bruker de ofte trunkeringstegn. Dersom du søker på famil*, får du treff på alle ord som starter med famil: familie, familien, familier, familieterapi, osv. Hvis tegnet plasseres galt, kan du miste viktige ord. I ett av søkene hadde forfatteren skrevet antihistamine* i stedet for antihistamin*. Dermed forsvant mer enn to tusen artikler som burde vært vurdert. Stavefeil virker på samme måte.

Av faglig konsulent Tord Høivik

lang rekke feilkilder. Hennes konklusjon er klar. Det blir fortsatt gjort feil ved søking. Hun anbefaler derfor “obligatorisk fagfellevurdering av søkestrategiene”. Dette kreves ikke i dag. Denne vurderingen bør gjøres av en bibliotekar eller annen søkeekspert. Med andre ord: korrekt søking er en teknisk ferdighet. Kvaliteten til Cochrane-systemet må sikres i alle ledd. Bibliotekarene er den profesjonen som har best forutsetninger for å gjøre dette.

I medisin går ideen om kunnskapsbasert praksis tilbake til syttitallet. Boka som startet det hele, Cochrane’s *Effectiveness and Efficiency*, kom i 1972. Kunnskapsbasert bibliotekpraksis er av nyere dato. Koufogiannakis var en av de som begynte å engasjere seg tidlig på 2000-tallet. Hun var med på å starte tidsskriftet *Evidence based library and information practice* i 2006 og fungerte som sjefredaktør i flere år. Hun har også forsket på bibliotekarenes bruk av forskningsresultater. I doktoravhandlingen, som ble publi-

sert i år, har hun fulgt nitten canadiske fagbibliotekarer gjennom et halvt år. I oppgaven beskriver hun hvilke typer kunnskap de benytter når de fatter beslutninger. Hun viser også at den vanlige EBLIP-modellen, som er inspirert av kunnskapsbasert medisin, ikke fungerer i bibliotekmiljøet.

Bibliotekarer og leger har ulike arbeidssituasjoner. Bibliotekarene arbeider hovedsakelig i grupper, mens legerne arbeider hver for seg. Hvis en lege har kommet fram til at en bestemt behandlingsform er riktig for pasienten, kan hun rett og slett starte behandlingen. Hvis en bibliotekar har kommet fram til at et bestemt tiltak er til fordel for biblioteket, må hun først overbevise gruppen. Det betyr at kunnskapsbasert praksis i bibliotek må ha en kollektiv basis. Biblioteket må være preget av en kunnskapsbasert kultur på alle beslutningsnivåer. Hvis dette ikke er tilfellet, blir kunnskapsbasert argumentasjon slag i lufta.

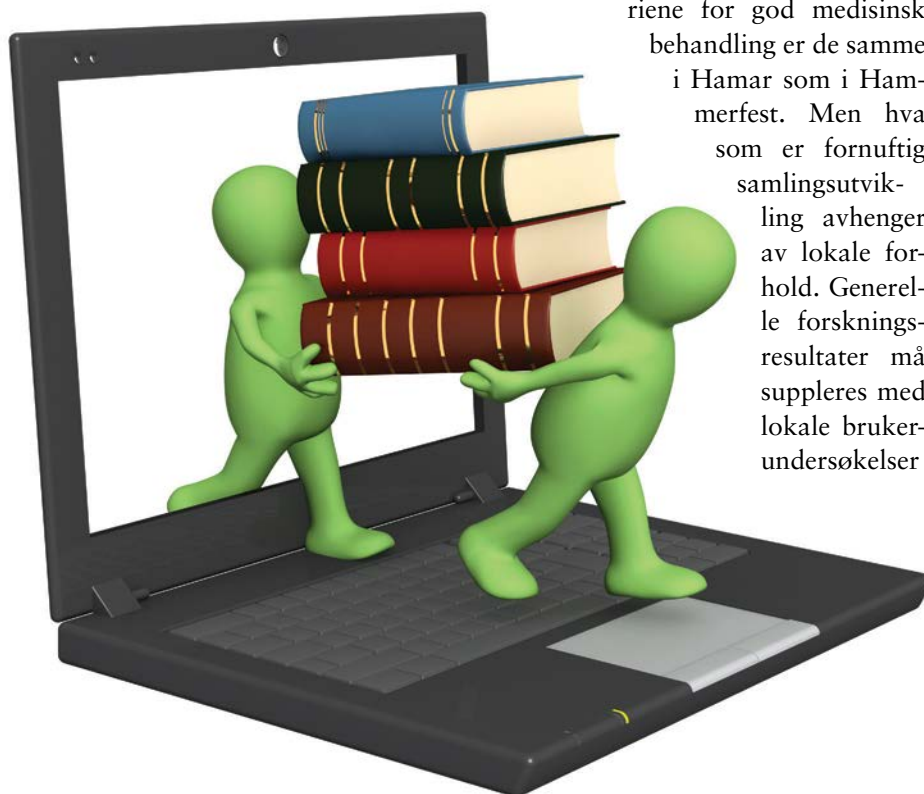
Bibliotekarbeidet er dessuten mer konkret enn medisin. Kriteriene for god medisinsk behandling er de samme i Hamar som i Hammerfest. Men hva som er fornuftig samlingsutvikling avhenger av lokale forhold. Generelle forskningsresultater må suppleres med lokale brukerundersøkelser

og analyser av nedlastinger og utlånsdata. I fagbibliotek er det også relevant å se på publiseringsmønsteret hos de som bruker biblioteket.

Både leger og legfolk betrakter moderne legevitenskap som et resultat av forskning. “Medisinske fremskritt er basert på forskning” heter det i Helsenkideklarasjonen fra verdens legeforeninger. Bibliotekarene har et annet perspektiv på bibliotekfaget. De canadiske bibliotekarene opplevde at den akademiske litteraturen ikke ga dem det de trengte for å handle. En av dem sa det slik: “Den medisinske dokumentasjonen er av mye høyere kvalitet enn det jeg finner i bibliotekmiljøet. Her må jeg nøye meg med svakere argumenter.” Datainnsamlingen, som foregikk ved hjelp av refleksjonsnotater og intervjuer, varte et halvt år. Gjennom denne perioden kunne ingen av bibliotekarene vise til forskningsartikler de hadde hatt direkte nytte av i sin egen praksis. Det de sa var at litteraturen kunne bidra med oversikt og nye ideer, men at den bare var en av mange kilder til handlingsrettet kunnskap.

De solide arbeidene til Mathisen og Koufogiannakis viser samtidig at bibliotekfaget er mer enn et hjelpefag. Bærekraftig kunnskap består ikke av tusen legoklosser spredd utover et gulv, men av en bygning der klosser som hører sammen er satt sammen til en helhet. Dermed skifter også biblioteket karakter. Det gamle fagbiblioteket var et sted for trygg oppbevaring og rask levering av klosser på bestilling. Det nye fagbiblioteket deltar i selve byggeprosessen. ■

Tord Høivik har i flere år vært fast spaltist i Bok og Bibliotek. Dette er hans siste bidrag til Plinius i tidsskriftet, og vi takker for en rekke spennende

Morgenbladdebatten under Kapittel 13 ble ledet av Ane Farsethås (t.v.). Paneldeltakerne var Anna Katharina Fonn Matre, Bernhard Ellefsen, Einar Ibenholt og Cecilie Naper.

Litteraturdebatt om rammevilkår

Rammene rundt litteraturen, enten det blir i form av ny boklov eller ei, er viktige for hva som gis ut og leses av norskspråklig litteratur.

TEKST OG FOTO: KJETIL S. GRØNNESTAD, FRILANSJOURNALIST

«Hva med litteraturen?» var tittel på Morgenblad-debatten under Kapittel 13, Stavanger internasjonale festival for litteratur og yringsfrihet. Panelet diskuterte litteraturens rammevilkår etter at ny boklov ble vedtatt av Stortinget før sommeren 2013 (men som kan bli forkastet av ny regjering allerede før bokloven trer i kraft) og bestod av Cecilie Naper, førsteamanuensis i litteratursosiologi ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA), Bernhard Ellefsen, kritiker i Morgenbladet, Einar Ibenholt, forlagsdirektør i Gyldendal, og Anna Katharina Fonn Matre, kulturredaktør i Minerva. Ane Farsethås fra Morgenbladet ledet debatten.

Forlagene trykker uansett

Det gikk fram av debatten at forlagene ville gi ut bøker uansett. Litteraturens rammevilkår hadde ikke så stor betydning for volumet av kjøpte bøker. Derimot har rammevilkårene stor betydning for hva slags bøker som blir kjøpt. Det ble sagt at litteraturen trenger egne rammevilkår som momsfristak, fastpris og innkjøpsordninger fordi «Bøker skiller seg fra såpe».

Einar Ibenholt fra Gyldendal poengterte at litteraturens sterke posisjon i Norge var en skapt virkelighet. Han mente det fantes nok av land der litteraturen hadde en langt svakere stilling.

Kvalitet versus kvantitet

Debattantene hadde delte meninger om at nordmenn leser mer underholdningslitteratur nå enn før. Cecilie Naper fra HiOA refererte til sin forskning som viste at nordmenn på 1990-tallet leste mye mer skjønnlitteratur og klassikere enn det svenskene gjorde med sitt åpnere bokmarked. Nå som også det norske bokmarkedet har blitt noe mer liberalisert, har våre lesevaner endret seg. Ifølge Naper var forskjellene mellom norske og svenske lesevaner blitt mindre. Og det er vi nordmenn som har endret oss. Selv om vi fortsatt leser et større mangfold av bøker enn svenskene, leser vi mindre variert litteratur nå enn vi gjorde på 1990-tallet. Norske nattbord har fått flere krim- og underholdningsbøker, på bekostning av skjønnlitteratur og klassikere.

Bernhard Ellefsen var kritisk til at de store forlagene hadde gått inn i markedet for kiosklitteratur og begynt å trykke husmorporno. Ifølge Ellefsen var det ikke likegyldig hva folk leste. Litteraturen skulle trekke folk opp, ikke ned. Hvis folket leste bøker som «Fifty shades of grey», kunne de like godt se på film.

Anna Katharina Fonn Matre fra Minerva var ikke like bekymret. Hun

viste til at folk gjennom alle tider har tydd til litteraturens verden for å drømme seg bort fra virkeligheten. Det gjaldt helt fra Middelalderens ridderromaner og fram til nåtidens moderne varianter over samme tema. Fonn Matre mente det var bra at folk leste uansett hva slags litteratur det var. Hun viste til bibliotekene, at deres ti på topp-lister over de mest populære utlånte bøkene til forveksling ligner bokhandlernes bestselgerlister. Hun hevdet også at en grunn til at folk leser flere bøker nå enn før, er at bøkene er blitt billigere og dermed mer tilgjengelige.

Frykter åpnere bokmarked

Fonn Matre var positiv til en liberalisering av bokmarkedet. Den holdningen fant liten støtte blant de andre paneldeltakerne. Det gjaldt også blant de få som tok ordet i den heller glisne forsamlingen med tilhørere i Kulturbiblioteket på Sølvberget. Blant annet mente Fonn Matre at leveringsplikten til alle bokhandlere var en hemsko for mindre forlag.

Ibenholt fra Gyldendal, var en av skeptikerne til en liberalisering av bokmarkedet. Ifølge forlagsdirektøren ga et liberalisert bokmarked som regel ikke et økt mangfold av forlag. Tvert i mot mente han, og henviste til Sverige med sitt åpnere bokmarked, der forlagshuset Bonniers har en dominerende stilling.

Ingen digital diskusjon

På slutten av debatten etterlyste Marit Egaas, biblioteksjef i Stavanger, tanker og debatt rundt framtidens kanskje største utfordringer og problematikk innenfor bokmarkedet, nemlig e-bøkens inntreden. Men ingen i panelet grep tak i den digitale stafettspinnen, så debatten forble i papirbokas verden. ■

Tenåringenes trygge bibliotekhule

Mens barn og voksne får flotte avdelinger på bibliotekene, avspises ofte tenåringene med lite eller ingenting. I Los Angeles derimot, har tenåringene fått sitt eget spesialtilpassede bibliotekrom – Teen'Scape.

Bak skranken står det en 52 tommer flatskjerm som tenåringene kan bruke til å se film. Det er en begrensning på å se maksimalt to filmer per dag. Saccosekkene brukes også til å ligge og lese i.

TEKST OG FOTO: KJETIL S. GRØNNESTAD

Tenåringer trenger et eget sted på biblioteket. Det er ikke godt nok at de er del av barneavdelingene. Det er enorm forskjell på en ettåring og en femtenåring. Mye større forskjell enn mellom en attenåring og en åttiåring. I motsetning til for barn, får som regel ikke tenåringene egne flotte avdelinger på bibliotekene. Da vi, som første bibliotek i

USA startet Teen'Scape i 1994 her på hovedbiblioteket, fikk vi veldig mange positive tilbakemeldinger. Nå har alle våre 72 filialer rundt om i byen egne tenåringsavdelinger. Det samme gjelder også flere andre bibliotek rundt om i landet, forteller Theresa Webster, ungdomsbibliotekar ved Teen'Scape på hovedbiblioteket i Downtown Los Angeles.

Overraskende stille

Hovedbiblioteket, som ble reist i 1926, ble sterkt skadet i to branner i 1986. Etter brannene ble biblioteket pusset opp og utvidet til en kostnad av 1 milliard dollar. Det lave bibliotekbygget er omkranset av Downtowns skyskrapere. Faktisk kan biblioteket takke en av dem for gjenoppbyggingen etter brannen. Som delfinansi-

ering ble nemlig «luftrettighetene» over biblioteket solgt til utbyggerne av Californias høyeste skyskraper like over gata. U.S. Bank Tower, som rager 73 etasjer over bakken, het forøvrig først Library Tower.

Når du går inn i biblioteket fra inngangen som vender mot U.S. Bank Tower, må du en etasje opp for å finne Teen'Scape. Et rom forbeholdt tenåringer høres ut som et støyende sted, men her er det påfallende stille. Det er riktignok formiddag, og de fleste potensielle brukerne er fortsatt på skolen, men likevel sitter det et par jenter og en gutt og surfer på nettet på Teen'Scapes datamaskiner. To unge menn sitter i studieavdelingen foran hver sin bærbare datamaskin, mens en ung gutt ligger bedagelig på rygg i en saccosekk totalt oppslukt av ei bok. Det er så stille at du automatisk demper stemmen selv.

– Det er faktisk mye mindre bråk her hos oss, enn det er i voksenavdelingen. Det finnes hjemløse tenåringer også, men de er ikke så psykisk syke som det flere av de voksne hjemløse er. Noen av dem lager bråk og må utvises fra de forskjellige voksenavdelingene på biblioteket, forteller Theresa.

Storbyens mange hjemløse er et svært vanlig syn i Downtown Los Angeles. Det gjelder også utenfor, og inne i, biblioteket. Ingen av dem har imidlertid funnet veien opp til Teen'Scape.

Tenåringene setter pris på sitt eget trygge sted. Her kan de være tenåringer, og får lov til å snakke i normalt stemmeleie uten å måtte hviske. Likevel kan Theresa fortelle at de ikke plagges av støy.

– Av og til kan jeg bli nødt til å be dem dempe volumet på musikken i øretelefonene. Da gjelder det å kjenne sin tenåring. Hvis jeg vet hvem han er og kan si: «Michael, skru ned musikken», går det svært så greit, sier hun og smiler.

De eneste problemene de har møtt, har vært når noen logger seg på datamaskinene med andres bibliotek kort. Det er

Hovedbiblioteket til Los Angeles Public Library er omgitt av skyskrapere. Gjenoppbyggingen og utvidelsen av biblioteket ble delvis finansiert ved salg av luftrettighetene til utbyggerne av U.S. Bank Tower (opprinnelig kalt Library Tower), som med sine 73 etasjer over bakken er Californias høyeste skyskraper.

to timers begrensning på nettsurfing, så da kan eieren av bibliotek kortet risikere å bli nektet nettsadgang.

– Vi hadde en guttegjeng som drev med dette. Da kalte vi inn vaktene våre og fikk dem utvist fra Teen'Scape. De andre ungdommene, som ikke gjorde noe galt, så at vi følger med. Slik sett virket dette forebyggende også overfor de andre ungdommene, sier hun.

En annen årsak til at en tenåring blir bedt om å logge av og forlate Teen'Scape, er hvis de ser på porno. De blir imidlertid ikke utvist, for det er lovlig å se på porno

(med unntak av barneporno) på biblioteket i Los Angeles for de over 18 år. Men det er forbudt på Teen'Scape siden det her er mindreårige til stede. De som vil se på porno, må derfor gjøre det i voksenavdelingen.

Mange tilbud

I 2000 ble Teen'Scape utvidet og flyttet til sin nåværende avdeling. De disponerer nå en samling på rundt 18 400 bøker, 440 lydbøker, 600 dvd-er og mer enn 1000 blader. Det argumenteres for at de trenger å utvide enda mer, men dette har det ikke

blitt noe av så langt. Dagens Teen'Scape består av to rom. Ytterrommet har arbeidsstasjoner uten nettilgang, som tenåringer kan bruke til å gjøre lekser på. Her er også skjønnlitteraturen og lydbøkene rettet mot et tenåringspublikum, plassert.

Inne i hovedrommet møtes du først av et tyvetalls datamaskiner med nettilgang. Mange av brukerne kommer ofte ikke lenger inn enn hit. Det er mange i Los Angeles som verken har tilgang på datamaskin eller internett hjemme, så dette er populært.

Biblioteksranken er plassert midt i hovedrommet.

– Det gjør at vi har god oversikt over lokalet. I motsetning til i voksenavdelingene våre, der skrankene ligger i enden av rommet, er det ikke lett å gjemme seg bort for de som vil gjøre ugagn hos oss, sier Theresa.

Under glassveggen bak skranken, står en stor fjernsynsskjem i gulvhøyde i passende siktlinje fra saccosekkene rundt. Det var opprinnelig sofaer foran fjernsynet, men siden erfaringene med dem ikke var så gode, noen av ungdommene ble litt vel «hjemmevante» i dem, ble de byttet ut. Her kan tenåringene se opptil to filmer per dag fra bibliotekets filmsamling. Det har også hendt at noen har tatt med film hjemmefra for å se den her.

Bak filmavdelingen ligger en studieavdeling der ungdommene kan ta med egne datamaskiner for å surfe på bibliotekets trådløse nett.

De fleste veggene i Teen'Scape er fylt med reoler. De mest populære bøkene finnes inne i hovedrommet. Manga top-per lista, fulgt av tegneserier og tegnede romaner (graphic novels).

– Vi opplever at flere sier de ikke vil lese, at de kun vil surfe på nettet. Det er en bekymringsfull utvikling at stadig flere kan sms-språk, uten å vite hvordan de skal skrive ordene på korrekt engelsk. Det vi trenger er en ny forfatter som slår an, ikke minst hos guttene. Harry Potter var en slik bokserie, med en tenåringsgutt som helt, sier Theresa.

Forberedelse til voksenverdenen

Ved siden av tradisjonelt utlån, og gratis internetttilgang, tilbyr Teen'Scape flere gratis aktiviteter rettet mot tenåringer. Det dreier seg om kulturarrangement som

forfattertreff, opplesninger og konserter. De har også kurs, som spenner fra det matnyttige til rene kosekurs. Eksempler på det siste er kurs i origami og hvordan lage indianske drømmefangere.

Students Smart Program er et av de nyttige kursene. Det skal forberede deltakerne til high school eller høyere utdanning. Her får de hjelp til å bli en bedre student, søke studiestipend og opptak på høyskoler og universiteter.

Teen'Scape har tre ansatte. I tillegg har de mange frivillige som jobber hos dem.

– Akkurat nå har vi tolv frivillige. De gjør alt mulig forefallende arbeid, og hjelper oss også med å avvikle arrangementene våre, sier Theresa.

Det er nemlig slik i USA at man på søknaden til høyere utdanning skal vise til at man har bidratt til lokalsamfunnet. Derfor er mange ungdommer engasjert i ubetalt frivillig arbeid. Blant annet på biblioteket i Los Angeles. ■

Teen'Scapes egen nettside:

<http://www.lapl.org/branches/central-library/departments/teenscape>

Student smart-kursene: <http://ya.lapl.org/events/studentsmart/>

Arrangement ved Teen'Scape: <http://ya.lapl.org/events/teenscape.php>

Fakta om luftrettigheter: http://en.wikipedia.org/wiki/Air_rights

E-bøker populære i Sverige

» En rundspørring Stockholms stadsbibliotek har gjennomført, viser at hver femte e-boklåner har skaffet seg lånekort bare for å kunne låne e-bøker. Blant de nye e-boklånerne er det mange gutter og menn. Dette er ifølge Kristina Ahlinder i den svenske forleggerforeningen spesielt gledelig, ettersom stadig mindre lesing blant gutter og menn har vært et problem for kunnskapsutviklingen i samfunnet.

Den svenske e-bokutgivelsen har økt markant de siste årene, og i dag kommer nesten 80 prosent av de nye titlene også ut som e-bøker. Mange titler som ikke har vært tilgjengelige på årevis er nå tilgjengelige igjen. Det er likevel nødvendig at markedet for e-bøker fortsetter å vokse, skriver Ahlinder i Svenska Dagbladet.

Gamle kart blir nye videospill

» Gamle, historiske kart og graveringer fra samlingene i British Library blir nå tredimensjonale videospill. Nylig ble det laget en egen konkurranse på en videospillfestival i Nottingham, der designstudenter på oppfordring fra biblioteket kombinerte de gamle kartene med spill fra spillfirmaet Crytek's CryEngine for å få de rette virkningene.

British Library har ifølge BBC over 4 millioner kart i arkivet, noe som trolig skulle holde til historiske fantaspill i årevis. Et av videospillene studentene laget, handlet om den store bybrannen i London i 1666, med gatebilder fra 1600-tallet. Videoen ble en stor suksess, og studentene bak den vant konkurransen i Nottingham.

INNEN ABM-FELTET HAR VI FØLGENDE TITLER MED VITENSKAPELIG GODKJENNING:

Ragnar Audunson (red.): Krysspeilinger. Utgitt 2009.

ISBN 978-82-997932-5-4. Antologi med artikler fra bibliotekforskning. Pris: 260 kr.

Ellen Hjortsæter: Emneordskatalogisering. Utgitt 2009. ISBN 978-82-9977932-1-6. Pris: 250 kr.

Anne Aune og Gudmund Valderhaug (red.): Undervegs. Utgitt 2009.

ISBN 978-82-997932-1-6. Antologi (festskrift til Egil Nysæter) med arkivfaglige artikler. Pris: 300 kr.

Kajsa Maliniemi: Hva arkivene skjulte. En undersøkelse av kvensk og samisk i offentlige arkiver i Kistrand og Porsanger 1865-1948. Utgitt 2009. ISBN 978-82-9977932-3-0. Pris 275 kr.

Gudmund Valderhaug: Fotnote eller tekst? Arkiv og arkivarar i det 21. hundreåret.

Utgitt 2012. ISBN 978-82-997932-4-7. Pris 275 kr.

Kirsten Røvig Håberg: Fra skyggetanter til yrkeskvinner. Livet, tiden og menneskene ved Den kvinnelige Industriskolen fra 1875 til 1950. Utgitt 2012. ISBN 978-82-997932-7-8. Denne boka handler også om kvinners kamp for å få utdanning og «lov» til å gå ut i yrkeslivet fra 1840 og framover. Håberg er tekstilhistoriker, og boka er rikt illustrert i farger og sort/hvitt. Pris 200 kr (tilbudspris ut 2013 –ordinær pris er 300 kr)

Hilde Lange og Ulrike Spring (red.): Formidling i framtida. Tanker om arkiv.

Utgitt 2013. ISBN 82-978-82-9977932-9-2. Arkivfaglig antologi. 275 kr.

DRS Cumulus, Oslo 2013: Proceedings i 4 vol. Utgitt 2013. ISBN 978-82-93298-00-7.

Pris 2000 kr. 1500 s med artikler knyttet til ulike aspekter ved «design education».

Vi har kun noen få eksemplarer igjen av denne utgivelsen!

Bøkene bestilles via bokhandlere eller direkte til forlaget på:

post@abm-media.no

Omtaler finnes på Bok og biblioteks hjemmesider:

www.bokogbibliotek.no

LEIDE	SKJELVE WC OSS	UTLØP TANKE	PLANTE	10 500	KJOLENE	JULEMAT DEN 2. UKJENTE
MELODI		TALLER- KEN FISK		BILDEL RELIGION		
TIDSRØM						
UTSLAGS- STED		MÅNED	KAN TRÆR VÆRE (ETTER STORM)	HÅNE SØLV		FRA
FUGL		HEGREM 2013	GUMMI- LIST DYREFOT		FASE ÅRSTID	HUNN- BJØRNER
JULING	URO INTET- KJØNN	KORS TIDLI- GERE	KLAGE	3. TONE SVIMMEL		
JULEMAT						
			STABEL DRO	SKAL IKKE	HULE FORLEM	
FORDYP- NING		FLATE- MÅL PÅ BYEN	INSTRU- MENT	JULEMAT	FUGL FORBUDT 1970	
FØLSOM		BELOP BELEGG	DIKT SMURT	VENNLIG SCORING	OVER- FALL 2338	
SUKKER						
		70-TALLS- GRUPPE FEST	UNG SNOBB RYDDET LAND	5 ML FORFAD- EREN	VILL OG GALEN FISK	
KASSE		HØYTID	VAKANTE	EGEN FØR- KASSE	STJELE	NAVNE- DAG 2. MARS
OVER- RASK- ENDE	PYNTET BUSK RETNING			HAN MÅTTE FÅ JULE- GRØT	TØYS	DEN TOMME MENGE
		PÆRE- TYPE	YTTRIUM 1000	UTROP		OG STØTTER
SKAPER JULE- STEM- NING	VÆR STILLE !	UNG KVINNE		ELV OVER- GANG	SVAKT MELKE	BISPE- LUE ÅPNING
JOMFRU DRIKK						
	SKRÅ- SKJÆRE		HUSDYR	EN COCKER	VENDE UTROP	RETTS- VITEN- SKAP
KVEL- STOFF	GRUNN- STOFF SKØY		SVENSK NSB	PLANTE GAMMEL		
		BLOD- TYPE	GRYN	BROR TIL DOLE	RØYS GRUNN- STOFF 92	YTE PARTI
GRESK BOKSTAV (DEN 7.)			DRIKK		OMTÅK- ETHET	SÆRLIG AKTPÅ- GIVENDE

Send løsningen (den markerte setningen) til kryssord@bokogbibliotek.no, innen 31. desember.

Løsningen på kryssordet i nr 5/2013 var:
«Nå skal det diskuteres så busta fyker i biblioteket»

Vinneren ble Rune Evensen, Oslo.

Vi gratulerer med premien, som er et års abonnement på Bok og Bibliotek.

Kjære festivalarrangør

I Bok og Bibliotek 6/11 publiserte vi en artikkel om litteraturfestivaler. Redaksjonen tenkte den gang at dette dreide seg om en håndfull, men etter å ha arbeidet med artikkelen, fant vi imponerende mange.

Oppslaget i nr. 6/11 resulterte videre i mange spørsmål til redaksjonen om hvor man kunne finne en oversikt. Dette er den direkte årsaken til at vi nå oppretter en enkel kalender som det er opp til deg å være med på å fylle. På motstående side har vi laget et utkast til kalenderen. Vi gjør oppmerksom på at dette er en foreløpig skisse, en virkelig kalender vil fylle flere sider i bladet.

Deltakende festivaler vil bli oppført i kalenderen i alle utgavene av Bok og Bibliotek under den måneden litteraturfestivalen arrangeres. I utgaven i forkant av arrangementet vil oppføringen utvides med de opp-

lysninger du gir oss. (Se eksempel på Litteraturfestivalen i Sarpsborg i november.)

I de andre månedene er det oppført kun navnet på festivalen. (Se februar, mars og april i vedlagte utkast.)

Vår kontakt vil være Lars-Kristian Berg, som treffes på telefon 9300 3338 eller via mail: lakris@lakrismedia.no.

En oppføring i litteraturfestallisten koster kun kr. 1 990, inkl. mva. per år.

For å komme i gang, tilbyr vi denne prisen for oppføring ut 2014. Oppføringen fornyes automatisk og løper til skriftlig oppsigelse foreligger.

Kalenderen vil i 2014 også bli lagt ut på nettet.

I tillegg oppnår du 25 % rabatt på annonse for litteraturfestivalen

Norske litteraturfestivaler 2013/14

Nedenfor finner du en oversikt over norske litteraturfestivaler satt opp i den måneden den sist ble arrangert. Listen kommer i hver utgave av Bok og Bibliotek. I utgaven før arrangementet vil det være en utvidet presentasjon.

Ta kontakt med Lars-Kristian Berg på telefon 9300 3338 eller via mail: lakris@lakrismedia.no for flere detaljer.

JANUAR

Ingen arrangementer

FEBRUAR

Finnmark Internasjonale litteraturfestival
www.finnlitt.org

MARS

Vinterfestuka, Narvik
www.vinterfestuka.no

Nordisk samtidspoesifestival. Rolf Jacobsen-dagene. Hamar
www.samtidspoesifestival.no

APRIL

Bok i Lofoten, Vågan
www.norbib.no

Grimstad Barnebokfestival
www.barnebokfestivalen.no

Uppdalsdåggan
www.steinkjer.folkebibl.no

M AI

Æ Å Trondheim litteraturfestival
www.forfattersentrum.no

De litterære festspill, Bergen
www.forfattersentrum.no

Norsk litteraturfestival Sigrid Undset-dagene, Lillehammer
www.litteraturfestival.no

Vise- og lyrikkfestivalen, Haugesund
www.viseoglyrikk.no

JUNI

Juni-dialoger, Tvedestrand

Lofoten internasjonale litteraturfestival, Reine
www.reineord.no

Oslo Comics Expo Tegneseriefestival
www.oslocomicsexpo.no

Urdu-norsk poesifestival, Oslo

Volumfestivalen, Elverum
www.volumfestivalen.no

Dei nynorske festspela, Ørsta/Volda
www.aasentunet.no

Det Vilde Ord
www.detvildeord.no

JULI

Magnhild Haalke festivalen, Rørvik

AUGUST

Ibsen- og Hamsundagene, Grimstad
www.ibsenhamsun.no

Fest i Fjaler

Bjørnsonfestivalen, Molde
www.bjornsonfestivalen.no

Møllerbyen litteraturfestival, Moss
www.mollebyenlitteratur.no

SEPTEMBER

Ulvik Poesifest 4. – 7. september 2014.

"Olav H. Hauge-dagane" sitt føremål er med utgangspunkt i Olav H. Hauge sin forfatterskap og poesi som litterær sjanger å skapa ein møtestad for poesi og litteraturfaglege spørsmål.

www.poesifestival.no

Ord i Grenseland i Fredrikstad
www.ordigrenseland.no

Tegneseriefestivalen Raptus, Bergen
www.raptus.no

Oslo bokfestival

www.oslobokfestival.no

Litteraturfest Røros

www.litteraturfest.no

Kapittel, Stavanger

www.kapittel.no

Litteraturdagane i Vinje

www.visitrauland.com/Aktoer/
Litteraturdagane-i-Vinje/

Fjelllitteratur, Finse

www.fjelllitteratur.no

Appelsinia

www.skien.kommune.no/appelsinia

OKTOBER:

19.- 27. oktober 2013

www.litteraturfestivaleniakershus.no

Litteraturfestivalen i Grue.

30. oktober – 3. november 2013

www.gruelitteraturfestival.com

Oslo Poesifestival

www.oslopoesi.no

Krimfest Sunnfjord

www.krimfest.no

Ordkalotten, Tromsø

www.ordkalotten.no

Forfattersleppet, Bergen

www.forfattersentrum.no

Litteratursymposiet i Odda

www.litteratursymposiet.no

Fjellfestival på Finse

Litteraturuka i Drammen

www.litteraturukaidrammen.no

Litteraturdagene i Mandal

Kongsberg krim

www.kongsbergkrim.no

Nynorske litteraturdagar, Aurland

www.nynorskelitteraturdagar.no

Krimscenen, Sandefjord

www.nettforlaget.no

NOVEMBER

Litteraturuka i Sarpsborg.

Norges eldste etablert i 1949.

3. – 9. november 2013.

I år er det Språkets år og Litteraturuka Sarpsborg vil ønske velkommen til en uke i det litterære språkets mangfold. Ikke bare det skjønnlitterære språket, men også andre litterære former som rommer ordet og språket, nemlig poesien, musikken og kunsten.

Det er Munch-jubileum i år, og med kapasiteter som komponist og forfatter Ketil Bjørnstad, tegner og forfatter Steffen Kverneland, lokale kapasiteter som komponist Karsten Brustad, ensemblet Energico og kulturskolens elever går vi store opplevelser i møte. En egen Ketil Bjørnstad-festival midt i festivalen har vi også fått plass til, takket være og i godt samarbeid med Sarpsborgs alltid energiske jazzklubb og Musikken Venner. Og mye mye mer!

www.litteraturukasarpsborg.no

litteraturuka

i Vestfold

2013

4. – 10 november 2013.

www.litteraturuka.no

Litteraturfestivalen i Akershus

www.litteraturfestivaleniakershus.blogspot.no

bleST litteraturfestival, Tysvær

www.blestlitteratur.no

Falturiltu, Stord

www.falturiltu.no

Rumifestivalen, Oslo

www.rumi.no

SILK, Skudeneshavn

www.silkfestival.no

Forfattere på festningen, Oslo

Nordnorske bokdagen

www.forfattersentrum.no

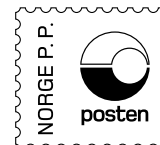
LittSandnes

- litteraturuke i Sandnes

<https://www.facebook.com/pages/LittSandnes-litteraturuke-i-Sandnes/201801176553026?fref=ts>

DESEMBER

Ingen arrangementer

Returadresse: Bok og Bibliotek
DB Partner AS, Postboks 163,
1319 Bekkestua

Fotokonkurranse

Send oss ditt beste bibliotek-øyeblikk, så får du kanskje bildet ditt på forsiden av Bok og Bibliotek. Vi utlyser med dette fotokonkurransen «Årets bibliotekbilde».

Både bibliotekansatte og brukere kan delta.

Mer informasjon om konkurranse og premier på www.bokogbibliotek.no
- klikk på banneret øverst på høyre side.